
BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
25 L
M30

VINDICIÆ THEOLOGICAE

QVIBVS
Aduerſus nonnullos
IVRECONSVLTOS
DEFENDVNTVR
ET
In ſua poſſeſſione conſeruantur

THEOLOGI
Scribentes de materijs alterutro
Iure comprehenſis

AVTHORE
GEORGIO GOBAT SOC. IESU
THEOLOGO.

Biblioth. ... I. ... Schol.

FRIBVRGI HELVETIORVM
Anno M. DC. LIV.
Permiſſu Superiorum.

Typis DAVIDIS IRRBISCH.

[illegible]

[illegible]

R.^MO & ILL.^MO PRINCIPI
AC
DOMINO
D. IODOCO

Lausannensi Episcopo & Comiti. S. R. I. Principi, nec non Ecclesiæ Collegiatæ Lucernensis Præposito Infulato.

Domino meo Clementissimo.

SCIVERAS, R.^me & Ill.^me Princeps, Domine Clementissime, pridem antequam vsu quotidiano disceres, veram esse illam Isidori a gnomen: *In omni negotio hæ personæ quæruntur: Iudex, Accusator, Reus.* Negotium Theologis est cum nonnullis ICtis; accusant hi, Rei aguntur illi; Rei, inquam, criminis, quod Hadrianus Imperator b *pessimum factum* nuncupat, scilicet *termini moti, exaratique.* c. Causæ, & controuersiæ Iudex quæritur, vel Arbiter.

 Imo

Imo non quæritur, ſed habetur, ſi quidem Tua R.ma & Ill.na Celſitudo aſſenſum, ICti illi conſenſum præſtiterint. Coram Te enim litem conteſtari, in Te vel judicem, vel certè arbitrum compromittere, me Procuratore parati ſunt Theologi, æquiſſimum à Te arbitrium, iuſtiſſimam ſententiam reportaturi. Quid namq; aliud ſperent à Te, qui duorum deinceps Epiſcoporum Conſtantienſium Commiſſarius, adeoque Oculus *d*, quique ſedis Apoſtolicæ ad Heluetios Internuntius tot cauſas forenſes, non Tuo ſenſu, ſed ſacrorum Canonum, Legúmque auctoritate (quod Meldenſe Concilium *e* fieri mandat) ductus integre, caſtè, ſanctè diremiſti? Idq; plerumq; viuorum, mortuorumq; Theologorum interpretationes, atque arbitria ſecutus. Quid aliud à Te, quem ob Theologiæ eminentem ſcientiam, rerum agendarum eximiam peritiam (vt de ſummarum virtutum vndequaq; coruſcantium ſplendore, parcens modeſtiæ Tuæ nil hoc loco dicam) S. D N. Innocentius X. non modo non ambientem, ſed modeſtè repugnantem ad Eccleſiæ Lauſannenſis

nensis Infulas euexit? Iudicabis, & pronuntiabis ex ipso sacræ Themidis genio, vtrum Theologi transgediantur terminos antiquorum, quos sapientissimi, religiosissimique Patres eorum posuerunt *f*; Vtrum, quoties Canonem aliquem, legemue ex professo edisserunt, committant in Canonem vetantem, ne quis mittat falcem in segetem, quæ alteri est commissa *g*; Vtrum possessionem, in qua turbantur ab aduersarijs, vi, clàm, aut precario sint ab ijs nacti *h*; Vtrum *sine fundamento*, quod tertio quoque verbo obijciunt antagonistæ, soleant de quæstionibus Iuris, & Iustitiæ scribere.

Agnosces quoque, Ill^me Priuceps, rationes, quibus illi ipsi Theologos auita possessione deijcere conantur, esse adeò infirmas, aut potius nullas, vt eos velut *temerarios litigatores* damnum litis, ex præscripto legum *i* Theologis inferre jussurus, hos fauore Interdicti *Retinendæ* liberrimè vti frui posse, quin imo in ipsa quoque Petitoria actione succumbere ICtos illos pronuntiaturus, atque ita quæstionem simul vtramque *k* terminaturus sis.

Atque hæc caufa vna eft, ob quam Te R.^me^ & Ill.^me^ Præful, huius litis Iudicem fimul, & Patronum delegi. Accedit alia potior, videlicet animi grati conteftandi obligatio. Perfpecta eft nobis, multifque alijs Tua Principalis (etiam priufquam Princeps creareris) in Collegium noftrum Lucernenfe liberalitas, ac munificentia. Notus eft omnibus, qui Te nouerunt, Tuus in vniuerfam Societatem noftram affectus, adeo exuberans, vt ejus defendendæ, commendandæ, in amicorum beneuolentia conftabiliendæ, in minus bene affectorum amorem, gratiámque adducendæ occafionem nullam prætermittas. Quidni igitur ego, hujus Ordinis, a Tua Celfitudine adeo eximiè, palàm, publicéque culti, & amati minimus alumnus, publicum aliquod grati animi argumentum edam?

Quin, videtur hoc ipfum a me tacitè, atque jure depofcere Illma hæc Refpublica Friburgenfis, cujus in nos Magnificam liberalitatem vel muti prædicant Gymnafij, Collegij, Templi noftri lapides. Incredibili amore, veneratio-

néque

néque Tuam Rmam & Illmam Celnem proſequuntur ſummi, imi hujus Catholicæ Reip. Ciues. Magnis honoribus, plurimis, ijſque inſignibus præſtantis beneuolentiæ ſignificationibus pro innata ſua, atque apud Exteros quoque deprædicata humanitate, Te affecerunt, & affeciſſe gaudent, quia in eorum animis nunquam obliterabitur memoria trium Apoſtolicarum (vt Exhortationes in diuerſis Templis Virginum Deo ſacratarum habitas prætęream) Concionum, quibus, confertiſſimam multitudinem, nouo in Germania exemplo, intra ſex hebdomadas aliјs Tui muneris occupationibus diſtrictiſſimus ad virtutem concitaſti; Duodecim millium capitum, quæ non plus octo ſeptimanarum ſpatio, ſacro Chriſmate inunxiſti; Tot altarium, & Eccleſiarum, qnæ eodem temporis decurſu conſecraſti; Moleſtiarum, quas pleramque Diœceſin luſtrando exantlaſti; Indefeſſi laboris, Zeli ardentiſſimi, cujus tot ſpecimina paſſim edidiſti; Humanitatis, Comitatis, Suauitatis, quibus ipſorum etiam Acatholicorum animos vel ad Te traxiſti, vel mitigaſti;

Prudentiæ, Sapientiæque, qua in rebus omnibus agundis vſus fuiſti. Horum, inquam, aliorumque a Tua Illma Cel^{ne} patratorum quia memores ſunt, erûntque, quoad viuent, lætantur, eſſe Tibi a ſe præſtita ea officia, quæ ad poſteritatis æmulationem præſtiterunt. Et quia hac re lætantur, fit, vt cupiant nomen Tuum longè, latèque celebrari. Quod licèt jam vtique fecerit fama, faciet tamen etiam iſte libellus, qui ſperat, ſe a Tuo nomine mutuaturum pennas, quibus non vnam, ſed plures Prouincias peruagetur.

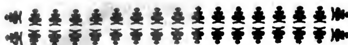
De meo priuato erga Tuam Cel^{nem} debito nihil loquor. Hoc ſolum dico, aut nulli fuiſſe a me dicandum hoc opuſculum, aut Tibi. Quod ita perſpicuum eſt Tuæ Cel^{ni}, vt dubitare non poſſim, quin illud æquo animo in manus ſis admiſſurus, eo præſertim die, quo Tu Sanctiſſimi Patroni Tui Iodoci lucem ſolennem, ſumma, vt ſoles, pietate; amici verò, clienteſque Tui Natalem Tuum diem LXII^{um}. votis, ac fauſtis acclamationibus honoraturi ſunt. Horum ego ſtudia triduo, ne ſerus gratulator adueni-

aduenіam, occupans mitto hodie, summissimeque offero animi mei, hujusq; Collegij Tibi plane obnoxij tesseram, Deum precatus, vt Te, R.me & Ill.me Princeps huic Tuæ Diœcesi, Minimæ SOC.ti Nostræ, toti Heluetiæ, atque vniuersæ Ecclesiæ quàm diutissimè saluum, & incolumem seruet. Ita vouent omnes boni, ita vouere debent omnes mali. Friburgi Nuithonum X. Decemb. A. M. DC. LIV.

Tuæ R.mæ & Ill.mæ Cel.nis

Indignus Capellanus
Georgius Gobat SOC. IESV.

a *relati cap. forus* de verb. signif. b. *leg. Diuus Hadrianus* ff. de termino moto. c. *leg. sed & loci.* ff. finium regund. d. *Cap. ad hæc.* de Offic. Archid. e. *Cap.* 1. *de Constitution* f. *Prouerb.* 22. g. *Cap. scriptum.* 6. q. 3. h. § *quorum* instit. de interdictis. i. §. *hæc autem* eod. de pœna temere litigantium. k. *Cap. significauerunt* de testib. & attest.

APPROBATIO.

Indicias Theologicas, quas P. Georgius Gobat Societatis nostræ Theologus conscripsit, ab aliquot eiusdem Societatis Theologis lectas, probatásque, Ego Georgius Spaiser Societatis IESU per Germaniam Superiorem Præpositus Prouincialis, facta mihi potestate ab admodum R. P. Nostro Generali Gosuuino Nickel, in lucem dari permitto, inque eius rei fidem Auctori chirographum hoc do, manu mea subscriptum, atque officij mei sigillo munitum. Neoburgi ad Danubium XII. Maij Anno M. DC. LIV.

Georgius Spaiser.

Præfa-

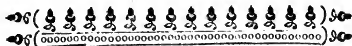
Præfatio ad benignum Lectorem.

ESCENDO in arenam, nullius dum Theologi, quod sciam pedibus tritam, vix vnius, alteriusue extremo articulo leuiter notatam. Hujus mei facti causâ intelliges, Lector, in prima Sectione harum Vindiciarum, quibus doceberis, quàm procul à scopo veritatis aberrent, qui cum Nicolao Garcia, Michaele Manrrique, atque alijs quibusdam IC.ⁿ opinantur, & scribunt, Theologos omnes, aut propè omnes, esse vsque adeo rudes quà Ciuilium, quà etiam Canonicarum legum, regularum, axiomatum, vt occurentibus dubijs, quorum resolutio petenda sit ex aliquo principio alterutrius Iuris, non cujusquam Theologi, sed vnius, pluriúmue Iurisperitorum fores necessariò pulsandæ sint; quoties suboritur quæstio concernens Iustitiæ officia, quæ quidem sunt honestè viuere, alterum non lædere, suum cuique tribuere l *justitiæ* ff de justitia & jure, *propemodum hecatombe (si Dijs placet) Vlpiano litare oporteat. Ne quidem aspero farre, ne dum pingui hostia litasse ei permultos Theologos, qui de ea materia secundissimo Numine scripserunt,*

credes Lector, vbi hoc opusculum euolueris.

Perspicies insuper, illos magnopere falli, & fallere, qui toti mundo persuadere nituntur, Theologos, qui nulli, vt cum Cassiodoro in præfat. libr. diuin. lection. *loquar, Professo doctori legum, aut Canonum operam nauarunt, solere de quæstionibus alterutro Iure comprehensis adeo imperitè loqui, & scribere, eorum vt autoritas minimo loco habenda sit; resolutiones non nisi cum justa formidine deceptionis admitti queant a fori interni, externique judicibus, & pœnitentibus ipsis. Ostendam quippe, atque demonstrabo fieri posse, & reipsa posterioribus hisce sæculis creberrimè factum esse, vt de illis ipsis argumentis aptissimè, sapientissimè, & quidem summo jure disseruerint, atque scripserint Theologi, qui Lycæa ICtorum nunquam frequentarunt, nulli Antecessori (vt Legum Professores vocat Iustinianus* in procemio ff. *) didactrum vllum, Minerual vllum, aut pependerunt vnquam, aut debuerunt. Ac proinde erunt hujus opusculi duæ Cardinales quæstiones. Prima, an, & quo jure Theologi disserant, ac scribant de materiis Corpori alterutrius Iuris insertis; Altera, an, & quàm magni faciendum sit eorum de his argumentis judicium. Reliqua ad has duas quæstiones referuntur.*

VINDICIARVM THEOLOGICARVM

Aduerſus nonnullos

IVRECONSVLTOS

SECTIO I.

Occaſio, ſtatus, partitio huius diſſertationis.

VENIT abhinc biennium, in meas manus Pars vtraque Reſolutarum Quæſtionum Moralium, & Vicarialium Doctoris Michaëlis Ferro Manrrique Iureconſulti, quas dum euoluerem, præter alia doctè, ſapientérque ab eo tradita, reperi frequentes ſugillationes, atque reprehenſiones illorum Theologorum, qui cùm ſcholas Iureconſultorum nunqnam frequentarint, audeant tamen ſcribere de materijs illis moralibus, & practicis, quarum tituli extent in alterutro Iure. 1.

Et quidem hoc nomine ſigillatim carpit Dominicum Sotum, Petrum de Ledeſma, Ioannem Malderum, Ludouicum Molinam, Tho- 2.

Thomam Sanchez, Ioannem de Salas, Leonardum Lessium, Ferdinandum Rebellium, Valerium Reginaldum, Ferdinandum de Castro Palao; præcipue vero, & acriter Antoninum Dianam, per ipsius latera petens omnes Theologos Morales.

3. Præter hasce sugillationes deprehendi, hunc Doctorem esse hujus omnino opinionis, quòd Theologi, qui *Lapides discipulatus in scholis Iurisperitorum neglexerunt*, vt ipse loquitur *part. 2. q. 93. n. 7.* non possint prædictas materias intelligere, nec de ijs cum fundamento loqui, aut scribere. Verba ejus aperta hanc in rem proferam suo loco.

4. Et poterant quidem hæ reprehensiones, judiciáque silentio præteriri, si essent vnius duntaxat Doctoris Manrrique, vt pote qui nec possit Solus, nec etiam velit multum Theologis nocere. Verùm, quia testatur hic Doctor, tum alios plures sui, ordinis, motos fortasse auctoritate Aluari Pelagij ICti *de planct. Eccles. l. 2. c. 20. vers. Tricesimum* pronunciantis: *recurrat quilibet pro casibus ad Iurisperitos, non ad Theologos, quia tractant fabrilia fabri*, tum nominatim Nicolaum Garciam eadem secum sentire; & scio ego viuere, vixisseque ICtos eadem opinione imbutos, ac præterea esse nonnullos, qui existimant, aut certè dictitant, Theologiam vel nihil, vel omnino parum conducere ad resoluendas quæstiones Canoni-

Canonicas, & legales in foro contentioso agitari solitas; ac denique video, quàm hæc aliena sint à vero, quámque detrimentosa bono publico, sicuti deducam paulò post, existimaui operæ pretium me facturum, si ejusmodi judicia confutarem hoc opusculo, quod paucorum quidem mensium decursu conscriptum, nunc primum, alijs rebus interuenientibus, in lucem do.

Erit autem illius hic ordo. Sectione II. Ostendam tum quàm periculosa sint horum ICtorum asserta, tum quo jure susceperim hanc scribendi prouinciam. III. & IV. Enumerabo varia puncta, quæ illi ICti de Theologis asserunt, ab his requirunt, in his carpunt. V. Ex illis assertis, requisitis, & reprehensionibus deducam complura Corollaria à communi, veráque persuasione prudentium, atque à bono publico abhorrentia. VI. Theologiæ Moralis à Iurisprudentia differentiam, adeóque obiecta & definitiones proponam. VII. & VIII. Quæram, vtrum Theologi falcem in alienam messem mittant, quando vel regulas, pronunciatáque Iuris vsurpant, vel voce, aut scripto pertractant materias alterutro Iure comprehensas. IX. De Theologiæ antiquitate differã, atque ostendam, quàm veteri jure de ijs materijs tractent Theologi. X. Quomodo ijs patrocinetur jus præscriptionis. XI. & XII. Quæ cau- 5.

sa

ſa eos adegerit, vt in ſcholis ſuis dictent, explicent libris quoque ſcriptis, tam multa, quæ videantur eſſe propria ICtis XIII. Quæram, vtrum ad id, vt Theologi aptè, ſolidéque de prædictis materijs differant voce, vel ſcripto, neceſſe ſit frequentaſſe auditoria ICtorum XIIII. Proponam, atque diſſoluam rationes, quæ ICtis, Theologorum inſtitutum impugnantibus patrocinari poſſe videntur. XV. Declarabo, quanti faciendum ſit judicium Theologorum circa quæſtiones Iuridicas. XVI. Conſequenter inquiram, vtrùm in Epiſcopos, eorumque Vicarios Generales eligendi ſint Theologi præ Canoniſtis. XVII. Quid cenſendum de cæteris, quæ ex ICtis contra Theologos referam ſect. III. & IV. Poſtremo demonſtrabo, ab ipſiſmet ICtis non rarò manum mitti in meſſem Theologicam.

6. Porro Vindicias inſcripſi præſentem diſputationem, partim eo ſenſu, quo hoc vocabulum, teſte Cœlio Rhodigino *l. 17. c. 29. lection. antiq.* ſignificat aſſertionem; aſſero enim Theologos in poſſeſſionem, ſeu defendo in poſſeſſione vel quaſi poſſeſſione juris, differendi, ſcribendique de materijs plurimis vtroque Iure comprehenſis, dandique reſponſa, quibus meritò ſtetur in foro vtroque; Par-
7. tim alio ſenſu, quo multi arbitrantur, ſicuti Vindex generatim Defenſorem, non dun-

duntaxat vltorem significat persæpe Tullio, ita etiam nomine Vindiciarum defensionem generatim indicari.

SECTIO II.

Quàm noxias de Theologis opiniones habeant Aduersarij; & quo iure suscepta hæc scribendi prouincia.

SI omnium animis forent insita ea, quæ ICti à nobis impugnandi sentiunt, dicunt, scribunt de Theologis pertractantibus materias vtriusque fori, tum reuera id consequeretur, vt nullo loco apud Iudices fori Ecclesiastici, aut Ciuilis, nullo apud Theologos præsentis ætatis, nullo apud Iurisprudentiæ Professores, nullo apud Aduocatos, nullo apud ipsos Confessarios, nullo apud quemquam Priuatum forent ea, quæ de Legibus, Iure, & Iustitia, Beneficijs Ecclesiasticis, Horis Canonicis, Votis, Indulgentijs ac Iubilæo, Censuris, Matrimonio, atque alijs ferè omnibus materijs Iure Pontificio, vel Cæsareo comprehensis in lucem cum summa Sapientissimorum, doctissimorúmque virorum approbatione ediderunt Doctor ipse Angelicus, Sotus vterque, Ledesma, Molina, Diana, & alia magna nomina, quæ superius expressi, longeque plures 8.

 alij.

alij. Arbitrãtur quippe ICti illi, neminem (excepto S. Thoma, quem excipiunt ob causam non causam, vt videbimus n. 214.) de ijs materijs rectè judicare, pronunciaréque posse, qui materias legales, & Canonicas non didicerit in Scholis ICtorum, qui non habeat praxin, & experientiam fori externi, qui non consuluerit practicos, & prudentes ICtos sicuti patebit ex eorum verbis in decursu recitandis.

9. In quantam verò perniciem publicam cederet, si tantorum virorum monumenta, judiciáque suspecta haberentur, ac vili penderentur, nemo est qui non videat; siquidem id dicimus malum publicum, quod omnibus, vel plerísque nocet. argum. *l. de pupillo §. nunciationem ff. de operis noui nunciat.* Noceret autem omnibus, vel plerísque, si ab omnibus, aut plerísque nullo loco haberentur, quæ tanti viri, de quæstionibus indicatis conscripserunt.

10. Ne igitur in plurium animis cum præsenti periculo, ac discrimine boni communis insideant ea, quæ prædicti ICti omnibus persuasa esse cupiunt, necessum omnino uidetur esse, eorum persuasionem, atque judicium publico scripto refellere, tuerique autoritatem plurimorum Doctorum, de re communi, atque litteraria tam præclarè meritorum, qui seipsos defende-

re

re vel non possunt, quia mortui, vel nolũt, quòd fortè putent, vt de nonemine scio, silentio, atque contemptu satis supérque refutari tam improbabiles opinationes.

Nec timeo, ne quis Theologorum, quorum causam agendam suscepi, mihi cum illo Hebræo *Exod.* 2. obijciat: *Quis constituit te Iudicem super nos?* Vindicem, inquam, defensoremque nostrum? cùm nec procurator nec aduocatus audiendus sit, qui rogatus non sit, vel jussus. *argum. l. si pupilli ff. de negotijs gestis.* 12.

Etenim facile occurro huic obiectioni, vt pote qui sciam, hanc de aduocato, & procuratore doctrinam fallere in persona, necessitudine conjuncta, quæ etiam sine mandato auditur pro Reo. *l. sed & hæ ff de procurat.* & *l. maritus* C. *eod.* Bartol. *ibid.* Abbas *in c. constitutis eod.* & Ioachimus Mynsingerus *instit. de his per quos agere possumus §. procurator vers. permiseris.* 13.

Sunt autem Doctores, pro quibus depugno, mihi conjunctissimi ea necessitudine, quæ est inter Magistrum, ac discipulum, atque adeo quæ inter Patrem & filium, de qua est textus citatæ legis: *sed & hæ.* Nam præceptor est alter parens *l. ex diui* C. *locato.* Et infrà *n.* 201. 14.

Non etiam vereor, ne quis ingerat mihi illud Gaij ICti *Nemo litis alienæ idoneus* 15.

 defen-

defenſor ſine ſatisdatione intelligitur. text. *l. qui proprio ff. de procurator.*

16. In primis enim hæc lis, & cauſa non eſt plané aliena, ſed mea; ſiquidem palàm eſt, eam eſſe propriam cauſam, *cuius emolumentum, vel damnum ad aliquem ſuo nomine pertinet.* text. *l. 1. §. in propria cauſa ff. quando appellandum ſit.* Commodum autem, & incommodum hujus cauſæ ad me, & proprio quidem nomine pertinet, vt pote qui factitarim, & per Dei gratiam factitare cogitem ea ipſa, quæ in cæteris Theologis reprehendunt hi Doctores.

17. Deinde ſi de ſatisdatione agitur, ſatisdabo vel pignore, addicendo Vulcano hanc Apologiam, ſi cauſa cecidero; vel fidejuſſoribus omnibus illis, quibus hæc cauſa mecum eſt communis.

18. Non denique cauendum mihi eſt, ne quis me vel arrogantiæ, vel præſidentiæ inſimulet, quod arma capeſſere auſim in aduerſarios, qui fuerunt viri bellatores ab
19. adoleſcentia ſua 1. *reg.* 17. Si quidem ij, quantumuis docti, & graues Doctores in oppugnando Theologorum Moralium inſtituto, adeo ſe non præſtant Hectores, vt nec Achille, nec Vlyſſe vllo ſit opus ad eorum petitiones eludendas, ſicuti liquebit, cùm proferam eorum rationes.

Cæte-

Cæterum quia ad manum non habeo quemquã, præter Manrrique, qui ICtorum causam aduersus Thgos agat, & ipse pro se nullum nominatim præter Nicolaum Garciam laudat, testans interim, plures alios eadem secum sentire, quorum etiam animi sensum valde enucleatè exprimit, eam ob rem illius solius verba veluti interpretis, testis, atque approbatoris admetiar, haud absque causa attributurus pluribus, pleraque ex ijs, quæ in eo solo legi, & quidem ferè in sola secunda Parte resolutarum quæstionum Moralium, & Vicarialium, quam proinde volo intelligi esse allegatam, quoties sine expressione Partis citabo Quæstionem. 20.

Quamuis autem sæpe dicturus sim, hoc aut illud à ICtis contra Thgos asseri, nolo tamen vllo modo id intelligi de omnibus, cum absque temeritate non possim id velle, sed tantùm de quibusdam, quorum scilicet ex sensu scripsit D. Manrrique. 21.

SECTIO III.

Quid de Theologis asserant, quid in ijs requirant, & desiderent Iureconsulti.

ASserunt de Theologis, I. eos temere, ac præcipitanter pronunciare, aliquas 22.

ſententias eſſe probabiles, quæ tamen ſint rectæ rationi, & publico bono contrariæ. Nam poſtquam Manrrique argumento non pluſquàm probabili refutauit *q.* 41. opinionem Dianæ *part.* 1. *tr.* 2. *miſcell. reſol.* 30. poſt Sanchez, Suarez, Zerolam, Mirandam, Barboſam & alios plures, etiam Iuriſperitos rati, bullâ Gregorij XIII. excommunicante illos, qui prætextu licentiæ ingrediuntur monaſteria Monialium, non comprehendi eos, qui illa ingrediuntur, non prætexendo talem licentiam, eſto ingrediantur ſine licentia, & ob ma-
23. lum finem, infert *n.* 9. hæc verba [Ex hac oſtenſa veritate poſſumus increpare Dianam, & alios, quod ſtatim opinionem componunt, qua lex, præceptum, & obligatio iuſtitiæ, ſeu conſcientiæ relaxatur, vt nihil ſit certum, nihil ſecurum] Et pau-
24. cis interiectis ſubdit: [Expertus ego ſum, quanta mala inuexerint in republica Chriſtiana, & obſtacula Prælatorum tot opiniones, quibus ferè nulla lex poterit in conſcientia obligare.]

25. Aſſerunt de Thgis II. eos in materia Iuris ſolere ſine fundamento loqui. Nam *q.* 91. *n.* 7. ſic loquitur idem Doctor: [Rectè Nicolaus Garcia de Beneficijs *p.* 4. *c.* 1. *n.* 35. ſcripſit, quòd Thgi in materia Iuris loquantur, vt ſolent, *ſine fundamento*] quæ ver-

verba repetit *q.* 98. *q.* 103. *&* *q.* 121. *n.* 9.] Vide quæ referam *n.* 48.

Aſſerunt de Thgis III. non eſſe mirum, quòd in materijs Iuris labantur. Hoc autem toties nominatim *q.* 81. *n.* 8. *q.* 83. *n.* 4. *q.* 84. *n.* 6. *q.* 85. *n.* 9. & alibi repetit, & ingerit Manrrique, vt facilè appareat, eum, ejúſque Aſſeclas judicare, quòd Thgi parùm, aut nihil ſolidè intelligant in Iure ſeu Ciuili, ſeu etiam Canonico, ſed ad vtrumque adferant veſpertilionum oculos. 26.

Aſſerunt de Thgis IV. quidquid Thgus de materijs Canonicis ſcribit, à Iuris regulis, & DD. delibare. Ita Manrrique *q.* 102. *n.* 5. & *q.* 121. *n.* 7. *Quidquid ij.* (doctiſſimi Theologi) *ſciunt de Iure & iuſtitia, à qua conſcientiæ delicta iudicantur, hoc omne à Iuris* (Canonici aut Ciuilis) *& iuſtitiæ regulis delibant, & ita ſuos libros ſub illo titulo de iuſtitia & iure componunt.* 27.

Aſſerunt, Garcia alijque plures de Thgis V. illos quantumuis doctiſſimos, non eſſe in rebus moralibus vtriuſque fori, in quibus de juſtitia, & jure agitur, præferendos ICtis *cit. n.* 7. 28.

Aſſerit de Thgis Manrrique VI. illos nihil poſſe de im̃unitate Eccleſiaſtica, & Eccleſiarũ in medium proferre, niſi deſumant ex Iure Canonico, vel Ciuili, ſic enim ait *q.* 121. *n.* 7. [Materia de im̃unitate Eccleſiaſtica, 29.

& Ecclesiarum est purè Canonica, & Legalis & in illa sine Canone, & sine lege vnum pedem non potest ambulare Theologus; & si ambulat, in terra aliena ambulat, & procedit.]

30. Asserit Manrrique de Thgis VII. illos in ipsis materijs Theologicis à se Iurisperito conuinci de falsitate, & argumentandi inscitia. Verba ejus lege q. 46. 75. 81. 82. 85. 109. 113. 114.

31. Asserit de Thgis IIX. & typis edit q. 121. n. 8. hæc verba: [Summistæ & Thgi hujus temporis Iurisprudentiam suffocare conantur, dum in illa, & materijs ejus, se tanquam Patres, & Magistri interponunt, librorum summas, & multitudinem imprimendo.]

32. Asserit de Thgis IX. quòd introducant, imò probent & suadeant fraudes in foro conscientiæ. Ita pronunciat q. 107. de Lessio, Diana & alijs Thgis dicentibus, illum haud delinquere aduersus justitiam, qui pretiosissimas gemmas perquam vili, currente tamen pretio loci, emit ab ejusdem loci gemmarijs, ignorantibus illarum gemmarum valorem, atque æstimationem majorem, alibi communem.

33. Asserit de Thgis X. & scribit q. 109. n. 8. [Hic est defectus Summarum aliquorum

Mo-

Modernorum, quòd ferè nullus eſt, in jure verſatus, & in rebus moralibus, quæ ab illo jure dependent, minùs juridicè, & ſolidè pedes ponunt; & Summas tot, & tantas componunt, vt ſummam, ac numerum quaſi non habeant.]

Aſſerit de Thgis XI. eos, qui aliquam materiam fori externi pertractant, velle per ſaltum fieri Doctores Iuris. Verba referam *n.* 37. 34.

Aſſerit de Thgis XII. & nominatim de Molina, Azorio, Leſſio, Reginaldo, Rebellio, Diana, Beia, Salas, quòd non comprehenderint illas de juſtitia quæſtiones, de quibus ipſe differit *q.* 87. 88. 89. & 90. quas tamen qui non comprehendit, è duro robore exciſum eſſe neceſſe eſt. 35.

Alia, quæ de Thgis non ſine ſugillatione aſſerit, referam, dum referam, quænam in ijs requirat, & carpat ipſe cum ſuis.

Requirunt verò à Thgis I. vt vel omittant tractationem materiarum in Corpore Iuris Canonici, Ciuiliſue contentarum, vel adeant publica Gymnaſia ICtorum Hinc Doctoris Manrrique lamentum *q.* 93. *n.* 7. Pœnitet, quòd Diana *part.* 1. *tr.* 8. *res.* 52. (ſecutus Molinam & Reginaldum, quos nominat ipſe Manrrique, & quos ſequuntur alij plures cum Trullenck in Decalogum *to.* 2, *l.* 7. *c.* 20. *dub.* 2. *n.* 10.) in 36.

praxi consuluerit, mercem aliquam in bonitate notabiliter excellentem posse vltra
37. taxam vendi. [Tractent fabrilia fabri non enim rationabile est, quòd non expertus, nec in Iurisprudentia educatus, nec in ipsius Gymnasijs discipulus factus, & lapides discipulatus neglexit, velit per seipsum Magisterij culmen per saltum attingere, sine Theorica, & sine practica. Igitur per ostium (Scholæ Iuridicæ) intrare o-
38. portet in ouile ouium] Similiter *q. 121. n. 8.* in Dianam, & per Dianam in alios Thgos inuehitur his verbis: [Vnde acriter de illo opprobrio(quòd scilicet Diana *part. 1. tr. 1. res. 3.* miretur, in illa quæstione, an delinquens prope Ecclesiam sub spe confugiendi ad eam, gaudeat ejus immunitate, Gambacurtam relinquere Theologos doctissimos, & sequi vestigia ICtorum) Dianam reprehendo, eo maximè quòd ante Religionis ingressum Iurisperitus non fuerit] Est quidem in exemplari: *Iurisperitus fuerit*, sed esse errorem typi patet ex sententia de neglectis lapidibus discipulatus Iuridici, descripta paulo antè.

39. Eodem sensu de Thgis materias Canonicas, aut Ciuiles explicantibus profert hoc suum, aliorúmque plurium ICtorum judicium: *quos dum ICti videmus, intra nos dicimus:*

dicimus: vnde ergo isti litteras Canonicas, & Legales sciunt, cùm in scholis non didicerint? Quid ergo mirum quòd loquantur, vt solent, sine fundamento? cit. q. 121. n. 9.

Requirunt à Thg^is II. vt quando ipsis intra vel extra confessionem proponitur casus ad materiam restitutionis, censurarū, vel mutui pertinens, priusquam eum resoluant, consulant aliquem Iurisperitum, & quidem practicum. Hinc quia Diana *part. 1. tract. 3. miscel. res. 2.* post Lessium, Filliucium, Cenedum docet, esse probabile, pęnitentem, qui dedit Confessario, vt restitueret vero Domino, satisfecisse integre suæ obligationi restituendi, esto Confessarius illi Domino non tradiderit id, quod à prædicto pœnitente acceperat, idcirco eundem Dianam decorat hoc elogio *q. 73. n. 10. Diana non bene studuit suam sententiam; studuisset autem si illam cum Iurisperitis practicis & Sapientibus communem effecisset.* 40.

Et *q. 86.* postquā contra Dianam, Rebelliū, & Bonacinam ipsum, qui fuit Iuris vtriusque Doctor eruditissimus, docuit, si quis sciat valorem monetæ breui diminuendum, non posse illam alicui mutuare cum pacto, vt eam sibi restituat juxta valorem, quem dicta pecunia habebit tempore, quo restituendum erit mutuum, concludit *n. 13.* [Restat itaque ex hac quæstione quo- 41.

modo Iurisperitus practicus, & expertus
42. ad illam sit consulendus.] Et q. 84. tradit, illam quæstionem, an scilicet excommunicatio ferenda obliget ad mortale, esse purè Canonicam, & ad ipsius intelligentiam requiri praxin, & experientiam fori externi; eo quòd ex illa judicium conscientiæ desumendum sit. *Vnde non mirum, quod non expertus, nec Iurisperitus fallatur.*

43. Insuper q. III. pronunciat, Dianam debuisse cum Iurisperitis practicis, & doctis conferre, priusquam post Pitignianum resolueret, & doceret, ad nullam restitutionem teneri illum testem, qui falsum testimonium dixit, postquam reus innocens jam erat satis superque conuictus alijs falsis testimonijs.

44. Requirit à Thgis III. generatim, vt in quibuscumque occurrentibus dubijs rerum moralium pulsent fores ICtorum Hinc q. 91. n. 7. hoc generale judicium depromit: [Thgi debent se conformare Iuris regulis in casibus conscientiæ rerum moralium, quarum Iurisprudentia & mater & parens est; ideo ad eos juridicè (etiam in foro interno) respondendos, Iuris-
45. peritus aptior consulendus est.] Puto autem eum non loqui de omnibus omnino dubijs moralibus; quis enim hoc cogitet de ejusmodi Doctore? sed de omnibus

&

& solis, quæ ratione objecti possent in forum contentiosum deduci.

SECTIO IV.

Quid in Theologis carpant ICti

CArpunt in Thgis I. omnia illa, quæ seu verè, seu falsò asserit Manrrique ab ijs factitari, sicuti retuli sect. præced. *n.* 22. & seqq. 46.

Carpunt in Thgis II. quòd non faciant, quæ ipsi ab ijs requirunt locis sect. præced. *n.* 36. & seqq. relatis.

Carpit in Thgis III. Manrrique, quòd disputent de casibus ad simoniam spectantibus. Vnde *q.* 74. de Diana *part.* 1. *tr.* 2. *miscel. resol.* 27. post Gabriel. Caiet-Sotum, Valentiam Tannerum docente, esse probabile, quòd quo casu licet temporale pro spirituali sine Simonia accipere, liceat quoque de eo pacisci, pronunciat. *n.* 6. [Quia hæc quæstio mihi parùm digesta visa fuit, ideo indigestum ejus his lineis coctum reddere proposui. Iustum ergo esset, quòd Thgi has materias Iurisperitis relinquerent, *ne ab ipsis, vt nunc, iustè carperentur.*] 47.

Carpit idem Manrrique in Thgis IV. quòd ij ferant sententiam de illa quæstione: An qui habet beneficium Ecclesiasticum, sed non est ordinatus in sacris, possit 48.

per

per se negotiari. Quare de Molina, & alijs Thg^is ad ipsius gustum non respondentibus fert suam solennem, probrosámque censuram [Constat in his quæstionibus verum esse dictum Nicolai Garciæ, quòd Thg^i in materia Iuris loquuntur, vt solent, *sine fundamento*]

49. Carpit in Thg^is V. quòd resoluant illud dubium: An qui mutuas pecunias dat ad biennium, possit aliquid petere pro obligatione non repetendi priùs eas pecunias; de quo dubio cum Molina, Lessio, Laymanno, Salas, Turriano, P. Ledesma & alijs Thg^is agit Diana *part.* 1. *tr.* 8. *seu de contract. res.* 48. & occasione hujus ait *q.*
50. *91. n. 7.* ipse Manrrique [video namque Thg^os materias Canonicas, & legales disputare, & libris amplis imprimere, quasi Iurisperiti; ideo quia manum in messem alienam mittunt, multa docent emendanda. Sed non video Iurisperitos materias Theologicas disputare, ideo ab illo defectu (docendi emendanda) liberantur; fabri igitur fabrilia tractent. *Vnde Nicolaus Garcia rectè scripsit, quòd Thg^i in materia iuris loquuntur, vt solent, sine fundamento.*]

51. Carpit Thg^os VI. quòd illam controuersiam dirimant, de qua Diana *cit. tr.* 8. *res.* 63. P. Nauarra, Bonacina, Lessius, Salas, Malderus, Aragonius & alij Thg^i, an vide-

videlicet, ſi debeam tibi 100. aureos ſoluendos intra annum, committam vſuram dando jam ſtatim dimidium, cum pacto, vt per biennium exſpectes alterum dimidium. Ideóque occaſione hujus controuerſiæ ita ſcribit *q.* 98. *n.* 10. Thgos *intra ſuos* 52.
limites ſacræ & ſublimis Theologiæ *toto pectore veneramur, illis in dictis limitibus primos accubitus deferendo, ſicut extra illos limites in materia iuris, & rebus moralibus vtriuſque fori eoſdem primos accubitus* Iuriſperitis *offerimus, & præſtamus*; Et paulò poſt docet, quòd ſi Thgi aliquam quæſtionem Iuris diſcutiant, alienum lumen vſurpent.

Carpit Molinam, Malderum, Leſſium, 53.
Medinam, Rebellium, Dianam *p.* 1. *tr.* 8. *res.* 72. & alios Thgos VII. quòd typis mandent ſuum judicium de illa lite: An clericus in ſacris conſtitutus poſſit negotiari per alium. Quare *q.* 102. *n.* 5. non poteſt facere, quin Thgis dicam hiſce verbis dicat: [Cùm hæc quæſtio purè Canonica, & ex regulis Canonicis inferenda ſit obligatio, quoad peccatum in foro conſcientiæ, cur Thgus in illam manum mittit? Si Iuriſperitus aliquam quæſtionem 54.
de Trinitate ſeu Incarnatione &c. diſputaret, nonne repulſam mereretur accipere? Ergo etiam ipſam Thgum mereri dicendum eſt, nam ipſe quidquid de iſtis mate-

rijs

rijs scribit, à nostris regulis & DD. delibat. Idem ergo delibare poterat de regulis, & DD. Theologicis, cùm ergo hoc non agat, sed suis Magistris relinquat, hoc ipsum agere & relinquere debuerunt Thgi DD. cùm scriptum sit: *tractent fabrilia fabri*] Applicat autem hoc suum solenne epiphonema singulariter Tabienæ, Molinæ, Lessio, alijsque eruditissimis Theologis.

55. Carpit in Thgis VIII. quòd ventilent illam quæstionem de qua post Vasq. Suarez, Salas, Malderum, Lorcam, Crucium, & alios Diana *p. 1. tr. 10. ref. 6.* An nimirum liceat super aliqua lege recens promulgata supplicationem porrigere, & interea suspendere obseruationem illius legis; & cùm sententiam Dianæ refutasset *q. 122.* sic concludit *n. 12.* [Manet igitur hæc quæstio salubriter explicata ab vno Iurisperitorum, quorum propria hæc est materia, non autem Thgorum qui mutuatas Iuris regulas assumunt. Quis ergo mutuatarius in re mutuata mutuanti potior erit? nam hic dat, ille accipit, *hic gratificat*, & actionem habet, ille gratificatur, & possessionem restitutionis, & Solutionis inuitus suffert.]

56. Carpit Thgos IX. indirectè, quòd expediant illum casum: An Religiosus, qui

ex

ex licentia Superioris potest libere de aliquibus pecunijs disponere, peccet contra votum paupertatis, eas insumendo in ludos illicitos, aut turpes actiones, & an qui eas accipiunt ab illo, teneantur restituere; quo de casu præter Molinam, Lessium, Sanchez & alios apud P. Dicastillo *de iustit. & iur. l. 2. tr. 18. dub. 6.* tractat ipse Dicastillo, & Diana *p. 3. tr. 2. res. 98.* Hinc occasione illius dubij, à Villalobos ad genium Manrriqueanum non resoluti, prorumpit in acrem ædepol censuram illam: *Hic est defectus Summarum aliquorum modernorum, quòd ferè nullus est in iure versatus.* Et 57.
præmiserat immediatè antè; *Villalobos si Iurisperitus fuisset, magis iuridicè locutus fuisset*] Causa verò cur de Villalobos ferat hanc sententiam, est, quia putat fuisse à Villalobos ignoratum illud Iuris pronunciatum: *A diuersis non fit illatio*, cùm tamen istud principium in re ipsa norint Philosophiæ, nedum Theologiæ Tirones; & fuerit lippis ipsis, tonsoribúsque notum ante Iustiniani, Vlpiani, adde Platonis, adde Draconis ortum, cùm sit principium lumine naturæ notum; Omnes 58.
enim sciunt, absurdam esse hanc consequentiam: Quidam ICti existimant, Thgos esse ita hebetes, vt juris principia ipso lumine naturæ nota non intelligant,

 nisi

nisi lapides discipulatus ponant in scholis ICtorum; ergo etiam Thgi idipsum existimant. Vel: ergo Thgi opinantur, ICtos esse ita rudes, vt nisi in scholis Theologicis scamna triuerint, nequeant intelligere illud Theologiæ principium: *Deus est super omnia diligendus: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.*

59. Carpit Thgos X. quòd non erubescant sine lege loqui. *q.* 109. *n.* 8. & *q.* 104. *n.* 2. *q.* 86. Item, quod non erubescant in materijs alterutrius Iuris loqui non citando vllum ICtum, sed citando solummodo modernos Thgos *cit. n.* 8. *&* *cit. n.* 2.

60. Carpit Thgos XI. quòd disputent, de qua culpa in foro conscientiæ teneatur depositarius. *Aduerto*, inquit ipse, *q.* 194. *n.* 2. *quòd Diana nullum textum, nec Doctorem ex nostris* (ICtis) *recitauerit, cùm ipsi sint Magistri, & videndi in hac materia, non verò Thgi*

61. Et tamen Diana eam quæstionem tractans *p.* 1. *tr.* 8. *res.* 74. nominat Sotum, Molinam, Lessium, Rebellium, Azorium aliósque Thgos Iuris scientissimos. Atq; insuper resolutio, quam dat Diana, & Thgi ab eo laudati, pendet à lumine naturæ, ita vt antequam vel Codex, vel Digestum vetus, aut nouum, vel leges XII. Tabularum, vel Decretalis *Cap. bona fides de deposito* conderentur, omnes Sapientes sciuerint, quan-

quando depositarius accipit mercedem pro conseruatione depositi, teneri in vtroque foro majorem diligentiam illi conseruando impendere, quàm si gratis custodiret, seu asseruaret illud depositum.

Similiter, vt jam monui suprà *n.53.* ægre fert, à Molina, Lessio, atque alijs disputari, an in sacris constitutus possit negotiari per alium; & non posse negotiari probat ipse contra hos DD. hoc solo argumento, quòd vbi est eadem ratio, legis extendatur dispositio. Quasi verò hoc nō tam Iuris, quā Iuristarum effatum ignoret quisquam, etiam infimi subsellij Theologus? Et non æquè bene, aut fortè melius, ac vllus ICtus illud explicarit Thgorum vnus, scilicet Suarez *l. 6. de legibus c. 3. per totum.* 62. 63.

Carpit Thgos XII. quòd differant de illa quæstione: An excommunicatio ferenda obliget ad mortale. Verba retuli suprà *n. 42.* Et generatim eosdem carpit, quòd nimis multos libros de rebus moralibus componant. Reprehensionem vide suprà *n. 33.* 64.

SECTIO V.

Colliguntur ex assertis aduersariorum corollaria aliena à vero.

EX ijs, quæ Garciam, Manrrique, & 65.

eorum asseclas sentire perspeximus, deduco nonnulla Thgis probrosa, bono communi aduersantia, judicio Sapientissimorum quorumque repugnantia corollaria.

Sequitur enim ex dictis illorum Doctorum I. Thgos in messem alienam inuolare, si resoluant aliquam quaestionem vel de vsura. Suprà *n.* 49. vel de simonia. Suprà *n.* 47. vel de negotiatione Clericis interdicta. Suprà *n.* 53. vel de censuris. Suprà *n.* 42. vel de legibus. Suprà *n.* 55. vel de immunitate Ecclesiastica, Suprà *n.* 29.

66. Sequitur itidem ex dictis eorumdem II. Thgos extra rhombum saltare, si quamcunque quaestionem, ad materiam Iustitiae spectantem expediant. Patet ex apertis verbis *n.* 44. descriptis.

67. Sequitur praeterea ex ijsdem dictis ICtorum III. Thgos illos esse peculatus reos, qui quamcumque materiam in Corpore Iuris Ciuilis, vel Canonici contentam, si quidem ea respiciat obiectum fori externi, explicant ex jnstituto. Patet ex verbis illis, quibus dicunt tum 1. eos, qui aliquam materiam fori externi pertractant, velle per saltum fieri Doctores Iuris. Suprà *n.* 37. Tum 2. non posse Thgos scire litteras Canonicas, & Ciuiles, cùm eas non didicerint in scholis. Suprà *n.* 39. Tum 3. Thgos debere se in casibus conscientiae

ſcientiæ rerum moralium conformare Iuris regulis, quarum Iuriſprudentia parens, & mater ſit. Suprà *n.* 44. Tum 4. videre ſe, quòd Thgi materias legales, & Canonicas diſputent, & libris amplis imprimant, & quia (hoc faciendo) manum in alienam meſſem mittunt, multa doceant emendanda. Suprà *n.* 50. Tum 5. in omni materia Iuris, & morali vtriuſque fori primos accubitus deberi ICtis, eſſéque merè vſurpatum officium, ſi Thgi dubia aliqua alterutrius Iuris reſoluant. Suprà *n.* 52. Tum 6. non eſſe mirum, quòd Thgi in materijs Iuris (vt pote alienis ab ipſorum foro) errent. Suprà *n.* 25. Tum 7. eos in materia Iuris ſolere loqui ſine fundamento. Suprà *n.* 24. Intelligit autem Manrrique 68.
in omnibus locis allegatis, deſignátque omnes omnino Thgos (excepto S. Thoma, quem excepit ob rationem non veram, vt videbimus *n.* 214.) qui non frequentauerunt ſcholas publicas ICtorum vt patet vel ex verbis relatis, *n.* 36. aut qui ſaltem non cōſuluerunt viuos Iuriſperitos. Suprà *n.* 40.

69. Sequitur hinc vlterius ex dictis aduerſariorum IV. a Thgis iniquè occupari officium ICtorum, ſi vel in ſcholis ſuis dicent, vel libris impreſſis excudant dubia de legibus, priuilegijs, diſpenſatione, hæreſi, poſſeſſione, præſcriptione, dominio,

furto, homicidio, adulterio, detractione, contractibus, testamentis, judicijs, bello, rixa, duello, Horis Canonicis, beneficijs Ecclesiasticis, Decimis, juramento, periurio, voto, statu religioso, obseruatione festorum, & jejuniorum, blasphemiâ, hæresi, sacrilegijs, veneficijs, idololatria, simonia, libertate, & immunitate personarum, aut rerum Ecclesiasticarum, atque adeo de præceptis Decalogi, præceptis Ecclesiæ, peccatis capitalibus luxuriæ, iræ, & ferè gulæ. Item de Sacramentorum forma, materia, ministri, & suscipientis conditionibus, seu requisitis; de patrinis Baptismi, & Confirmationis; de Confessione annua, Communione Paschali, casuum reseruatione, Confessarij approbatione, & jurisdictione; sigillo Confessionis; Sacrificij loco, tempore, cærimonijs, paramentis; jeiunio Communioni præmittendo; Rubricis Missalis, ac Breuiarij; Ordinandorum, Ordinantium, Ordinationúmque qualitatibus, ac circumstantijs; sponsalibus, & horum circumstantijs, ac conditionibus; Matrimonij impedimentis dirimentibus, vel impedientibus, effectu, indissolubilitate, diuortio; Censuris, irregularitate, Indulgentijs, Iubilæo, &
70. sexcentis alijs particularibus. Ratio hujus corollarij est, quia Thgi, Iudicibus adver-

versarijs, tunc occupant officium ICtorum, atque in messem alienam immittunt falcem, quando pertractant dubia vtriusque fori, seu materiarum Canonicarum, & legalium. Suprà *n.* 50. *&* 53. Atqui dubia de jam expressis materijs, sunt dubia vtriusque fori, scilicet conscientiæ, & externi; quia Iudex Ecclesiasticus, aut sæcularis punire potest illos, qui circa hasce materias delinquunt, vtpote qui delinquant contra leges Canonicas, aut Ciuiles; Canonicas, inquam, siue quæ in Corpore Iuris Canonici, siue quæ in sacris Concilijs, & bullis extrauagantibus Pontificum, Cardinaliúmque declarationibus continentur; hæc enim omnia legum Canonicarum nomine veniunt, & intelligi vult Manrrique.

Sequitur autem, & subinfertur ex hoc 71.
ipso Corollario V. Thgos extra orbitam euagari, si vel suis auditoribus in scholis dictent, vel prælo committant quæstiones etiam de internis actibus, in obiecta priore Corollario expressa tendentibus. Ra- 72.
tio est, quia actus interior specificatur ab exteriore. S. Th. 1. 2. *q.* 1. *a.* 3. *ad* 3. Ergo cùm sit lege Manliana vetitum Theologis, ne attingant actus exteriores, tendentes in prædicta obiecta, similiter ijs vetitum est, ne attingant actus interiores circa talia obiecta occupatos; re enim vera non pos-

ſunt actus interiores intelligi, aut explicari, niſi per exteriores, vtpote à quibus, vt dixi, ſpecificantur. Quare ex his duobus corollarijs

73. Sequitur, & ſubinfertur VI. Thgos in Iuriſtarum officium inuolare, ſi in ſuis ſcholis, aut libris differant, ac diſputent de alijs materijs practicis, quàm de cõſciẽtia, peccatis in genere, non deſcendendo ad illa, quæ verſantur circa materias enumeratas corollario IV.; Spe & deſperatione; charitate Dei, & proximi; ſcandalo, imprudentia, quibuſdam actibus oppoſitis fortitudini, aut temperantiæ; ſuperbia, inuidia, acedia; merè interna, inſenſibilique diſpoſitione neceſſaria ad Sacramentorum ſuſceptionem, adminiſtrationémque; conditionibus orationis arbitrariæ.

74. Sequitur quoque ex dictis, omnes omnium ætatum Thgos (excepto ſolo S. Thoma) fuiſſe, eſſe, fore ingenio tam pingui, vt quamuis ſtudioſiſſimè legant, expendántque tum omnes Inſtitutiones, ac Paratitla Iuris vtriuſque, tum ipſum vtrumque Ius, tum clariſſimos, & facillimos ICtorum commentarios, haud tamen poſſe quidquam ſolidi in alterutro Iure proficere: nam Manrrique requirit ab ingenioſiſſimo Diana, & conſequenter ab omnibus, vt non negligant lapides diſcipulatus

latus in ſcholis Iuridicis, & vt conſulant viuos ICtos.

Sequitur inſuper ex dictis aduerſariorum VII. autoritatem, & reſponſa Thgorũ circa materias corollario IV. enumeratas, parui eſſe facienda, nec ſatis prouidè agere, qui ijs acquieſcunt. Ratio hujus perniciosiſſimi corollarij eſt aperta; illorum enim reſponſis improuidè, atque inconſultò acquieſcitur, circa eas materias, qui & ſolent ſine fundamento de ijs materijs loqui, & eas tam malè comprehendunt, aut potiùs non comprehendunt, vt nemo mirari debeat, ſi circa eas errent. Sicuti enim ſemel malus ſemper præſumitur eſſe malus *cap. ſemper malus de reg. iuris in 6*, ita qui ſolet circa aliquam materiam errare, ideo quòd eam non comprehendat, ſemper præſumitur errare; Atqui Thgi omnes ſolent ſine fundamento loqui, de prædictis materijs, teſte Garcia, & Manrrique *n.* 24. eáſque non comprehendunt teſte eodem *n.* 35. imò nec comprehendere, aut intelligere poſſunt teſte eodem *n.* 39. 75. 76.

Sequitur proinde VIII. in Epiſcopos, & eorum Vicarios eligi debere neceſſariò Canoniſtas, eo quòd Epiſcopi, eorúmque Vicarij debeant finire tot lites de materijs Iuri Pontificio inſertis; quas materias nemo intelligere, adeóque nemo pro 77.

tribunali explicare queat, nisi scamna scholarum Canonicarum diu, multúmque presserit antè. Hoc autem Corollarium repugnat praxi totius Germaniæ, adeóque Europæ.

78. Sequitur iterum ex dictis aduersariorum IX. quoties Thgi vtuntur regulis Iuris, & Iuristarum axiomatis, eos non modò vti armis alienis, sed ijs ita imperite, ac periculose vti, meritò vt quisque prudens timeat, ne ab ijs lædatur in sua conscientia. Sequela patet tum ex eo, quod Manrrique suprà *n.* 27. & 55. sine vlla distinctione regulas juris, & Iuristarum axiomata asserat solis Iuristis; tum ex eo, quòd idem Manrrique ijsdem Thgis attribuat tam multos, magnos, consuetósque errores circa materiam juris. Suprà *n.* 25. & intelligentiam regularum ijs deneget, hoc ipso quòd materias juridicas ab ijs aut re ipsa intelligi, aut posse intelligi inficietur. Suprà. *n.* 39. vnde

79. Sequitur rursùm ex hisce omnibus dictis, & corollarijs aduersæ partis, omnes, qui ritè fungi volunt officio Confessarij, aut debere operam dare Iurisprudentiæ, in aliquo Gymnasio publico, aut in dubijs circa materias suprà *n.* 69. indicatas, debere consilium petere non à Thgis etiam doctissimis, sed à ICtis, & quidem à practicis.

cis. Sequela, etsi communi prudentium judicio, praxique contraria, non indiget tamen operosa probatione; quisque e- 80.
nim tenetur ea scire, quæ sunt sui officij, hîc enim vel maximè obtinet illa regula Gaij: Imperitia culpæ annumeratur *l. imperitia ff. de reg. iur.* Est autem officium Confessarij judicare prudenter de prope innumeris casibus, quotidie occurentibus circa materias nominatas *n.* 69. De quibus casibus quia non potest prudenter judicare, nisi qui vel lapides discipulatus in scholis ICtorum non neglexit, vel practicos ICtos consulit, vt ex dictis aduersariorum vidimus toties superiùs, sequitur irrefragabiliter, verum esse nostrum hoc corollarium, si vera sunt, quæ ex D. Manrrique retulimus 3. *&* 4. *sect.*

Sequitur penultimò, regulas Theolo- 81.
giæ Professoribus in Societate IESV præscriptas eliminari debere, cum omnibus scholis Theologiæ Moralis: Regulæ enim illæ mandant, à nostris Professoribus doceri illa ipsa, quæ non vult Manrrique. Et reipsa doceri testis est orbis totus, cum alijs Professoribus, & Doctoribus factitantibus id ipsum quod Societas.

Sequitur postremò ex vniuersis assertis, 82.
requisitis, & reprehensionibus superioribus discutienda esse ea, quæ indicaui *n.* 5.

SECTIO VI.

Theologiæ Moralis definitio, obiectum, differentia à Iure Canonico.

83. REctè quidem monet Tullius *l. 1. de Officijs*, omnem, quæ de re aliqua suscipitur, institutionem, à definitione proficisci debere; nescio tamen, quî factum sit, vt nullus eorum, quod sciam, qui Theologias Morales typis mandârunt, ipsius Theologiæ Moralis definitionem, aut descriptionem attulerit; quam quidem præterire hîc non possum. Etenim præcipua lis, quæ inter Theologos, & ICtos de inuasione messis alienæ agitanda est, dirimi nequit, nisi sciatur, quod sit Theologiæ Moralis, quod Iurisprudentiæ obiectum; sui quippe objecti terminis, ceu ager limitibus, continetur, & constrin-
84. gitur quælibet disciplina. Quia verò definitio naturam rei explicat. Aristoteles 2. *poster.* c. 5. In natura autem Theologiæ Moralis continetur, seu inuoluitur ejus obiectum; nam habitus specificantur ab obiectis. S.Thom. 1.2. *q.* 54. *a.* 2. *ad* 2. ab omnibus receptus, fit, vt qui habet definitionem Theologiæ Moralis, habeat quoque perspectum ejus obiectum, & qui aptè obiectum assignare vult, defi-
85. nitionem quoque adferre debeat. Sicu-

ti

ti autem Recentiores Theologi post Vasquez 1. *p. disp.* 4. *c.* 1. Theologiam generatim definiunt, esse scientiam, quæ ex principijs reuelatis, & creditis infert Conclusionem per euidentem consequentiam, ita etiam

Dico I. Theologiam Moralem esse scientiam, quæ ex principijs reuelatis, & creditis, per euidentem consequentiam infert Conclusionem de actibus humanis, prout ad finem vltimum dirigi possunt. 86.

Generalis ratio hujus descriptionis est, quia Theologia Moralis est ipsa vera, & propriè dicta Theologia, quatenus ea est secundũ receptam sententiam S. Thomæ 1. *p. q.* 1. *a.* 4. practica, vt sic enim *agit de actibus humanis, secundum quod per eos ordinatur homo ad perfectam* Dei *cognitionẽ, in qua æterna beatitudo consistit*, inquit S. Doctor, & ejus interpretes communiter. Ergo admissâ illâ primâ, descriptione, admittenda est hæc secunda. 87.

Nec obest, quod Theologi Morales multa inferant ex principijs non creditis fide diuinâ, sed tantùm probabilibus; hoc enim est commune omnibus etiam strictè dictis scientijs, quæ de suo obiecto, ejusque accidentibus plurima nonnisi probabilia differunt, vt videre est vel in ipsa Physicâ, atque in Theologia Speculatiua. 88.

Tra-

89. Tradunt autem illa, & cognoſcunt Phyſici, Thgi ſpeculatiui &c. non propriè & directè per ipſos habitus Theologiæ, Phyſicæ &c. ſcientificos, ſed per alium habitum non ſcientificum, ad ipſos ſcientificos non propriè, ſed reductiuè ſpectantem; ſicuti reliquos inter rectè obſeruat Hieronymus Faſolus in 1. *part. S. Thom. q.* 12. *dub.* 6. *n.* 36.

90. Dico II. Obiectum Materiale Thgiæ Moralis eſſe Actus humanos. Etenim obiectum Materiale alicujus ſcientiæ eſt id nudè ſpectatum, quod ſcientia conſiderat. Tannerus *tom.* 1. *in* 1. *part. diſp.* 1. *q.* 3. *dub.* 1. *n.* 2. ex communi Philoſophorum & Thgorum. At formale obiectum ejuſdem Theologiæ ſunt ipſimet Actus humani, quatenus ad finem vltimum per principia diuinitus reuelata dirigi, rectificarique poſſunt. Ferè ſicut ex communiore opinione Modernorum Logicorum, obiectum Logicæ artificialis ſunt mentis operationes, quatenus per principia ſeu regulas Logicas ad rectam diſſertationem dirigi poſſunt.

91. Porrò actus humanos rectificat, & ad ſupremum, vltimúmque finem dirigit Theologia Moralis, tum virtualiter, determinando nimirum, vtrum hic, aut ille actus ſit à Deo imperatus, vetitus, ſuaſus, permiſ-

permissus explicitè, implicitéue; Tum formaliter, tradendo, explicandoúe præcepta exercendi actus conuenienter ad finem vltimum assequendum, aut vitandi actus ab illo fine auertentes; quandoquidem contrariorum est eadem scientia, seu disciplina. Aristoteles 1. *Topic. c.* 8.

Quò autem hanc virtualem, & formalem directionem melius, exactiusque efficiat Theologia, vtitur sæpissime ministerio aliarum disciplinarum, tanquam ancillarum, vt Physicæ, Ethicæ, Iurisprudentiæ. S. Th. 1. *p. q.* 1. *a.* 5. *ad* 2. referendus *n.* 118. 92.

Dico III. Obiectum Iurisprudentiæ Canonicæ esse Actus humanos, quatenus per leges Canonicas dirigi possunt, ac debent, ad debitum ordinem, in statu, foroque Ecclesiastico procurandum, fouendumque. 93. Cùm enim Ius Canonicum nil aliud sit, quàm jus positiuum, quod à summis Pontificibus Ecclesiæ Catholicæ traditum, constitutum, vel approbatum fuit. 94. Gregor. Tholosanus *partitionum l.* 1. *tit.* 2. *c.* 2. Cúmque illud ipsum jus Canonicum, directè, ac per se institutum sit ad externam gubernationem spiritualem. Suarez *in proœmio* de legibus, & Tannerus *tom.* 1. *disp.* 1. *q.* 4. *dub.* 5. *n.* 10. licet etiam conditum sit ad animæ puritatem promouen-

uendam. Suar. *l. c.* Tannerus *l. c.* Vallensis in paratitlis Decretalium *in procemio* §. 6. *n.* 4. Tholosanus *l. c. cap.* 18. patet allatam objecti, seu subjecti assignationem esse veram.

95. Infer hinc I. Illam definitionem Iurisprudentiæ Ciuilis, quam adfert Iustinianus tum *l. iustitia ff. de iustitia & iure*; tum §. *iurisprudentia instit. eodem*, vbi ait: Iurisprudentia est diuinarum, humanarúmque rerum notitia, justi, atque injusti scientia, æquè conuenire jurisprudentiæ Canonicæ, neutrius tamen respectu esse dogmaticam, sed, vt solent esse ICtorum, periculosam, & ruinæ vicinam. *l. omnis definitio ff. de reg. iur.*

96. Infer II. Theologiam Moralem à Iurisprudentia differre ratione tum objecti materialis, vt jamjam magis declarabo, tum obiecti formalis, ac finis immediati, sicuti patet ex dictis *n.* 90. & 94.

97. Infer III. Obiectum Theologiæ Moralis esse, pateréque longè latius, quàm vtriusque Iurisprudentiæ simul sumptæ; tum quia omnes actus humani supernaturales pertinent ad obiectum materiale prædictæ Theologiæ, nam omnia reuelabilia comprehenduntur sub sacra doctrina, tanquam sub vna scientiâ. S. Th. 1. *p. q.* 1. *a.* 3. adeóque habitus Thgicus secundum suam

es-

essentiam, seu naturam est aptus attingere omnia, quæ de Deo, rebúsque diuinis sciri possunt. S. Th. *q.14. de verit. a. 8. ad 16.* Scotus *q. 3. prolog.* Tum quia Theolo- 98.
gia Moralis extendit se ad actus humanos merè internos, ad quos tamen non exporrigitur jurisprudentia, siquidem leges humanæ actus merè internos præcipere non possunt. S. Th. 1. 2. *q.* 91. *a.* 4. cùm de occultis non judicet Prætor, aut Papa *c.* 1. *§. porro vt* Eccles. *benef. sine dim conf.* & cogitationis pœnam nemo patiatur. text. *l. cogitationis ff. de pœnis.*

Infer IV. Omnes actus Iurisprudentiæ 99.
aliquo modo spectare ad obiectū Theologiæ Moralis. Indicat hoc corollarium Filliucius *in præfatione suarum Quæstionum Moralium*, dum ea etiam, quæ Summistæ tradere solent, (solent autem obujas quasque juris decisiones) cadere ait sub Theologiæ Moralis considerationem. Quod quidem de actibus circa Mysteria fidei, & circa res lumine naturæ notas ostendam *sect.* 8. De actibus verò pendentibus ex 100.
solo jure humano inde saltem probatur, quod cùm Theologia Moralis inuoluat supremam, atque infallibilem regulam judicandi de actionibus omnibus humanis, scilicet reuelationem diuinam; & omnes actiones liberas dirigat, quoad potest, ad

 finem

finem vltimum, reuera ex officio judicat de illis omnibus, & ſicubi leges aut Canones errorem quendam continent, ſicuti nonnulli in Decreto Gratiani, eos ex præſcripto veræ Theologiæ, in diuina reuelatione fundatæ corrigit. Sotus infrà *n.* 131.
101. Tannerus *l. cit. dub.* 5. *n.* 10. Et fortè hoc ſenſu ſcripſit Suar. *in procem. de legibus ſub. fin.* eſſe communem Thgorum conſenſum, quod lex tam ſecundum communem rationem ſuam, quàm prout ad omnes ſuas ſpecies deſcendit, ad ſacræ doctrinæ conſiderationem ſpectet.

102. Infer V. Theologiam Moralem eſſe Iuriſprudentiâ etiam Canonicâ præſtantiorem multis rationibus, & modis; nimirum & ratione obiecti, quod ſcilicet Thgia habet longè nobilius, ampliuſque, quàm Iuriſprudentia; & ratione certitudinis; cùm Iuriſprudentia nullum aſſenſum habeat infallibilem, niſi quiſit aut ipſius fidei diuinæ, aut Thgiæ; dum ſcilicet Canonum peritus, aſſentitur propoſitioni alicui fidei, quam reperit. e. g. in tit. *de Summa Trinitate*; aſſentitur, inquam, vel præciſè ideo, quòd credat, illam eſſe à Deo reuelatam; vel idcirco, quod eam deducat ex vna reuelatâ, & alterâ euidente; quod quidem eſt proprium officium Thgi. Denique ratione finis Thgiam Moralem eſſe

Cano-

Canonum scientiâ superiorem, patet ex dictis *n.* 90.

Quare de Theologia quoque Morali in telligendum est, quod docet S. Th. *1. p. q. 1. a. 5.* probatque, scilicet Sacram doctrinam esse digniorem cæteris scientijs. Vnde rectè tradit ICtus Ioannes Franciscus Ponzinibus *in tract. de lamijs n.* 4. Theologiam esse superiorem, & magis dignam Iurisprudentiâ. & S. Clemens Alexandrinus referendus *n.* 117. ac Nauarrus *de pænit. dist.* 6. *c.* 1. *§. caueat. n.* 12. esse principem omnium facultatum. 103. 104.

SECTIO VII.

Vtrum Theologi falcem mittant in messem alienam, quando vsurpant Iuris pronuntiata, & Regulas?

MIttunt omnino judicibus aduersarijs vt patet ex relatis *n.* 27. & 55. Qui licet suum judicium non probent rationibus, videtur tamen singulariter de vsu regularum juridicarum probari posse, tum argumentis proponendis *Section.* 14. tum nominatim isto, quod regulæ Iuris sint breue quoddam compendium ipsorum Iurium; etenim regula est, quæ rem quæ est breuiter enarrat. text. *l.* 1. *ff. de reg. iur.* Et per regulam breuis rerum narratio 105. 106.

traditur. *ibid.* rerum, inquam, in Iure definitarum. Iac. Ræuardus, Io. Ferrar. Montanus, & alij *in cit. l. 1.* Ergo ſicut Thgi inuolarent in meſſem alienam, ſi vſurparent ipſas deciſiones Iuris, ita etiam inuolant in
107. eam, quando vtuntur regulis Iuris, nam æquipollentium eadem ex ratio. *l. fin. ff. mandati.*

108. Adde quod omnis definitio (ſeu regula, vt interpretantur plerique teſte Montano *in legem mox citandam*) in Iure periculoſa ſit. *l. omnis definitio ff. de reg. Iur.*; & proinde rectè intelligi non poſſit, niſi ab ijs, qui ipſum Ius probe intelligunt. Ergo rem aleæ plenam aggrediuntur Thgi, dum ſæpe vtuntur regulis Iuris.

109. Nihilominus negandum eſt, a Thgis falcem in alienum agrum mitti tunc, cum ad ſuas concluſiones, præſertim Morales probandas, aſſumunt, vel pronunciata, vel regulas Canonici aut Ciuilis Iuris. Etenim illorum pronunciatorum, & regularum alia ſunt certa, alia ſolum pro babilia; certa, inquam, certitudine vel ſupernaturali, vel naturali; probabilia probabilitate fundata in principio aut ſupernaturali, aut naturali, adeoq; etiam in mero jure, voluntate, autoritate humanis. Atqui Theologi non mittunt manum in meſſem alienam, cujuſcunque indicatorum

torum generum pronunciata, vel regulas assumendo ad suas conclusiones probandas.

Non, si assumant pronunciata, & regulas certas certitudine supernaturali, vt sūt illæ: Quod non est licitum in lege, necessitas licitum facit. *reg.* 4. *in* 5. Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum. *reg.* 4. *in* 6. Nuptias non concubitus, sed consensus facit. *reg.* 30. *ff. de reg. iur.* Ratio est, quia ejusmodi effata, & regulæ sunt loci propriè Theologici. Vasq. *in* 1. *partem disp.* 12. *c.* 1. & 2. post S. Th. 1. *p. q.* 1. *a.* 8. *ad* 2. 110.

Non deinde, quando assumunt effata ex principijs fidei, seu supernaturalibus solum probabiliter deriuata, vt est illud: Qui ex duobus illatis alterum negat, reliquum affirmare videtur. *Cap. nonne de præsumpt.* Tunc enim etiam argumentantur ex proprijs. Tannerus *to.* 1. *disp.* 1. *q* 5. *dub.* 1. *n.* 5; & patebit ex dicendis *sect. seq.* 111.

Non etiam quando vtuntur effatis certis certitudine naturali, atque euidente, vt sunt illa: Nemo potest ad impossibile obligari. *reg.* 6. *de reg. iur. in* 6. Culpa caret, qui scit, sed prohibere non potest. *l. culpa ff. eod.* nam tunc etiam Thgi procedunt ex proprijs. Valentia. *tom.* 1. *disp.* 1. *q.* 1. *punct.* 5. §. 1.; Saltem ministerialiter proprijs. Caiet. 1. *part, q.* 1. *a.* 8. *ad* 2; om- 112.

D 3 nes

nes quippe ſcientiæ ancillantur Thgiæ. *Infra n.* 118.

113. Adde, quod æquè ſuper Thgos, ac ſuper ICtos ſignatum ſit lumen vultus diuini; & ſuper illos æquè, ac ſuper hos faciatDeus oriri ſolem, manifeſtãtem veritates demonſtrabiles; ergo rem propriam, aut, ſi mauis, communem, non verò alienam vſurpat Thgus, dum vtitur pronunciatis alterutrius, vel vtriuſque Iuris per ſe claris, aut ex principio aliquo neceſſario euidẽter deductis. Confirmatur authoritate S. Thomę, cujus verba referam paulò poſt.

114. Non, ſi aſſumant pronunciata juridica, quorum honeſtas, rectitudo, aut veritas practica, vel ſpeculatiua ex principio naturali non niſi probabiliter deducitur, vt ſunt illa: Semel malus, ſemper præſumitur eſſe malus. *reg.* 8. *in* 6. Fauorabiliores Rei potius, quàm actores habentur. *reg.* 125. *ff. de reg. iur.* Ex præteritis præſumitur circa futura. *c. ſcribam de præſumpt.* Ratio eſt eadem, quæ pro doctrina præcedentis reſpõſionis. Equidem licèt nec Digeſta, nec Codex Theodoſianus, aut Iuſtinianeus, nec Decretales lucem vnquam aſpexiſſent, attamen Thgis in mentem veniſſent plurima ex ijs, quæ hi libri tradunt, ſuppeditant, decernunt ſapientiſſimè.

115. Nec obeſt, quod Thgi deſcribant ipſa formalia verba Canonum, legum, regularum. Sicuti enim ſcire leges, non eſt ea-

rum verba tenere, sed vim & potestatem. *l. scire. ff. de legibus*, ita mutuare à Iurisperitis regulas, non est, ab eis accipere verba regularum, sed quò dicãtur mutuare, requiritur, vt etiam sensum, & potestatem, seu vim, & energiam accipiant; quæ cum non accipiant, fit, vt non committant in textum. *cap. scriptum*. 6, *q*. 3. vetantem Iudici, ne falcem mittat in segetem, quæ alteri videtur esse commissa.

Non prætereà, si confirment suas assertio- 116.
nes, placitis Canonum, legumue pendentibus ex mero jure humano; vt si quis Thg^us iniquam necem Sacerdotis, esse mortale crimen inde etiam probet, quod *cap. si quis suadente* 17. *q*. 4. ipsi quoque percussioni Clerici annexa sit major excommunicatio, reseruata Pontifici. Ratio, cur 117.
Theologus in hac, & similibus secundarijs probationibus vsurpandis, non vtatur armis planè alienis, est, quia Thg^ia reliquarum scientiarum Domina, ac Regina est. S. Clemens Alexandr. *l*. 1. *stromat*. vbi Theologiam vocat *Sapientiam*, & *diuinarum, humanarúmque rerum*, & *causarum ipsarum scientiam*, *Philosophiæque ipsius Dominam*; ergo dum ex reliquarum sciẽtiarum, ipsiusq; Iurisprudentiæ armamẽtarijs desumit tela, nõ inuadit rem planè alienam.
Quod optimè obseruauit S. Thomas, 118.
dum

dum 1. *part. q. 1. a. 5. ad 2.* ita scripsit: *Hæc Scientia* (Sacra doctrina) *non accipit sua principia ab alijs scientijs, sed immediatè à* DEO *per reuelationem.* *Et ideo non accipit ab alijs scientijs tanquam superioribus, sed vtitur eis tanquam inferioribus, & ancillis; sicut architectonicæ vtuntur subministrantibus, vt Ciuilis Militari. Et hoc ipsum, quod sic vtitur eis, non est propter defectum, & insufficientiam eius, sed propter defectum intellectus nostri, qui ex his, quæ per naturalem rationem, ex qua procedunt aliæ scientiæ, cognoscuntur, facilius manuducitur in ea, quæ sunt supra rationem, quæ*
119. *in hac scientia traduntur.* Hactenus S. Thomas, cujus verba de principijs, per immediatam reuelationem acceptis, intellige de primarijs.

120. Postremo neque tunc rei peculatûs agendi sunt Theologi, quando vtuntur vel SS. PP. vel ICtorum responsis, in Corpore Iuris Pontificij, & Cæsarei relatis, vt quisque ex hactenus dictis facilè deducet.

121. Ad rationem primam pro aduersarijs allatam *n.* 106. respondeo, ipsas quoque decisiones Iuris vtriusque posse, & verò debere Thgis inseruire, eo modo, quo ex S. Th. paulò antè retuli; & melius intelligetur *Sect. seq.*

122. Ad alteram rationem dico, alia pronun-

nunciatorum, regularumque Iuridicorum esse valde clara, vt pro ijs intelligendis non sit opus vllo Oedipo, vel metuendum vllum periculum seductionis; alia perobscura, de quorum sensu litigant ipsi Iurisperiti. Et quia Theologus legendo considerate vnum, alterumue celebrem Iurisperitum, cum rationibus in vtramque partem, haud ita difficulter dijudicat, an vtraque pars habeat aliquid saltem extrinsecæ probabilitatis, periculosam aleam non jacit, licèt tale aliquod obscurum, vel anceps effatum vsurpet in eo sensu, in quo videt explicari a quibusdam magni nominis Iurisperitis, nec damnari à Thgis, qui sunt censores omnium doctrinarum juridicarum. Supra *n.* 100.
Adde, quod aliud sit, præcisè vsurpare 123.
pronunciata, aliud judicare, vtrum sint verosimiliora oppositis. Verùm dicta in hac assertione intelligentur melius in decursu.

SECTIO VIII.

An Theologi manum mittant in messem alienam, quando explicant, & resoluunt quæstiones de materijs Iuris.

DOctor Manrrique post Garciam, vt 124.
probaui *n.* 67. non semel significat,

Thg^os extra rhombum Theologicum saltare, quoties ex instituto explicant aliquam materiam, in corpore Iuris Ciuilis, aut Canonici contentam, dummodo illa materia respiciat obiectum fori externi, seu sit ejusmodi, vt feratur in actionem externam, per leges humanas vetitam, praeceptam, permissam. Rationes proponam, ac dissoluam. *Sect.* 14. quibus nihil obstantibus

125. Dico I. Omnes materias speculatiuas, quas ad Fidem Christianam spectantes continet vtrumque Ius, sicuti multas continet, posse ac debere à Thg^is ex officio explicari. Melch. Canus *loc. Theolog. l. 8. c. 7. concl.* 1. Tannerus *to.* 1. *disp.* 1. *q.* 4. *dub.* 5. *n.* 9. & fatetur implicitè Manrrique, dum verbis *n.* 54. relatis agnoscit, quaestiones de Summa Trinitate, de qua tamen proprij tituli, & copiosae doctrinae extant, proponuntúrque *in principio primi, ac sexti Decretal*; itemque *Codicis Iustinianei*, esse proprias fori Theologici. Et ratio est, quia hujusmodi materiae sunt proprijssimè obiecta Theologiae, *Supra n.* 90. ideoque videmus talium explicationem omitti a

126. ICtis. Hinc quoque cernimus, Dianam, Palaum, aliosque Theologos esse, ac fuisse Consultores sacri Officij, in quo agitur de rebus ad fidem pertinentibus; meritóque

tóque dolet Canus *l. c.* fuisse sua ætate in Hispania ICtos Theologis prælatos, in negotio cognitionis Fidei.

Dico II. Etiam omnes materiæ practicæ, quæ ad Fidem spectant, & in Iure continentur, a Theologis ex proprio munere explicandæ sunt. Ratio est eadem, quæ pro priori responsione, & confirmatur; quia principia, quibus inducti sunt Pontifices, ad decidendas ejusmodi quæstiones, sunt ipsiusmet Theologiæ principia, videl. sacra Scriptura, Traditiones, vel Concilia Oecumenica; ergo omni jure pertinent ad forum Thgicum; vt sunt ea, quæ de Sacramentorum, Sacrificijque essentia, effectu, subiecto, ministro, in Concilijs, ac Corpore Iuris ex diuino mandato statuuntur. Eam ob rem, si ICti instituant de prædictis materijs practicis, & præsertim speculatiuis multum differere, pluráque dicere, quàm exprimant verba Canonum, meritò in illos retorquebitur illud intercalare apophtegma Manrriqueanum: *Tractent fabrilia fabri.* Et vtique errarent, si aliter, quam Thgi, illos Canones explicarent. *Infra n.* 130. 127. 128.

Dico III. Etsi vtraque præcedens conclusio vnicè intelligitur de illis materijs, quæ euidenter deducuntur ex principijs Fidei, seu reuelatione diuina mediata, vel 129.

immediata, non tamen reprehendēdi sunt Thgi, si ex instituto disserant de quæstionibus illis, quarum resolutio in Iure Canonico contenta, in alterutram partem non nisi probabiliter inferri potest ex principijs reuelatis, vt sunt plurima, quæ circa materiam, formam, intentionem, subjectum, vsum Sacramentorum Thgi probabiliter colligunt ex certis definitionibus traditis à Concilijs Lateranensi,
130. Florentino, Tridentino &c. Ratio est, quia præditi habitu scientifico circa aliquod objectum, solent circa idem objectum acquirere habitum opinatiuum. Supra *n.* 89. Imò quia proprium officium Thgorum est, illa principia Fidei examinare, & eorum veritatem contra oppugnatores probare, ac defendere. *S. Th. 1. part. q. 1. a. 8. in C.* tenentur Thgi, lōgè magis, quam Canonistæ, in veram intelligentiam eorund. incumbere; ac proinde meritò præsumitur, saltem æquè benè a Theologis, quam Canonistis penetrari verum sensum prædictorum principiorum, & consequenter æquè bene sciri, quid probabiliter de ijs, & ex illis dici, inferrique
131. possit. Quare non immeritò dicit Sotus *in proœm. suorum libror. de iust. & iur* quandoquidem Iura Canonica ex visceribus Theologiæ, adeóque ex principijs fidei pro-

prodierint, Th^{gi} esse, Iuris Canonici decreta ad normam Euangelicam exigere.

Dico IV. Quæ circa mores in iure Canonico, aut Ciuili statuuntur conformiter legi naturali, eorum explicatio pertinet ad Theologos potiùs, quàm Canonistas. Canus *l. cit. concl.* 2., inde probans, quod quemadmodum Musicus ab Arithmetico suarum conclusionum rationem sumit, eo quod hæ conclusiones à principijs Arithmeticę oriantur, ita & si qua dogmata in moribus Ius Pontificium ex Philosophia colligit, ea tanquam à proprijs accepta Theologus agnoscet, meliusque interpretabitur] Vnde inuehitur Canus in Hostiens. Alex. & alios IC^{tos} ratos, quando agitur de peccato mortali in materia vsurarum, aut Simoniæ, esse potius IC^{tos} quam Theologos audiendos. Id- ipsum sensit Sotus cum *loc. cit.* scripsit, esse Theologi, Iura Ciuilia examinare ex principijs Philosophiæ, eo quod ea prodierint ex media morum Philosophia; Eadem fuit mens Angelici Doctoris, dum *quodlib. 9. q. 6. a. 15. Corp.* docuit, illam quæstionem: *Vtrum peccent mortaliter, qui absque dispensatione possident plures Præbendas sine cura animarum*, pertinere ad Theologos, in quãtum dependet ex iure diuino, vel naturali, & ad Iuristas, in quantum de-

136. dependet ex jure poſitiuo. Et certè, cùm Theologiæ Doctores ſint quaſi principales artifices, qui inquirunt, & docent, qualiter alij debeant ſalutem animarum procurare. S. Th. *quodl.* 1. *q.* 7. *a.* 14. C. illa autem procuratio ſalutis maximè conſiſtat in explicatione, & vſu legum, ex Iure diuino vel naturali, certo, vel probabiliter deductarum, dicendum eſt, expoſitionem ejuſmodi legum, eſto contineantur in Iure ciuili, vel Canonico, poſſe à Theologis jure proprio, vel certe communi cum Iuriſtis exponi.

137. Atque vtinam id ſtrenue factitaſſent, jam quatuor abhinc ſæculis, fortè non fuiſſet Aluarus Pelagius *de planct.* Eccleſ. *l.* 2. *c.* 20. *vers viceſimum quartum* ſcripturus: Vix credo, maximè in Hiſpania, quod de cẽtum Epiſcopis ſit vnus, qui non ſit Simoniacus, in Ordinibus, & Beneficijs conferendis.]

138. Hactenus dicta confirmantur tum veritate ſequentis concluſionis, tum inde, quòd Greg. Tholoſanus relatus *n.* 94. jus Canonicum definiat eſſe jus poſitiuum; ſicuti etiam deſcribitur implicitè jus Ciuile *l. ius autem ff. de iuſt. & iur.* Atqui ea, quæ vel euidenter, vel probabiliter deducuntur ex lumine naturæ, ſunt juris naturalis potiùs, quàm Poſitiui; ergo eorum elucidatio non pertinet ad ſolos Iuriſtas.

Dico

Dico V. Rem alienam à suo officio non tractant Thgi dum voce, vel scripto explicant etiam illas sacras, aut profanas leges, quæ pendent ex mero arbitrio legislatorum, ut sunt E. G. leges de numero, & quibusdam qualitatibus testium, de solenitate testamentorum, de conditionibus vsucapionis, seu præscriptionis, de pœnis Ecclesiasticis, & Ciuilibus &c. Sic vtique sentiunt Sotus *de iustit. l.* 3. *q.* 6. *concl* 10. Canus *de loc. Theol. l.* 8. *c.* 6. Suarez *in proœm. de legibus.* 139.

140. Probatur in primis speciatim de explicatione sacrorum Canonum; illorum quippe maximam partem condiderunt Thgi; ergo habent, habueruntue jus, illos interpretandi, explicandique. Antecedens, & Consequens hujus argumenti declarabo infrà *n.* 179. & 180.

141. Probatur deinde conclusio copulatim de explicatione legum Pontificiarum, Cæsarearúmque; tum quia actus per ejusmodi leges imperati, interdictiue pertinent etiam ad obiectum Theologiæ; Supra *n.* 99. 142. tum quia cúm verba seu scripta, seu vocalia sint signa conceptuum internorum. Aristot. 1. *periherm. c.* 1. & ita quidem vt eorum omnis vsus in significando sit. S. August. *l.* 2. *doctr. Christ. c.* 2. obtineántque inter homines principatum significandi, quæ.

quæcunque animo concipiuntur. S. Aug. *loc. cit. c.* 3. poteſt vtique voce, vel ſcripto illas leges explicare is, qui eas ex obligatione ſcit, atque intelligit; nec quidquam alienum à ratione aget, ſi pro re nata, & cum vtile fuerit, aut neceſſarium, eas actu ipſo explicet. Atqui Thgi ex obligatione ſciunt, intelligúntque ejuſmodi leges; ergo poſſunt voce, & ſcripto eas explicare; adeóque rem alienam à ſuo officio non tractant, dum eas explanãt. Subſumpti veritas vt liquidò conſtet, proferam in medium Theologiæ antiquitatem inter Chriſtianos, atque ejuſdem cum Iuris ſcientia conjunctionem.

SECTIO IX.

De antiquitate Theologiæ, atque ejuſdem nexu cum Iuriſperitia.

143. NOtandum eſt I. fuiſſe ſemper in Eccleſia Chriſti viros, Theologiæ ſcientia præditos. Patet 1. ex *cap.* 4. *ad Epheſ. verſ.* 11. vbi S. Paulus teſtatur, Deum dediſſe *quoſdam paſtores, & Doctores*, per Dres in-
144. telligẽs illos, non tãtùm qui fidei articulos explicent, ſed etiam qui eos defendant contra proteruos, vt patet tum ex eo, quòd illos Doctores dicat eſſe conſtitutos, non modò *ad conſummationem ſanctorum*, ad quam

quam vtique sufficit clara, exactáque explicatio fidei articulorum, diuinæque scripturæ, sed etiam: *in ædificationem corporis Christi, ne*, vt paulò post subiungit, *circumferamur omni vento doctrinæ*; tum e- 145.
tiam ex eo, quòd idem Apostolus ad Titum scribens c. 1. *vers.* 7. dicat, Episcopum oportere *amplecti eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, vt potens sit exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt, arguere.* Atqui mysticum corpus 146.
Christi, seu Ecclesiam ita ædificare, id est stabilire doctrina, vt fideles non facilè ab errorum Magistris peruertantur; arguere quoque, & erroris conuincere hæreticos, aliósque de rebus fidei malè sentientes, est propriè officium Theologi; quandoquidem Thgia, prout ab habitu fidei differt, est scientia demonstrandi vim habens. S. Dionys. *epist ad Tit.* quæ scilicet ex principijs reuelatis, alias, atque alias conclusiones deducit, easque deducendo *fidem gignit, nutrit, defendit, roborat*, vt de ea tradit, loquitúrque S. August. *l.* 14. *de Trin. c.* 1.

Patet II. inde, quòd Ecclesia Christi 147.
nunquam defecerit in necessarijs, juxta illam promissionem ejusdem Saluatoris: *Vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem sæculi.* Matt. 28. Atqui Thgia

est Ecclesiæ Christi necessaria S. Th. 1. *p. q.* 1. *a.* 1. & Commentatores; imo omnium scientiarum summè necessaria. Trident. *seß.* 5. *cap.* 1. *de ref.* Taceo tot monumenta Theologicæ eruditionis, ab Apostolis ipsis, eorum discipulis, alijsque deinceps per singulas ætates posteritati consignata; adeò vt licèt nonum Sæculum à Bellarmino vocetur valde obscurum, suis tamen etiam illud Thgis, ipsóque adeò Leone VI. Imperatore illustre fuerit.

148. Notandum II. Licet Theologia non sit, nec fuerit vnquam singulis fidelibus immediatè necessaria ad salutem. Gregorius de Valentia *tom.* 1. *disp.* 1. *q.* 1. *p.* 2. ex communi, fuit tamen, éstque necessaria Pastoribus animarum. Deducitur ex verbis Apostoli *ad Ephes.* suprà relatis, vbi satis insinuat, eos, quos vocat Pastores, debere esse Doctores, vt apertè docent Hieron. in hunc locum Pauli, August. *Epist.* 59. ad Paulinum, tractans hunc locum Pau-
149. li, Chrysostomus *in cit. epist. Pauli. Qui pastor est, debet esse & Magister; nec in Ecclesijs, quamuis sanctus sit, Pastoris sibi munus assumere, nisi poßit docere, quos pascit.* inquit S. Hieron. *l. c.* Plura hanc in rem dicam. *Sect.* 16.

150. Notandum III. Theologiam, seu Sacram doctrinam, vt perpetuò vocat S. Th.

1. p.

1. p. q. 1. a. 1. & seqq. triplici præcipuè modo fuisse jam antiquitus in Ecclesia traditam.

Primum modum expressit S. Gregor. Nazianzenus *Orat. in laud. Athanas.* ante medium hisce verbis: *Fuit quoddam tempus, cùm res nostræ florerent, atque præclarè se haberent, cùm nimirum superflua hæc, & verborum lepôre, atque arte fucata tractandæ Theologiæ ratio ad Diuinas caulas ne aditum quidem habebat &c. Sed simplex oratio, atque doctrina, pietas existimabatur.* Hisce verbis testatur S. Doctor, Thgos primitiuæ Ecclesiæ, quales fuere vtique Apostoli, consueuisse controuersias, dubiáque fidei paucis verbis, sententijs, rationibúsque expedire, quia scil. Christiani facilè credebant suis Doctoribus; at postmodum introducta fuit ratio, oratorio dicendi genere disserendi de fidei Christianæ litigiosis dogmatibus. 151. 152.

Quæ disserendi ratio constituit alterum modum tradendæ Thgiæ, vsurpatum præcipuè ab ipsomet S. Gregorio Nazianzeno, Chrysostomo, Basilio, Hilario, Augustino ac multis alijs Patribus, qui fidei Christianæ mysteria explicarunt, defenderúntque perpetuis orationibus, atque laciniosо dicendi genere, quod etiam fecit Hieronymus præsertim aduersus Vigilantium. 153.

 Ter-

154. Tertius modus Theologiam tractandi introductus est à Petro Lombardo sententiarum Magistro, sub annum Christi 1110. consistens videl. in methodo succincta, Dialecticáque, sine vllis verborum lenocinijs, atque à S. Tho. ad summam perfectionem perductus.

155. Notandum IV. Licèt, vti dixi, & fusiùs ostendam *sect.* 16. Episcopos, animarúmque Pastores, oportuerit esse Thgos, & proinde potuerint conformiter cap. *Cum sit ars. de ætat. præf.* alios ipsam Theologiam docere, vno ex tribus modis indicatis, quia tamen alijs erant distenti occupationibus, erectæ sunt varijs locis scholæ Thgicæ, in quibus ea, quæ ad Religionis Christianæ, fidei, morúmque integritatem faciebant, proponerentur auditoribus, ad animarum curam adspiran-
156. tibus. Et quidem in Orientali Ecclesia, atque adeo Alexandriæ primo jam sæculo post Christum natum, aut certè ineunte secundo sæculo ejusmodi publicam scholam fuisse erectam colligo ex verbis Eusebij *lib.* 5. *histor. c.* 10. apud Baronium *to.* 2. *annal. ad annum Christi* 185. vbi sic loquitur: [Eodem tempore (Commodi Imperatoris) Pantænus, vir omni humaniore litteratura præstantissimus, institutioni Christianorum illic (Allexandriæ)

præ-

præficitur; quo quidem in loco, consuetudine ab antiquis temporibus ducta, Sacrarum litterarum schola habebatur; quæ est ad nostram vsque ætatem continuata &c.] Vbi vides, ab Eusebio asseri, scholam Sacrarum litterarum esse jam ab antiquis temporibus institutam, proindéque primo sæculo, vel ineunte secundo, nam Pantænus viuebat anno Christi 180.

Pantæno in munere docendi Alexandriæ successerunt ejus discipuli Clemens 157.
Alexandrinus, Origenes, alijque viri præstantissimi. Qui quidem Clemens *stromatum l.* 1. alijs quoque Theologis, in diuersis Orientis vrbibus, se operam nauasse testatur, intérque eos fuisse etiam Dionysium Corinthi, Theophilos Cæsareæ, & Antiochiæ Episcopos conijcit Baronius *loc. cit.*
Sed & Nisibi in Syria Diuinam legem per 158.
Magistros publicos, sicuti apud alios Grammaticam, & Rhetoricam, ordine, ac regulariter traditam fuisse, autor est Iunilius Africanus Episcopus apud Baronium *to.* 7. *ad annum Christi* 535. & apud eundem Cassiodorus, qui florebat eodem anno.

In occidentali verò Ecclesia serò admo- 159.
dum cœpta est doceri publicè Thgia, vt proinde idem Cassiodorus cum Agapeto

Papa egerit, vt collatis expensis in vrbe Romana *professos Doctores scholæ acciperent Christianæ*; tales, inquam, professos Doctores, quales Alexandriæ, & Nisibi tum
160. erant. Sed ob continuata bella nequiuit tunc perfici id, quod optabat Cassiodorus. Perfectum tamen fuisse tum Romæ, tum Lutetiæ Parisiorum, tum in omnibus postmodum Europæ prouincijs videmus, & gaudemus, mirantes cum Baronio, fuisse tam diu dilatũ illud saluberrimũ institutũ.

161. Tametsi verò serò admodum, vt dixi, sint in Occidentali Ecclesia constituti publici professores sacræ doctrinæ, dubium tamen nullum est, quin semper in ea quoque extiterint magni Thgi, qui priuatim alios docerent, sicuti Gregorius Nazianzenus Constantinopoli Hieronymum, Theophilus Cæsaræx, & alius Theophilus Antiochiæ Clementem docuere, vtique priuatim, sacras litteras, ita & fecerint alij atque alij Thgi in Ecclesia Occidentali, quos inter haud absque ratione computes ipsum Cassiodorum.

162. Notandum V. statutum fuisse in Lateranensi Concilio sub Innoc. III. vt Metropolis Ecclesia Theologum habeat, qui Sacerdotes, & alios in sacra pagina doceat, & his præsertim informet, *quæ ad curam animarum spectare noscuntur.* Ita refer-

tur

tur *c. quia §. fin. de Magistris*; quo respexisse videtur S. Th. dum *quodlib. 1. q. 7. a. 14.* scripsit, Thgorum officium esse, docere alios, qualiter debeant salutem animarum procurare. Et verò videtur, Theologum, de quo loquitur Concilium, fuisse proximis sæculis illum ipsum, qui hodie in Ecclesijs Cathedralibus, ac nonnullis etiam Collegiatis, obtinet præter Canonicatum, officium Scholastici, vt etiam deduco ex Concilio Basil. *sess. 31.* Qui quidem Scholastici ex constitutione ejusdem Concilij Basil: & valde seria Tridentini *sess. 5. c. 1. & sess. 23. c. 18.* renouantis decreta priorum Pontificum, Conciliorúmque, deberent esse ejusmodi, *vt per seipsos id munus explicare poßint, alioqui facta prouisio nulla sit, & inualida*, vt statuitur *cit. c. 1.* sintque proinde *Doctores vel Magistri, aut Licentiati in sacra pagina, aut in iure Canonico*, vt habetur *in cit. c. 18.*

163. 164.

Notand. VI. in allegato superiùs Concil. Lateran. vt etiam refertur *cap. inter cætera. §. præcipimus de offic. iudic. ordin.* decretum esse, vt tam in cathedralibus, quàm in alijs Conuentualibus Ecclesijs viri idonei ordinentur, quos Episcopi possint Coadiutores, & Cooperatores habere, non solum in prædicationis officio verùm etiam in audiendis Confessionibus, 165.

Papa egerit, vt collatis expensis in vrbe Romana *professos Doctores scholæ acciperent Christianæ*; tales, inquam, professos Doctores, quales Alexandriæ, & Nisibi tum
160. erant. Sed ob continuata bella nequiuit tunc perfici id, quod optabat Cassiodorus. Perfectum tamen fuisse tum Romæ, tum Lutetiæ Parisiorum, tum in omnibus postmodum Europæ prouincijs videmus, & gaudemus, mirantes cum Baronio, fuisse tam diu dilatũ illud saluberrimũ institutũ.

161. Tametsi verò serò admodum, vt dixi, sint in Occidentali Ecclesia constituti publici professores sacræ doctrinæ, dubium tamen nullum est, quin semper in ea quoque extiterint magni Thgi, qui priuatim alios docerent, sicuti Gregorius Nazianzenus Constantinopoli Hieronymum, Theophilus Cæsaræ, & alius Theophilus Antiochiæ Clementem docuere, vtique priuatim, sacras litteras, ita & fecerint alij atque alij Thgi in Ecclesia Occidentali, quos inter haud absque ratione computes ipsum Cassiodorum.

162. Notandum V. statutum fuisse in Lateranensi Concilio sub Innoc. III. vt Metropolis Ecclesia Theologum habeat, qui Sacerdotes, & alios in sacra pagina doceat, & his præsertim informet, *quæ ad curam animarum spectare noscuntur*. Ita refer-

tur

tur *c. quia §. fin. de Magiſtris*; quo reſpexiſſe videtur S. Th. dum *quodlib.* 1. *q.* 7. *a.* 14. ſcripſit, Thgorum officium eſſe, docere alios, qualiter debeant ſalutem animarum procurare. Et verò videtur, Theologum, de quo loquitur Concilium, fuiſſe proximis ſæculis illum ipſum, qui hodie in Eccleſijs Cathedralibus, ac nonnullis etiam Collegiatis, obtinet præter Canonicatum, officium Scholaſtici, vt etiam deduco ex Concilio Baſil. *ſeſſ.* 31. Qui quidem Scholaſtici ex conſtitutione ejuſdem Concilij Baſil: & valde ſeria Tridentini *ſeſſ.* 5. *c.* 1. & *ſeſſ.* 23. *c.* 18. renouantis decreta priorum Pontificum, Conciliorúmque, deberent eſſe ejuſmodi, *vt per ſeipſos id munus explicare poßint, alioqui facta prouiſio nulla ſit, & inualida*, vt ſtatuitur *cit. c.* 1. ſintque proinde *Doctores vel Magiſtri, aut Licentiati in ſacra pagina, aut in iure Canonico*, vt habetur *in cit. c.* 18. 163. 164.

Notand. VI. in allegato ſuperiùs Concil. Lateran. vt etiam refertur *cap. inter cætera. §. præcipimus de offic. iudic. ordin.* decretum eſſe, vt tam in cathedralibus, quàm in alijs Conuentualibus Eccleſijs viri idonei ordinentur, quos Epiſcopi poſſint Coadiutores, & Cooperatores habere, non ſolum in prædicationis officio verùm etiam in audiendis Confeſſionibus, 165.

& pænitentijs injungendis, *& cæteris quæ*
166. *ad salutem pertinent animarum.* Hos autem Coadiutores fuisse Thgos, patet, tum ex officijs, quæ hic enumerantur, tum inde, quod subrogatum habeat naturam, & conditiones illius, cui subrogatur. Abbas *in cap. ecclesia 2. vt lite pendente*, Suar. *l. 6. de voto c. 20.* Portell. *de dub. regul. Verb. indulgentia in addit. n. 7.* Atqui Episcopi, quibus subrogantur hi Coadiutores, debent esse Theologi. *Infra sect. 16.*

167. Notandum VII. Iam à temporibus Apostolorum fuisse in more positum, vt ad Episcopos deferrentur causæ subditorum, etiam merè politicæ, sicuti fusè demonstrat Cardin. Baronius *to. 1. annal. ad annum Christi 57.* & apertè liquet tum ex S. Clemente *constit. l. 2. c. 45.* tum ex Ambrosio *epist. 49. ad Marcell.* atque Augustino *lib. de oper. Monach. c. 20.* item *in psal. 118. & ep. 147.*, quibus locis testantur hi duo Patres, se cognitione, & terminatione ciuilium quoque causarum multum occupari, idque ex Apostoli Pauli præcepto;
168. quia scil. tum hi duo, tum alij plures Patres existimant, fuisse ab Apostolo Paulo *1. ad Corint. c. 6.* imperatum Corinthijs, vt *sæcularia iudicia si haberent, contemptibiles* (& potiori jure honoratos, & sapientes, vt mox innuit Apostolus, trandùntque in-

interpretes) *qui sunt in Ecclesia, illos constituerent ad iudicandum.* Hinc Augustinus 169.
secundo loco allegatus sic loquitur: *Maligni homines efflagitant, aut certè infirmos premunt, vt causas suas ad nos referre compellant; quibus dicere non audemus: dic homo: quis me constituit iudicem, aut diuisorem inter vos? Constituit enim talibus causis Ecclesiasticos Apostolus cognitores.*

Præterea author est S. Greg. Nyssenus 170.
in vit. S. Gregor. Thaumaturgi, fuisse solitas causas omnes ejus arbitrio committi; & Synesius Episcopus Ptolemaidis *epist. 57.* refert, tam frequentes causas, controuersiásque ciuiles fuisse ex more delatas ad Episcopos, vt hi non essent pares ijs omnib. expediendis. Porrò quam justè, & 171.
castè hæc negotia tractârint pluribus sæculis Episcopi, vel inde liquet, quod Theodosius Major, sicuti refertur *c. quicunque, & c. omnes* 11. *q.* 1. sanxerit, *vt omnes causæ, quæ vel prætorio iure, vel ciuili tractantur, Episcoporum sententijs terminatæ perpetuo stabilitatis iure firmentur.* Hanc eandem sanctionem ferè 400. annis post repetijt, confirmauitque Carolus M. relatus. *capit. Volumus, eod.*

Nec putandum est, solos Episcopos 172.
exercuisse prædicta iudicia, verùm etiam ad ea adhibitos fuisse ab ipsis Pres-

byteros, & Diaconos: *Adſint*, inquit, Clemens Rom. *conſtit. l. 2. c. 51. iudicio Presbyteri, & Diaconi integre iudicaturi, veluti* DEI *homines cum iuſtitia.*

173. Ex his omnibus manifeſtè infero I. debuiſſe jam à temporibus Apoſtolorum, Thgos eſſe peritos legum Eccleſiaſticarum, & Ciuilium; idque ex tribus principijs hic indicatis.

174. Primum principium eſt, quod Thgi ratione ſui muneris ſint, fuerintque Doctores eorum, qui ſalutem animarum procurare debent. *Sup. n. 162.* ergo tenentur Theologi ſcire ea, quæ hiſce miniſtris, ſci-

175. tu neceſſaria ſunt; etenim *puerile, & circulatorum ludo ſimile eſt, docere quod ignores.* S. Hieronymus *in prolog. Biblic.* Atqui hiſce miniſtris ſcitu neceſſarij ſunt ſacri Canones, *cap. nulli. diſtinct. 38.* ſcitu quoque neceſſariæ leges ciuiles, ſaltem ſi perfectorum Confeſſariorum nomen tueri velint. Nauarrus *infra n. 239.*

176. Alterum principium eſt, quod Thgi ſint Coadjutores, & Cooperatores Epiſcoporum. *Sup. n. 166.* Atqui debent hoſce juuare, etiam in actionib. requirentibus ſcientiam legum, tam profanarum quàm ſacrarum. *Sup. n. 172.*

177. Tertium principium, quia Thgi debuerunt olim, & debent hodiéque eſſe iudi-

ces

ces causarum Ecclesiasticarum, & ciuilium. *Sup. n.* 167; ergo tenebantur olim, & nunc quoque tenentur scire sacras, & profanas leges; jure quippe diuino, ac naturali quisque tenetur ea scire, atque intelligere, quæ vel circa alios exercendi, vel alios docendi munus habet, juxta illud Oseæ 4. *Quia tu scientiam repulisti, ego te repellam, ne fungaris Sacerdotio*; & Malach. 178.
2. *Labia Sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore eius*; quod etiam refertur *c. si rector.* 43. *dist.* & *Iudiciaria potestas hoc postulat, vt quod debet quis iudicare, discernat.* text. *c.* 1. *dist.* 6. *§. caueat.* His addo

Quartum principium nam illius est 179.
interpretari, atque adeò scire Canones qui eos condidit. Gloss. communiter recepta *in cap. cùm venissent. de iudicijs*, cum juribus ab ea citatis, juxta illud vulgare:

Optimus interpres verborum quisque suorũ est.
Et vt vndè jus prodijt, inde & interpretatio, procedat. text. elegans *in cap. inter alia. de sent. excom.* Atqui Thgi condiderunt longè plurimos è Sacris Canonibus. Nam Apostoli, quorum Canones Pœnitentiales hodiéque supersunt, fuêre Theologi. Locum quoque inter Thgos nemo negabit Patribus illis, quorum sententias, tam in Concilijs Prouincialibus recitatas, quàm proprijs libris mandatas

ſuo Decreto inſeruit Gratianus; ſicuti hodiéque Synodos Prouinciales, & Diœceſanas, in quibus renouari ſolent tot antiqui Canones, conſtituunt maximam partem periti, aut non expertes Thgiæ.

180. Ac poſtremò quantam orbis Chriſtianus vniuerſus rationem Thgorum habuerit in Tridentino Concilio, in quo tot priſca decreta circa *bonorum morum reductionem, Clerique & populi Chriſtiani reformationem* confirmata, recénſque condita ſũt,(& ob quæ etiam erat indicta Sacra Synodus, vt liquet ex fine bullæ Concilio præfixæ, itémque ex ſeſſ. 1. & 2.) colliges ex ſequentibus; tum quòd ipſum Concilium ſuam intentionem commendarit ijs, *præſertim qui ſacrarum litterarum peritiam habebant* vt videre eſt in *ſeſſ*. 2; Tum quòd Pontifices ad id celeberrimum Concilium miſerint ſeptem Thgos, at ſolùm quatuor ICtos Tum quòd inter illos XXXII. quos à Regibus Galliæ, Hiſpaniæ, Portugalliæ; inter X. Procuratores, quos à diuerſis Epiſcopis eò ablegatos teſtatur Catalogus in calce Concilij deſcriptus; inter illos XXII. qui ſub Rubrica Thgorum Sæcularium, & Doctorum Iuris Canonici nominantur; inter illos LXXIV. quos ex diuerſis Religioſis Ordinibus eidem ſynodo interfuiſſe indicatur, quorúmque

que ad XXX. illuc à Cardinalibus, Patriarchis, Episcopis adducti perhibentur, non reperio (secutus Catalogum Coloniensem *a.* 1620.) nisi quinque decoratos illic titulo Iurisperitorum, plerosque verò insignitos nomenclatura Theologorum quorum numerum auxere tum VIII. Generales diuersarum Religionum, tum nonnulli ex Abbatibus ibidem nominatis, tum plerique (si non omnes) ex illis XXXII. Episcopis, atque Archiepiscopis, qui è Monasterijs assumpti fuisse dicuntur, tum ex reliquis Prælatis haud pauci. Quinam verò horum omnium habuerint vocem solùm Consultiuam qui Decisiuam seu ex priuilegio, seu de jure disces ex Bellarmino *lib.* 1. *de Concil. c.* 15. & ex commemoratis meritò inferes, fuisse in superioribus quoque Concilijs Generalibus maximam rationem habitam Thgiæ peritorum, argum. communis doctrinæ, quòd Papa in dubio præsumatur suorum Prædecessorum vestigia sequi. *c. verum de iureiur.*

Dices: Ex decem Thgis vix vnum reperire est, qui libros Decretalium, & Pandectarum aliquãdo viderit, aut aperuerit; è viginti verò vix vnum, qui notabile quid in eis legerit, è centum denique vix aliquem, qui ijs comprehensa teneat 181.

in-

intellectu, memoriáque; ergo vel Thgi non tenentur, ratione sui muneris, scire leges Canonicas & Ciuiles, vt assertum fuit superiùs, vel certe cæci cæcis ducatum præstant Matt. 15. & *dist.* 37. *c. ideo*, ac proinde in foueam æternæ damnationis cadunt.

182. Respondeo I. Necesse non est, verba ipsarum legum mente tenere; satis est vim, & potestatem *l. scire. ff. de leg.* II. Necesse etiam non est, omnium sensum tenere, partim quia plurimæ sunt antiquatæ, partim quia plurimæ in raro vsu, partim quia est id moraliter omnibus, physicè plerisque, aut etiam omnibus impossibile; cum tamen impossibilium nulla sit obligatio. III. Itaque sufficit, necessariúmque est, illorum scientiam habere, quorum vsus alicui incumbit; atque eo ingenio, judicióque præditum esse, & ea fundamenta in Iure jecisse, vt in occurrentibus casibus possit scire, vbi quærenda, & quomodo intelligenda sit illorum reso-
183. lutio. Et sic interpretari possumus, quod in simili dicitur *cap. nisi cum pridem §. pro defectu.* de renunciatione: E*tsi desideranda sit eminens scientia in* P*astore, in eo tamen est*
184. *competens toleranda.* Quia verò plurimis Theologis hac ætate, quæ fert longè plures, quàm priora sæcula, vix vllus vsus Canonum,

nonum, legúmque nisi vulgarium incumbit; alijs nonnullus, attamen è Theologorum libris juridica continentibus, præter ea, quæ in scholis didicerunt, sese docere possunt; alijs denique satis creber, vt sunt Thgiæ Moralis Professores, Iudices, seu Assessores Consistoriales, & hi absque dubio tum ipsas leges, & Canones, tum optimos legum Canonúmque interpretes, quos inter non pauci sunt Thgi, haud oscitanter legunt, eam ob rem patet, quid ad objectionem factam responderi queat.

Infero II. Theologos non solùm debuisse esse peritos Canonum, & legum, 185.
sed præsumendum, fuisse reipsa peritos; tum quia *in dubio præsumitur id factum, quod de iure erat faciendum.* Dd. ex *l. quædam mulier ff. de rei vindicatione*; tum quia tam culpabilis ignorantia non est de tot, tantisque viris præsumenda juxta *l. merito ff. pro socio.* Et verò Theologiæ principes, 186.
ac Patres fuisse legum quoque Ciuilium peritos, disces vel ex Prædicamento Clarissimi viri D. Caspari Manzij, in quo Iustitiarijs, atque adeo peritis Iuris jure accenset SS. Dionysium Areopagitam, Athanasium, Gregorios Thaumaturgum & Nazianzenum, Chrysostomum, Ambrosium, Hieronymum, Augustinum,

Böe-

Boëtium, Cassiodorum, Gregoriũ Magnum, Sidonium, Bernardinum Senensem; quorum plerosque esse Theologiæ nostræ antesignanos, nemo est, qui ignoret; omnes fuisse Theologos testantur eorum monumenta.

187. Infero III. Veram esse conclusionem etiam postremam *sect. præced.* scil. Theologos rem alienam à suo officio non tractare, quando voce, vel scripto disputant de legibus positiuis humanis; etenim validè confirmata est hic minor propositio ratiocinationis allatæ ibidem.

188. Et sanè laudandi sunt potiùs, quàm carpendi illi, qui secuti exemplum Salomonis *Sap.* 7. sine inuidia communicant, suam scientiam, sapientiámque, non imitantes illum, qui pecuniam domini sui defodit in terram, sed ea negotiantes. Matt. 25.

189. Et hactenus quidem ostendimus, fuisse semper fas Thgis, ex professo disputare tam è cathedra, quàm libris scriptis, de materijs vtroque Iure comprehensis, nunc probandum est, id peculiari titulo licere modernis Theologis, contra quos potissimum nonnulli ICti fremunt, & vel stylum, vel linguam promunt. Titulus autem ille est legitimæ præscriptionis de qua sect. seq.

SE.

SECTIO X.

Ostenditur, Theologos Recentiores saltem titulo præscriptionis acquisiuisse jus scribendi de materijs Canonicis, & Ciuilibus.

SI probauerimus, Neotericis Theologis materias Iuris vtriusque pertractantibus patrocinari jus præscriptionis, 190.
hoc ipso probabimus, tantùm abesse, vt injuriam faciant Iureconsultis, eas exequendo libris scriptis juxta *l. nullus videtur ff. de reg. iur.*, vt potius ICti sint in eos injurij, cum prædicti juris vsu libero ipsis interdicunt, aut interdictum volunt; nam & *generaliter iniuria dicitur id, quod non iure fit*; princ. *tit. instit. de iniurijs*; &
præterea omnibus constat ex vtroque Iure, 191.
titulo vsucapionis, & præscriptionis comparari verum jus, dominiúmque rerum etiam alienarum. Hoc titulo gaudere Thgos in præsente controuersia, demonstro ostendendo, omnes conditiones ad legitimæ præscriptionis titulum requisitas adesse in hoc negotio. Testatur vero 192.
Syluester *verb. præscriptio n. 1. à Doctoribus* quatuor requiri. 1. Possessionem. 2. Titulum probabiliter præsumptum. 3. Bonam fidem. 4. Continuationem possessionis cum bona fide per tempus lege constitu-

tum. Addunt alij, de quibus infra, ad præscribenda jura incorporalia exigi, patientiam aduersarij. Sed & eruditâ sapientiâ Clarissimus D. Arnoldus Rath in suo planè absolutissimo *tract. de Vsucapion. c.1.assert.17.* ex communi, veráque ICtorum sententia addit, & *c.* 4. doctissimè explicat ad vsucapionem requiri, vt quod vsucapitur, non sit prohibitum possideri. Verum hanc conditionem nil obesse Thgis, patet tum ex se, tum ex dicendis *num.* 207.

193. Dico itaque I. Thgi sunt, atque fuerunt in possessione, vel quasi, tractandi ex professo de materijs, etiam solo jure humano constantibus, & corpori alterutrius Iuris
194. inclusis. Probatur inde, quod possessio, vel quasi, rerum incorporalium nihil sit aliud, quàm *vsus quidam tanquam habentis ius cum patientia aduersarij.* Bartolus *in l.* 3. *§. vnde vi. n.* 3. *ff. de vi & vi armat.* consentientibus Abb. Alex. Ripa, & alijs apud Couaruuiam *in reg. possessor. part.* 2. *princ.*
195. *n.* 8. Atqui apud Theologos viguit, & viget, respectu prædictarum materiarum tractandarum, vsus, & quidem tanquam apud habentes jus, vt confitentur, & queruntur aduersarij verbis relatis *sect.* 3.
196. *Confeßio autem propria facit plenam probationem, in præiudicium confitentis. l. vnic.* Cod.

Cod. de confeßis. Ferrar. *in pract. crim. in forma libelli de cauſ. vendition. n. 7.* citans alios. Et quamuis non faterentur aduerſarij, attamen factum ipſum loqueretur.

Porro ad patientiam aduerſarij, vel 197. aduerſariorum quod attinet, ſufficienter illa probatur inde, quod reperire ſit plures ICtos, qui vel non iniquo, vel etiam æquiſſimo animo ferant illum vſum Theologorum. Nec opus eſt, vt omnes id 198. æquo animo ferant, cum non habeant jus ſuccenſendi Thgis, vt ex dictis patet, & ex dicendis patebit; Atqui *non præſtat impedimentum, quod de iure non ſortitur effectum. c. non præſtat. de reg. iur. in 6*; Sed potius omnes Iureconſulti cum S. Moyſe dicere deberent: *Quis tribuat, vt omnis populus prophetet? Num. 11. vers. 23.* Requireretur qui- 199. dem patientia plerorumque, vel omnium, ſi Theologi vellent deturbare ICtos poſſeſſione & jure pertractandi indicatas materias, nam & *quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari. reg. 29. in 6.* & *in re communi potior eſt conditio prohibentis. reg. 56. eod.* Verum nullus Thgus id unquam ſomniauit.

Dico II. Poſſeſſio, in qua ſunt recentio- 200. res Thgi, instructa eſt titulo ſufficiente in hanc rem, titulo, inquam, *pro hærede*, de quo Leſſius *l. 2. de iuſt. c. 6. dubit. 7. n. 22.*

& D.Rath.*l.c. cap.* 3. fusè doctéque suo more. Etenim moderni Theologi a suis Dd. viuis, & pridem jam Cælo donatis, acceperunt illum vsum, vt mox ostendam;
201. hos autem Doctores loco patrum meritò habent, siquidem *Magistri sunt patres.* Bartolus *in l. omnes ff. de iust. & iur.n.*12. Menochius *de arbitr. cas. vlt.* desumentes ex. *l. liberto ff. de obseq. à liber.* & ex Gloss. *ib.* pluribusque illustrat Menochius *ibid.* ex Petro Crinito *l.* 24. *de honest. discipl. c.* 1. Vnde Seuerus Imperator. *l. ex diui. Cod. locato* 4. Vlpianum absolutè vocat suum parentem.

202. Accedit generalis titulus *pro suo*, quo quis rem possidet vt suam juxta *l.* 1. *ff. pro suo*; & D. Rath. *l. c.cap.* 3. *assert.* 4. *& seqq.* Atqui jus tractandi illas materias, de quibus litem mouent aduersarij, possederunt hactenus, testibus aduersarijs, Thgi vt suum, non cupiendo tamen vllo modo ex-
203. cludere Iureconsultos. Quod si hos titulos neges hic habere locum, dicam, nullo esse opus, quia possessio immemorialis, de qua paulo post, est vicem tituli. Couarruuias *in reg. possessor. p.* 2. §. 3. *n.* 9. D. Rath. *de vsu cap. c.* 3. *assert.* 34.

204. Dico III. Vsum prædictum inchoarunt, & continuarunt Theologi fide quam optima, seu exigas optimam solum Theologi-

logicè, seu ex comuni Couarruuiæ *loc. cit.* *§. 7. n. 5.* optimam etiam ciuiliter, seu juridicè. Etenim quod attinet bonam fidem 205. Theologicè, præsumitur ea ad præscribendum, nisi probetur contrarium. Gloss. *in cap. Sanctorum, & in c. si diligenti, & in. c. fin. de præscription.* Couarruuias *in epitome part. 2. c. 7. n. 4.* præsertim in viris tam 206. grauibus, & pijs, cum *non debeat faciliter dari præsumptio delicti. l. merito ff. pro socio*; & necessitas, de qua paulò post, sæpe bonam fidem gignat juxta *c. quod non est. de reg. iur. in 5.*

Quod verò concernit bonam fidem ciuiliter & juridicè cum ea nihil sit aliud, 207. quàm non ignorantia, seu scientia juris, illam scientiam habuerunt Thgi, hoc ipso, quod non debuerint scire, jus sibi resistere; re enim vera nullum jus tantis viris vnquam interdixit, explicatione, lucubrationéque materiarum, quas suis scriptis illustrarunt; cum potius ex sect. præcedent. constet, eos jure quam optimo id præstare posse; potuisséque.

Dico IV. Thgi suam quasi possessionem 208. continuarunt tempore legibus præscripto, quandoquidem non solùm longo, longissimoúe tempore, sed à multis jam sæculis, atque ab immemoriali tempore fuerunt in quasi possessione prædicta. Ete- 209.

Inſtitutum Magiſtri ſecuti ſunt non immeritò (nam primum in vnoquóq; genere eſt exemplar reliquorum) tum alij vt Guilielmus Pariſiens. *in tract. de legibus, de collatione, & pluralitate beneficiorum &c.* Alexander Hallens. *in ſumma*, Vincentius Beluacens. *in ſpeculo Morali*, ſi tamen iſtius ille eſt autor; tum trium ſcholarum principes S. Bonauentura, & Scotus in libros Sententiarum, & maximè Angelicus Doctor, qui partim *in* 4. *Sententiarum*, partim *in* 1. 2. *&* 2. 2. & 3. *part. ac Quodlibetis* innumeras id genus quæſtiones dediſſima opera, ex profeſſo, fuſè, &, vt ſolet, doctiſſimè ventilauit, diſputauit, reſoluit. Aliquot earum centurias deprehendet, qui indicata monumenta, aliáque Angelici Doctoris excuſſerit. 211.

Nec diffitetur Manrrique, ſed occurrit *q.* 91. *n.* 7. hiſce verbis; *Licet autem S. Th. plura ſcribat, de materijs iuris* 2. 2. *à q.* 47. *ad* 171. *quia tamen quidquid ipſe docuit, vel ſcripſit, ipſi diuinitus infuſum fuit, vt in Feſto eius legit Eccleſia, in alienam meſſem, manum non miſit, ſicut alij Theologi.* 212.

Verum hæc ratio, & reſponſio non ſubſiſtit. I. quia ſi materiæ, quas in illis quæſtionibus tractauit S. Thomas, pertinent ad ſolos ICtos, cum Manrrique non velit S. Thomam, nec poſſit accenſere 213.

ICtis communiter nuncupatis, licet fuerit propriè Iureconsultus, vt patebit ex dicendis *n.* 313. sequitur ex doctrina Manrrique, eum misisse manum in messem alienam.

114. II. Nequaquam testatur, aut legit Ecclesia, *quidquid docuit, vel scripsit* S. Th. fuisse ipsi diuinitus infusum; sed sequentia verba de illo legit Ecclesia in ipsius festo: *Sodali suo* Fratri Reginaldo *dicere solebat, quidquid sciret non tam studio, aut labore suo peperisse, quam diuinitus traditum fuisse.* Quae verba longè alium sensum faciunt, quàm illa Manrriqueana, vt quisque videt; vel illum nimirum, qui exprimitur in vita; ipsius S. Thomae operibus praefixa: *Tradunt* (qui cum eo versati sunt) *quod pietate praesertim, ieiunijs, vigilijs, & orationibus magnam suae doctrinae partem a* Deo *sibi promeruerit*; vel hunc: Dicere solebat, si quid verè intelligeret (nam malè intellectorum scientiam non habemus, sed inscitiam) esse acceptum referendum, non tam propriae industriae, quam gratiae diuinae, quae ipsum, plerorumque iudicio ad sublimiores disciplinas ineptum donauerit aliqua ingenij perspicacia, & consequenter euexrit ad illam qualemcunque doctrinam, quàm alij in ipso mirentur. Quare abstinuit Sanctus, verax, humillimus Doctor voce: *infusum*, &, vt loqui

so-

ſolet, *inditum*; quia ſcientiam infundere, vel indere, aliud longe eſt, quam præciſè tradere; verbum enim tradendi multo generalius eſt, quam indendi, vel infundendi. Vide eundem S. D^rem^ *3. part. q. 9. a. 3. & 4.* vigeſies vtentem verbis: *indere; infundere*, & ne ſemel quidem verbo: *tradere*, cum diſſerit de ſcientia infuſa Chriſti.

Et vero non fuiſſe S. Thomæ, quantumuis planè Angelico Doctori omnia diuinitus infuſa, quæ ſcripſit, aut docuit, clarum eſt, tum inde, quod. *1. 2. q. 81. a. 3.* Corp. ſcripſerit: *Secundum fidem Catholicam firmiter eſt tenendum quod omnes homines, præter ſolum Chriſtum, ex Adamo deriuati, peccatum originale ex Adam contrahant*; reuera enim non eſt ſecundum fidem Catholicam id tenendum de B^ma^ Virgine, vt patet ex bullis Sixti IV. Pauli V. & Trident. *ſeſſ. 5. decreto de peccato Originali*; tum inde, quod ipſe S. Th. nonnunquam retractet, quæ docuit, & ſcripſit; vt nominatim *2. 2. q. 150. a. 2.* rectiſſimè tradit, ebrietatem eſſe ex ſuo genere peccatum mortale, cum tamen id negarit *q. 7. de malo a. 4.* & agnoſcit apertè Caietanus *in cit. artic. 2. ſub finem* S. Thomam hac in re mutaſſe ſententiam; & *in 3. p. q. 9. a. 4.* Corp. in terminis reuocat, quod alibi ſcripſerat, dum negauerat, in Chriſto fuiſſe ſcientiam acquiſi- 215.

tam. Atqui quod diuinitus infusum est, retractatione dignum non est. Infra *n.* 219.

216. Confirmatur allata responsio in primis inde, quod author vitæ S. Bonauenturæ *c.* 7. etiam testetur, ejus doctrinam non solùm summis studijs partam, sed acceptam diuinitus fuisse, & tamen nemo illam vocat, vel diuinitus infusam vel infallibilem.

217. Confirmatur secundo inde, quod ipsemet S. Thomas 1. *p. q.* 5. *a.* 8. *ad* 2. disertè pronuntiet, authoritatem Doctorum Ecclesiæ (seorsim sumptorum) tantum esse probabile argumentum; probatque his Augustini verbis: *solis scripturarum libris, qui Canonici vocantur, didici hunc honorem deferre, vt nullum eorum Authorem scribendo errasse firmißimè credam, alios autem ita lego, vt quantumlibet sanctitate, & doctrina polleant, non ideo verum putem, quod ipsi scripserunt.* Et quis illam doctrinam infallibilem asserat, quæ sæpe fundatur in Authoritate Aristotelis circa principium natuliter non euidens, sed sæpe tantum probabile? Atqui doctrina S. Thomæ frequenter est talis, vt sciunt, qui vel pauculos articulos in eo legerunt, Ergo &c.

218. Accedit, quod cum tam multi pijssimi, religiosissimique doctores etiamnum dissentiant à placitis S. Thomæ, æquè Theologi-

logicis, ac Philosophicis; & ipsimet Thomistæ nonnunquam, vt de Franc. Victoria Thomistarum superioris sæculi Coryphæo testatur Melchior Canus *loc. Theologic. l. 12. in procem.* vbi etiam addit Canus, Victoriam meritum fuisse majorem laudem (ob modestam reuerentiam, qua id agebat) dissentiendo cum S. Thoma, quam consentiendo; Cùm præterea nemo vnus (nisi voti, juramenti. &c. religio aliud exigat;) sit, qui se peccati damnet, si in quæstionibus vtrinque probabilibus amplectatur eam partem, quæ sibi vero similior videtur, esto sciat, D. Thomam apertè tenuisse oppositam, palàm est, neminem mortalium existimare quidquid scripsit, vel docuit S. Thomas, fuisse diuinitus infusum; tametsi enim 219. nonnulli cum Aragonio *in 3. part. q. 1. a. 3.* & Vasq. *1. 2. disp. 90. c. 4. & 3. part. disp. 61. c. 4.* existiment, posse fieri, vt DEVS habitum erroneum, aut etiam actum erroneum, seu errorem infundat menti alicujus, non modo tamen opposita sententia est communior, ac verior, vt videre est apud Ægidium Coninck *de actib. supernatur. disp. 10. dub. 2.* ac Tannerum *to. 3. d. 1, q. 1. n. 151.* sed etiam certum, id hactenus non fuisse à DEO factum, præsertim respectu Ecclesiæ Doctorum. Si igitur quis- 220.

quam putaret, omnià, quæ ſcripſit, & docuit S. Th. fuiſſe ipſi diuinitus infuſa, conſequenter crederet, ſe docturum falſum, docendo quidpiam contrarium D. Thomæ. Et ſic ipſe Manrrique debebit fateri, ſe non ſemel diſſenſiſſe a vero, quandoquidem non ſemel diſſenſit à S. Thoma, vt patebit ex dicendis *Sect.* 18. Verum quia Manrrique non fuit Theologus, vt videbimus ibidem, ideo non eſt mirùm, quod in hac, & alijs materijs Theologicis deceptus fuerit: *Tractent fabrilia fabri.*

221. Hactenus dicta de S. Thoma, quem ſubmiſiſſimè veneror, ſuncto, ad defendendum me, atque omnes illos Thgos, qui cum nulli Iureconſulto nullum vnquam didactrum debuerint, attamen de Iuridicis materijs ſcribunt. Etenim exemplum S. Thomæ, qui communis totius orbis, ac nominatim noſtræ Societatis eſt Doctor, & docentium, docendorumque norma, atque amuſſis, imitari nobis tur-

222. pe non eſt, ſed glorioſum; ſicut honeſtum eſt, Magiſtri ſententiam non modo excuſare *l. qualem autem §. vnde videndum ff. de arbitr. ſeu de recept. qui arbitr.* Sed etiam defendere, ſi defendi poſſit.

223. Cæterùm tum S. Thomæ, tum Magiſtri, & Scoti exemplum ita ſtrenuè imitati

ti sunt eorum discipuli, vt hisce quatuor proximis sæculis omnes, aut ferè omnes materias, alterutro Iure comprehensas explicârint, atque enucleârint. Vt Richardus de Mediauilla sub annum 1280; Durandus, Herueus, Mayronius, Paludanus, Occamus sub annum 1325. Ioan. de Bacone, Holcot, Argentinensis sub annum Christi 1350; Capreolus, Alliacensis, & maximè Io. Gerson sub annum Christi 1412; Io. Bassolis, Dyonisius Carthusianus, & Marsilius ab Ingen; ille sub annum Christi 1460, isti circa 1480, ac paulò post Gabriel Biel.

Item prædictorum Triumuirorum discipulis annumerandi sunt Summistæ sequentes: Astesanus, qui scripsit Astensem, *ad dandum consilium in foro conscientiæ*, vt loquitur *in præfat*, & ipso anno 1317. dedicauit Cardinali Caietano; Barthol. Pisanus. qui Pisanam anno 1335., Io. de Friburgo qui summam Confessorum anno 1420. circiter, Angelus, qui Angelicam sub an. 1480. *principaliter pro simplicibus Confessoribus* vt ipse loquitur; Pacificus, qui Pacificam, Bapt. Trouamala, qui Rosellã sub idem tempus; Io. Tabiensis, qui Tabienam, Syluester, qui Syluestrinam, Cajetanus, Fumus, Toletus, Henriquez, & permulti alij, quorum princeps est S. Antoninus 224. 225.

toninus Florentinus, author tum Sumulæ, quæ inscribitur: *Defecerunt*, tum Summæ Theologicæ; in quo vtroque opere, præsertim secundo, vix scias, vtrum Theologum agat potius, quam ICtum, cum tamen non fuisse vulgari nomenclatura Iureconsultum ostensurus sim *sect.* 13. *n.* 287.

226. Iam verò si accedamus ad Thgos Scholasticos, & Morales, hujus, & superioris sæculi, deprehendemus, esse, tam multos, tam varios, emunctos, elaboratos, eruditos, copiosos, planè fundamentales, & omnibus numeris absolutos libros, tractatus, disputationes. &c. singulis lustris in lucem ab ijs editos, tum de illis ipsis quæstionibus, quas aduersarij volunt à Thgis præteriri, tum de alijs, a solo jure humano pendentibus, vt à vero non sim aber-

227. raturus, si dixero, à Thgo, qui Cardinalem de Lugo, Dianam, Pasqualigum, Lezanam, Raynaudum, Ioannem de Dicastillo, vel alium eis similem ingenij præstantia, laboris assiduitate, eruditionis uarietate æquet, posse, ex solis omnino libris Theologorum conscribi Collectanea, & Commentarios, quibus vniuersum jus Canonicum, & multo maximam partem Ciuile planè, dilucidè, solidè vberrimè enarretur, atque enucleetur. Credet, qui vel ipse euoluit Theologorum mo-

monumenta, vel lustrauit Collectanea, & Allegationes Augustini Barbosæ refertissima Thgorum citationibus.

Ex quibus omnibus conficio hoc serium (tametsi de rigidè sumpto jure præscriptionis possum videri non omnino serio locutus) argumentum: Si jam ab anno MCC. ad MCCC. non pauci, à MCCC. ad MCCCC. multi, ab hoc ad M. D. plurimi, à M. D. ad hunc annum M. DC. LIV. quo hæc scribo, propemodùm innumeri Thgi, pietate, atque prudentia, Sapientiáque excellentes existimarunt, & facto ipso ostenderunt esse sibi, alijsque sui similibus fas, libris vulgatis disserere, ac disputare ex professo de ijs materijs Iuridicis, quas sufficienter intelligi à se censebant, tum possunt, & hoc ipso toto sæculo potuerunt, atque in posterum poterunt idipsum jure quam optimo præstare, alij etiam Theologi, quos satis facultatis ad id adferre censebunt prudentes, quibus ij noti sunt, nec poterit quisquam æqui, bonique amans id ipsis vitio vertere: atqui verum est antecedens, vt constat ex narratis, ergo D. Manrrique, qui non semel profitetur, se tum veritatis, tum æqui, bonique studiosum, poterat non toties carpere Dianam, Molinam, Lessium, Rebellium, Palaum, & alios eis pares, aut suppares

228. (margin, beside "Ex quibus omnibus conficio hoc se-")
229. (margin, beside "nique amans id ipsis vitio vertere: atqui")

pares Theologos, qui elucidant dubia de simonia, vsura, excommunicatione, immunitate Ecclesiastica, lata culpa, & alijs eiusmodi, quæ ego atque alij Theologiæ Professores nostris auditoribus resoluta tradidimus, accepimusque à nostris in Theologia Magistris, hi à Nostris Auis, isti à Majoribus.

230. Poterat sanè hic Doctor huc applicare legem XXXV. *ff. de legibus*, ita pronunciantem: *Sed & ea, quæ longa consuetudine comprobata sunt, ac per annos plurimos obseruata, velut tacita ciuium conuentio, non minus, quam ea, quæ scripta sunt, iura seruantur.*

231. Institutum Theologorum quo de loquimur, probarunt tacitè, vel apertè per tot sæcula Pontifices, Cardinales, Episcopi, Reges, Principes, Theologi, Iurisperiti, cur jam illud tantopere exagitemus?

232. Cùm præsertim videamus, materias de legibus, priuilegijs, dispensatione, beneficijs Ecclesiasticis, horis Canonicis, Indulgentijs, Matrimonio, censuris, simonia voto, juramento, festis, jejunijs, contractib⁹, & complures alias, de quibus extant in Iure proprij tituli, esse a Theologis æquè sapienter, ac solidè, atque ad legis latorum mentem, ad lectorum captum accomodatè explicatas, quàm sunt expositæ à Iureconsultis. Prostant horum, & illorum, mo-

monumenta: judicet æquus lector, Sed in hanc rem dicam plura *sect. 15.*

SECTIO XI.

Adfertur causa, cur Theologi differant, & scribant de materijs Iuridicis.

PRinceps ratio, quæ posteriorum sæculorum Theologos impulit, vt vel voce, vel calamo edisserent materias Iuridicas, præsertim Canonicas, fuit ipsa necessitas moralis, quæ & legem non habet *c. quanto de consuet. & quod non est licitum in lege, licitum facit. c. quod non est de reg iur. in 5.* 233.

Orta autem est illa necessitas quadruplici ex capite, quorum vnum hac sectione, tria sequenti exponam. 234.

Primò enim cum Thgi sæculi XI. XII. & ferè XIII. essent speculationibus Theologicis ita immersi, vt de rebus moralibus, & ad conscientiam spectantibus pauca omnino, pro rei necessitate scriberent, aut docerent, tanta ruditas, atque ignorantia 235. rerum practicarum corripuit ipsos etiam Confessarios, vt Aluarus Pelagius *de planctu* Eccles. *l. 2. c. 20. vers. tricesimum* ipse Religiosus de Religiosis suæ ætatis scripserit sub annum Christi 1316. Auenione: Recurrat ergo *quilibet pro casibus ad Iurisperitos*

non ad Religiosos, *cum isti*, vt mox subdit,
236. *communiter ignorent* Canones. Erat illa ignorantia oppidò quam turpis, & noxia multis de causis. I. quia Cælestinus Papa relatus *c. nulli. dist.* 38. scripsit: *Nulli Sacerdotum* (multo minus Confessariorum) *liceat*
237. *Canones ignorare.* II. quia S. Augustinus relatus *de pænit. dist.* 1. *c.* 1. *§. caueat* rectissimè scripsit: *Caueat spiritualis iudex* (id est Confessarius, nam de tali loquitur) *vt sicut non commisit crimen nequitiæ, ita non careat munere scientiæ. Oportet vt sciat cognoscere, quidquid debet iudicare; iudiciaria enim potestas hoc postulat, vt quod debet iudicare dis-*
238. *cernat.* Cum itaque Confessarij sæpissime debeant judicare de casibus concernentib. leges, & Canones, si horum sententiam vnà cum verbis ignorent, laborant igno-
239. rantia probrosa simul, & noxia. III. quia Nauarrus *in cit. §. caueat n.* 9. meritò sic pronunciat: *Confessarium vndecunque absolutum oportet totam Theologiam Moralem, & Canõica Iura simul cum ciuilibus callere. Quin imò etiam constitutiones Synodales, & leges ciuiles particulares illius, in qua degit, prouin-*
240. *ciæ, vel diæcesis probè teneat.* Et quamuis fateor, esse ab hoc eruditissimo Sene descriptum talem Confessarium, qualem oratorem describit in Bruto Tullius, id est, qualem fortè nunquam vidit orbis, quia tamen

men

men qui ad summa, atque prima pertingere nequit, operam dare debet, vt saltem ad mediocria enitatur, nam in secundis, & tertijs consistere non modò honestum est, teste Tullio, sed multis Confessarijs necessarium, dubitari non debet, quin Confessarios, qui in vrbibus obuios quosque Laicos, & Clericos audiunt confitentes, oporteat esse peritos permultorum, quæ in Iure Canonico, Ciuilique proponuntur.

At vnde acquirent illam peritiam? 241.
Proprio studio? Verum quotusquisque tam secunda Lucina, & Minerua natus est, vt nactus sit ingenium, quo solo Magistro talia intelligat, vt par est? Mittet, in- 242.
quies, cum occurrerit casus dubius, pænitentem ad viros doctos. Hoc quidem faciendum ait Caietanus *in summa verb. Confeßio §. Confeßor sacramentalis, princ.* Verum à Cano *l.* 8. *loc. Theolog. c.* 6. & Nauarro *cit. §. caueat n.* 27. meritò refutatur Caietanus; id quippe faceret Confessionem nimis odiosam & grauem, cum tamen reddenda sit, quoad potest facillima. Granadus *part.* 5. *de Sacram. controu.* 7. *tr.* 9. *disp.* 12. *n.* 5. Quod ipsum ferè pari ratione dico, 243.
si ipsemet Confessarius cum facultate pænitentis adeat virum doctum. Etsi quippe id quandoque faciendum est, si tamen crebrò, & in casibus satis communibus

contingat, ferent pænitentes iniquissimo animo dilationem absolutionis, suumque Parochum spernent ob inscitiam.

144. Audiat, inquies, qui Confessarius fieri vult, priùs Iura saltem Canonica. Hoc quidem vellet D. Manrrique, sed non impetrabit; quia ex 20, qui in Confessarios euadere cupiunt, uix vnum reperias, cui suppetant sumptus necessarij ad transigendum in Academia aliqua tantum temporis, quanto opus est, ad excipiendam ex ore Canonum professoris dimidiam partem requisitæ doctrinæ pro Confessario mediocriter idoneo.

145. Nouit vniuersus orbis, quantis ignorantiæ tenebris inuolutus fuerit Clerus, priusquam erigerentur Gymnasia, in quibus juxta alias inferiores disciplinas Thgia Moralis, cum juridicarum materiarum elucidatione traderetur. Fuit certè caligo tanta, vt non modo inter malæ notæ scriptoris Erasmi Roterodami adagia relatum sit illud sane quam probrosum, suóque autore dignum, *Indoctior Monacho*, sed etiamnum inter pijssimi, atque modestissimi Thomæ Mori Epigrammata legatur hoc distichon de quodam

Tam malè cantasti, possis vt Episcopus esse;
Tam bene legisti, vt non tamen esse queas.

Et præterea testatur minimè arrogans P. Les-

Lessius in suis Consilijs *Verb, Societas* IESV *cas. 7. n. 22.* priusquam erigerentur scholæ Nostræ Societatis, plerosque Parochos nihil ferè, aut parum de conscientiæ Casibus sciuisse.

Ex his conficitur, necesse fuisse, vt tum 246.
intra ipsa claustra Religiosorum, sicuti jam factitabat Fr. Hieron. Cormeli, vt testatur ejus epistola præfixa Summæ Angelicæ, tum in permultis vrbibus, atque oppidis extra Vniuersitates, & nominatim in Cathedralibus Ecclesijs juxta Trident. Synodum *sess. 5. c. 1. & sess. 23. c. 18.* renouantem antiquas sanctiones, constituerentur viri ejusmodi, qui sine recursu ad alios, instruerent sufficiente eruditione juuenes, ad curam animarum adspirantes.

Et nemini quidem dubium esse potuit, 247.
quin ad ejusmodi prouinciam rite obeundam futuri essent omnium, cæteris paribus, aptissimi, qui ad eam capessendam accederent, instructi excellenti scientia, cum in primis Theologiæ, tum etiam jurisprudentiæ; rectissimè enim, me etiam 248.
judice, scripsit Nauar. *cit. §. caueat n. 12. Sicut Canonum periti Reginam hanc* (Theologiam) *veluti à dextris superni Regis considentem suspicimus, adoramus, ac veluti demiramur, ita quoque Theologi arbitrentur, non*

eam confidere nudam, sed vestitu deaurato, & circumdatam varietate; & sapientiam Canonicam, atque legalem adeo non renuere, vt sibi ornandæ, & à frigore rerum agendarum ignorantiæ simul, & calore scientiæ plus satis curiosè tegendæ illam passim requirere, maximéque desiderare, & venerari, tanquam alterum Neptunum, *qui opiniones aduersas, & fluctus velut furentes, visceráque discerpentes illius componat &c.*

149. Verum, etsi vt dixi, dubitari non debuit, quin spartam illam, de qua sermo est, optimè exornaturi forent, qui Iurium, ac Thgiæ simul scientissimi essent, quia tamen tales fuerunt semper aues in terris rarissimæ, necessariò fuêre sæpe operi illi præficiendi, qui altera harum quidem disciplinarum probè imbuti, ast non nisi al-
150. terius Elementis tincti essent. Vtrâ autem imbutos esse oportebat, cum non liceret vtraque? Sane Theologica; facilius enim qui in Lyceis Thgicis bene profecit, euadet ipse in præstantem Confessarium, ac animarum curatorem, & præstantes formabit ipse, quàm qui similiter in phrõtisterijs juridicis laudem boni profectus est promeritus. Rem per se claram, & authoritate Oecumenicorum Concil. Lateran. & Trident; ac præterea Basileensis vt vidimus *sup. n.* 162, 163, & 164. con-

confirmatam non probo, ad tria alia capita necessitatis gradum facio.

SECTIO XII.

Triplex alia causa, quæ Thgos adegit, ad tractandum voce & scripto de rebus Iuridicis.

VIdimus *sect. præced.* caput vnum necessitatis, quæ Theologos compulit ad pertractandas materias illas, quas ICti contendunt esse sui fori. Tria alia proponam hac sectione. 251.

Fuit igitur alterum caput illius necessitatis, ratio proprij muneris. Etenim *Theologiæ doctores sunt quasi principales artifices, qui inquirunt, & docent, qualiter alij* (Episcopi, Parochi, Confessarij.) *debeant salutem animarum procurare.* S. Th. *quodl.* 1. *a.* 13. *corp.* suprà relatus. Atqui non possunt Theologi alios sufficienter, & cum dignitate docere, qualiter procurent salutem animarum, præsertim per administrationem Sacramentorum, de qua nominatim loquitur S. Thomas, nisi eos doceant permulta deprompta ex penu vtriusque Iuris: quandoquidem illi, quos docent, vel nolunt, vel nequeunt operam dare Iureconsultis. 252.

Tertium caput necessitatis constituunt 253.

responsa quotidiana. Cum enim quotidie grauia dubia, de rebus, humanum jus concernentibus, conscientias hominum premant, debent vtrique illi, quibus hujusmodi dubia proponuntur, & à quibus ea resoluuntur, esse prædití scientia
254. necessaria; sicut enim, *si quispiam imperitus Mathematis de eo scribat, risui patet.* S. Hieronymus relatus *c. qui de mensa dist.* 37; ita etiam merito risit olim Aluarus Pelagius Religiosos, qui de casibus Iuridicis respondebant *diuinando de sensu proprio, non de iure*, idque faciebant *præsumptione, ne inscij reputarentur*, vt testatur idem *l.* 2. *de planct. Eccles. c.* 20. *vers. tricesimum.* subdens, non esse majorem superbiam, quam si quis suam ignorantiam agnoscere no-
255. lit. Atqui consuluntur hodie vt plurimum Thgi, præsertim Religiosi, exemplo Dominici Soti, de quo *n.* 266. tum alijs de causis, quæ facilè cujuis occurrunt, tum ob illam, quam ICtus Henr. Canisius *in præfat. suarum institut. edit.* 2. innuit, exprimit autem Theol. Melch. Canus. *loc. Theol. l.* 8. *c.* 6. quia scilicet *iureconsulti, & scientiam, & verba locare solent.* Vnde Iu-
256. lius Roscius Hortinus in vita Mart. Nauarri. præfixa tomo 1. ejusd. *edit. Lugdun.* de hoc suæ ætatis Iureconsultorum principe veluti rem cæteris Iure-
con-

consultis insolitam bis testatur, ipsum scilicet exemplo S. Iuonis responsa *nullo pretio dedisse.* Adde quod cum *frustra ex-* 257.
pectetur euentus, cuius nullus est effectus. Dd. *ex c. cum contingat de offic. iud. deleg.* frustra consulturi essent ejusmodi dubitantij Iureconsultos; re enim vera plerique, qui se 258.
I. V. Doctores inscribunt, rideri se, aut certe in sermone tentari putarent, si proponerentur ipsis scrupuli circa materias de Simonia, beneficijs, horis Canonicis, Sacramentis, Iubilæis, & alijs plerisque expressis *n.* 69. atque hosce scrupulosos rectà remitterent ad Theologos, aut ad Canonum professorem.

Porro quia forte nonnulli prædicto- 259.
rum Theol. more Nauarri, vt habetur in ejus vita, responsum nullum, nisi scripto dabant, factum est, vt tanto maiori jure suas commentationes juridicas prælo subijcerent, Consiliáque Moralia ederent, vt Sanchez, Cardin. de Lugo, & alij.

Quartum caput necessitatis fuère mul- 260.
torum preces seriæ, vel etiam importunæ, atque etiam imperia, vt breuiter ostendo nonnullorum exemplis, etsi non ignarus *non exemplis* (Solis) *sed legibus esse iudicandum. l. nemo Cod. de sentent. & interloc. omn. iud.*

In primis enim Angelus *in prologo suæ* 261.
 sum-

summæ. sic loquitur: Multorum Confratrum meorum charitatiua requisitione compulsus decreui hanc Summam ordinare.]

262. II. Caietanus *in epist. dedic. suæ summulæ* sic: Rogatus à multis Summulam col-
263. ligere decreui.] In qua quidem tam multa sunt ex Iure Canonico desumpta, vt si ea demas, magna ex parte imperfectam reperturus sis; sicuti obseruauit Canus *de loc. Theol. l. 8. c. 6.*

264. III. Syluester etiam *in dedic. suæ Syluestrinæ* sic ait: Fratrum nostrorum suasio, & orationum fidentia eò nos perpulêre, quò hoc opus aggrederemur.]

265. IV. Dominicus de Soto *in proœm. suorum 10. lib. de iustit.* sic testatur: Cum publico suffragio hæc mihi prælectio de iustitia obtigerit, postulare ex me instantissimè (Patres conscripti, & Majores mei) cœperunt, vt quæ in scholis dictassem, prælo committerem, quò & præsentes scribendi labore leuarentur, & absentes sudo-
266. re fruerentur nostro. Annui libentissimè, nam jam diu ipse hunc parturiebam partum, tanta erat eorum improbitas, qui me diuersis scrupulis, ac nouorum in dies contractuum consultationibus frequentabant. Neque vero est, quod Th^{gis} vitio detur, hanc sibi assumere prouinciam,

quæ

quæ Iurisperitis accommodatior videri potest; quandoquidem Canonica Iura ex visceribus Thgiæ prodiêre (arg. *cap. qualiter & quando 2. de accusat.*) ciuilia verò, ex media morum Philosophia; Theologi ergo est, Iuris Canonici decreta ad normam Euangelicam exigere, Philosophique ciuilia ex Philosophiæ principijs examinare.] Hactenus Sotus.

V. Leonardi Lessij est hoc de seipso testimonium in *præfat. ad lectorem*: Habes, candide lector, de Iustitia & Iure tractationem, quam Louanij publicè dictaui. Non cogitaueram initio typis vulgare; sed crebra multorum, & diuturna flagitatio extorsit; quam non assentatoriam, sed seriam fuisse, vel ex eo facilè conieci, quod à plurimis illa dictata, scirem magno vel labore, vel sumptu exscribi. His accedebat voluntas eorum, quibus meæ vitæ rationes omnes subieci.] 267.

VI. Ioan. Malderus *in præfat. sui operis de virtutibus*, cujus major pars de Iustitia tractat, non solum testatur, se, quando lectionis Scholasticæ munus in Academia Louaniensi obibat, discipulis prælegisse ea, quæ in eo volumine explicat, verum etiam addit: Supersedere equidem (editione) meo judicio poteram, sed aliorum cessi sententiæ secus existimantium; quibus hoc meritò tribuere videbar] De- 268.

269. Denique, vt alios prætermittam, Ferdinandus Rebellius, à quo materias juridicas explicari singulariter ægre fert Manrrique, vt patet ex *quæstion.* 104. Patrem Claudium Aquauiuam Soc. Generalem in epistola dedicatoria hisce verbis
270. compellat: Cum Paternitatis tuæ præscripto non semel admonerer, & (quod verissimè dixerim) inuitus penè cogerer, vt ex ijs, quæ per multos annos D. Thomam exponens, multa dictaueram, optima quæque in publicam vtilitatem conferrem, ex vniuersa Moralis Theologiæ supellectile præcipuas, ac difficiliores materias, nempe Iustitiæ Obligationes elegi, more Theologico pertractandas.] Ita Rebellius, de quo Gutierez IC. *in præfat. de Matrim.* ita testatur: *Ferd. Rebellius de impedimentis matrimonij valde doctè examinat Thomam Sanchez;* quem Sanchez idem *ibid.* meritò scribit, *mire, & doctißimè.* suum opus de matrim. elaborasse.

271. Quare equidem ignoro, quo jure succenseri possit Rebellio, Dianæ, & alijs consimilibus prædictas materias vel intra scholæ parietes explanantibus, vel publici juris facientibus, cum, sicuti hac, & superiore Sectione demonstratum est, ad id præstandum eos longæua consuetudo, cujus *non leuis est autoritas c. 9. & 11. de*

con-

consuet. alliciat, summorum Principum voluntas, quæ *legis habet vigorem* text. *l. 1. ff. de constit.* Princ. adigat, necessitas lege carens *c. quanto de consuet.* compellat, scientia, vt ostendam. *sect. seq. & 14.* satis idoneos efficiat, tametsi nec à limine salutârint auditoria ICtorum, euasuri tamen vtique excellentiores, si illa frequentassent duobus, tribusue annis, vt patebit ex sect. seq.

SECTIO XIII.

Utrum ad id, vt Theologi apte resoluant quæstiones juridicas, necesse sit eos frequentasse scholas Iureconsultorum.

Dico I. Excellentem scientiam Pontificij, Ciuilisue Iuris nancisci absque omni viuo præceptore, est mediocribus ingenijs impossibile, summis perquam difficile. Ratio petitur ex maximâ obscuritate terminorum, sententiarum, apparentium contradictionum, materiarum multarum ab vsu quotidiano vel remotarum, vel etiam alienarum, quibus abundant Decretales, scatent Pandectæ. Confirmat experientia *efficax rerum Magistra c. quam sit de electione in 6.* quæ docet id esse verum, quod dixi; si qui enim euaserunt αὐτοδίδακτοι Iureconsulti, præcellente ingenio 272.

273. genio præditi fuerunt. Et ita etiam præsumendum est de præsenti & futuro tempore, quia *ex præteritis fit præsumptio circa præsens & futurum. c. mandata de præsumptionibus.*

274. Dico II. Ad illam excellentem scientiam sine summa difficultate comparandam, non est magnis ingenijs necessarium adire Lycea ICtorum; sufficit operam quadriennem de more, diligentemque nauasse Theologiæ Professoribus, saltem

275. hac ætate. Ratio est, quia hac ætate partim à Theologiæ Scholasticæ, partim à Moralis, cui etiam vnum alterumue annum impendunt discipuli, Professoribus tam multa de plurimis materijs Iuris, prius à S. Thoma vel tactis, vel etiam explicatis, & intactis quoque traduntur, explananturque, vt qui ea probè comprehenderit, possit deinde priuato studio, & aliquot optimorum auctorum, juxta lectionem Decretalium, & Pandectarum, crebro, methodicoque vsu, magno quidem, non tamen maximo labore, sibi comparare nomen præstantis ICti præsertim si, vt fieri amat, sæpe sollicitetur quæstionibus, & casibus quotidianis. Porro ex Soto *n.* 265. Lessio *n.* 267. Maldero *n.* 268. Rebellio *n.* 270. relatis, disces, quam multa juridica dictari soleant

à Theologis in celeberrimis Academijs Salmantina, Louanienſi, Eborenſi.

Dico III. De plurimis quæſtionibus etiam ex ſolo jure humano pendentibus poſſunt doctè, ſolidéque diſſerere illi quoque Theologi, qui *nullos lapides diſcipulatus* poſuerunt in ſcholis Iureconſultorum. 276.

Probatur id I. euidenter, quia argumentatio ab actu ad potentiam eſt euidens 2. *poſter.* 10. Clamant autem Bibliothecæ, clamant ſcholæ, clamant Curiæ, acclamat orbis totus reipſa etiam ab ijs Thgis, qui pedem non poſuerunt in Auditorijs Iureconſultorum, de longè plurimis, adde difficillimis materijs vtriuſqueIuris merè humani perquam excellenter diſputatum, ſcriptumque. Inductionem paulò poſt adferam. 277.

Probatur II. authoritate ipſius Europæ Vniuerſitatum, harumque fundatorum, qui, & quæ cathedras Theologiæ moralis, & Scholaſticæ demandant Theologis, nullo puluere juridicarum ſcholarum vnquam aſperſis. Et tamen ſciunt, tractandas eſſe ab his permultas ejuſmodi materias, & vtique tractandas pro Academiæ honore, auditorum vero fructu, ac ſolido profectu. Repete quæ de Soto, Leſſio, Maldero, Rebellio, retuli *ſect. preced.* 278.

Probatur III. judicio ſapientiſſimorum Virorum, qui confecerunt, & ſuo etiam 279.

cal-

calculo, exemploque approbarunt, approbantque regulas præscriptas à Societate Nostra Professori Casuum conscientiæ; in quibus præcipitur diserte, vt ejusmodi Professor explicet *Sacramenta omnia, Censuras, hominum status, & officia, itemque Deca-*
280. *logum, & Contractus.* In quorum omnium explicationem sufficientem formandis peritis Parochis, seu Sacramentorum administratoribus (huc enim omnem suam operam, atque industriam conferre jubetur prima sua regula Professor Casuum) quam multæ juridicæ quæstiones, & resolutiones incurrant, nouit, qui vel scit, quanta scientia necessaria sit administratori Sacramentorum, vel legit enumerationem, quam Henr. Canisius *in præfat. suarum institut. edit.* 2. facit, vel euoluit nostrorum Casistarum Reginaldi, Filliucij Laymanni, Palai, aut Bonacinæ, vel Sayri Theologias Morales; in ijs quippe vix tractantur aliæ quæstiones, quàm quas ego, alijque nostris auditoribus tradere consueuimus, more passim recepto, vt testis est Filliuc. *in præfat. ad Lectorem.*
281. Et quia mihi dubium non est, quin cæteri Religiosi Ordines etiam quidpiam simile statuerint suis alumnis, Thgiæ Moralis Professoribus, ideo judicio communi atque institutis doctissimorum, pruden- tissi-

tissimorúmque Ordinum repugnant illi ICti qui volunt tales quæstiones prætcriri à Theologis, tanquam a minimè idoneis.

Probatur IV. facto, & calculo tot Laicorum, Ecclesiasticorúmque Principum, Dynastarum, Clericorum, Plebeiorum, qui intra, & extra Confessionem Thgis voce, ac scripto proponunt dubia ex legibus, & Canonibus resoluenda, acquiescentes eorum responsis. Quot ego viuos, quot mortuos Thgos ejusmodi nominare possem, si opus foret? Quod Sotus relatus *n.* 266. de seipso dixit, hoc de Th. Sanchez, Didaco Ruiz, qui anno ætatis 14. Societati nomen dedit, hoc de plurimis alijs testantur varij scriptores. Euolue Lessij Consilia, seu Casuum conscientiæ Resolutiones; fateberis, eum a longè dissitis, a summis viris consultum fuisse circa intricatissimos casus fori externi, & quidem nonnunquam post jam latam sententiam in tribunalibus, Vniuersitatibúsque. 282.

Probatur V. judicio fidelium, qui hactenus non dubitarunt, quin illi etiam Theologi, de quibus memini *n.* 180. fuerint in Synodo Tridentina sententiam rogati de illis quoque decretis morum, quæ tam multa, varia, grauia illic instaurata, recénsque sancita sunt. Nec dubitant pij 283.

Orthodoxi, quin suam illi mentem sapienter, solidè, atque ad rem, veritatemque appositè in consessu sapientissimorum virorum aperuerint; nouimus enim in ejusmodi Concilijs suffragia non numerari, sed ponderari, neque illic solere cœcos consuli de coloribus.

284. Probatur VI. ratione. Quia esto, demus, plerasque materias Iuridicas, esse Cimmerijs tenebris ita inuolutas, vt perspici non queant, nisi ab eo, cui viuus præceptor collyrio quodam oculos illeuerit, attamen jam supra dixi, necesse non esse, vt is præceptor Iustinianæus (sicut suos vocari mandat Iustinianus *in proœm. ff.*) nominetur; sufficiet Thomista, sufficiet Scotista, si tradat ea, quæ abhinc annis 60. 80. 100. tradi Magistra voce solent à Theologiæ Magistris.

285. Probatur VII. inductione. In primis enim S. Thomas *in 2. 2.* itemque *in supplemento*, & *in 4. sententiarum* haud paucas materias, quas aduersarij contendunt, esse fori juridici, perquam egregiè explicauit; nec tamen vllo ICto præceptore fuit
286. vsus. Diuus Antoninus tum in Summula, quam vocant *Defecerunt*; tum in ipsa Summa Theologiæ, tam multa & varia, ex ipsis visceribus juris vtriusque depromit, atque edisserit, ac si Bartoli, vel Bal-

di

di Auditor aliquot annis fuiſſet. Et tamen ſe nulli Iuriſperito operam dediſſe teſtatur ipſe *in proœmio ſuæ Summæ*; deque 287.
eo lepidum illud narrat Surius, Lippelous, atque alij, cum annos 15. natus ex Ioanne Dominico, à quo in Ordinem Prædicatorum cooptari flagitabat, intellexiſſet, ſe fore voti tum demum compotem, cum totum Decretum Gratiani, cui voluendo jam aſſueuiſſe puerum inaudierat Ioan. Dominicus, & idcirco cum feſtiuo illo reſponſo eum à ſe dimiſerat, ita excuſſiſſet, vt planè imbibiſſe videretur, tam pertinaci labore in id ſtudium incubuiſſe, vt elapſo ſtatim anno ad Ioan. Dominicum reuerſus promptè, & alacriter ad omnia ſumma facilitate reſponderit.
Silueſtrum Prieratem juris apprimè peri- 288.
tum euaſiſſe teſtatur ejus Summa; frequentaſſe ſcholas Iureconſultorum neſcio, qui teſtetur. De pluribus (non dico omnibus) Summiſtis idipſum jure pronunciauerim.

De Diana, quem toties arguit, increpat D. Manrrique, fateretur puto ipſemet 289.
Manrrique, ſi Decem Dianæ partes euoluiſſet, eſſe ab hoc placidiſſimi ingenij viro plurimas juridicas quæſtiones tam peritè, & ex proprijs Iuris principijs reſolutas, vt ſi ijs in vnum volumen redactis in-

 ſcri-

ſcriptum eſſet Manrriqueanum nomen, omnes, qui eas legerent, pronunciaturi eſſent, Doctorem Manrrique in eo volumine tueri egregiè boni ICti nomen, quod ſibi ſuarum Reſolutarum Vicarialium quæſtionum parte vtraque comparārat.

290. Quam enucleatè, perſpicuè, ſolidè, & planè magiſtraliter longè plurimas, longè difficillimas materias legales & Canonicas executi ſint noſtræ Societatis Theologi, Molina, Azor, Sanchez, Leſſius, Rebellius, Palaus, Vaſquez, Suarez, Salas, Cardinalis de Lugo, Dicaſtillo, Filliucius, atque Reginaldus, vt alios plurimos ſilentio prætereaṁ, norunt, quibus
291. liuor mentem læuam non indidit. Scimus tamen ex Patris Alegambe Bibliotheca, atque Ribadeneiræ Catalogo, Palaum, Rebellium, Salas anno ætatis 15. Sanchez 16.; Molinam 17; Vaſquez & Suarez 18; Azor pene puerum in Societatem eſſe adlectos, rudes vtique legum, & Canonum,
292. ſi Suarium excipias; cui tamen ea, quæ id ætatis, & vix mediocri ingenio tunc præditus, ex hiſce didicerat, pleraque omnia, ſi non omnia obliuione deleta fuerunt, priuſquàm ad Theologiam audiendam accederet; elapſis nimirum multis annis, quos Tirocinio Religioſo, Philoſophiæ, atque humanioribus litteris per omnes

nes gradus impenderat. Lessium dedisse 293.
Iurisperitis operam non dissimulasset Alegambe, si sciuisset, sciuisset autem, si verum fuisset. Insignem peritiam Iuris vtriusque, qua prędicus fuit P. Ioan. de Dicastillo, testãtur tum tomus de justitia, tum, qui recentissimè in lucem prodijt, tomus de Matrimonio valde eruditus. Didacus Ruiz pene 294.
puer Societatem ingressus *excelluit ad miraculum, & opinionem vsque infusæ scientiæ, cognitione doctrinæ Moralis, atque omnium Iurium*, teste Alegambe in Bibliotheca.

Confirmatur hæc inductio multis alijs 295.
alterius generis. Quis enim Galenum, Bartolum, Mascardum, Menochium, Bellarminum, Gretserum, Adamum Contzen, Abulensem, Liranum, Cornelium à Lapide, ipsum S. Thomam, docuit quintam, decimam, vigesimam partem eorum, quæ Galenus de Locis, Bartolus in Pandectas, Abbas in Decretales, Mascardus de tot modis probationum, Menochius de tot præsumptionibus, deque arbitrarijs judicum, atque possessione ex vniuerso jure vtroque; Gauantus de Rubricis Missalis & Breuiarij; Cochlæus, Bellarminus, & Gretserus de Fidei controuersijs, Contzen & Scribanius de politicis, Abulensis, Liranus, Cornelius in Sacram Scripturam, Angelicus Doctor in totam

Theologiam ſapiētiſſime, doctiſſimè commentati ſunt?

296. Cardinalis Bellarminus Scholaſticam Theologiam Louanij interpretatus eſt ſumma cum eruditionis fama, qui tamen non niſi aliquot quæſtiones ex prima, & tertia parte S. Thomæ explicari audiuerat. Habuit ergo ille quidem viuum Ma-
297. giſtrum in vna parte, aut particula eorum, quæ docuit, & ſcripſit, habuêre & illi, quos nominaui; at quomodo, vel vnde ſciuerunt tam multas alias litteras Canonicas, Legales, Theologicas, Medicas, Politicas, quas non didicerunt?

298. Confirmatur eadem inductio, & principalis concluſio authoritate ſacræ Pænitentiariæ, quæ litteras diſpenſationum exequendas committit Confeſſarijs, æquè Theologiæ, ac Canonum Magiſtris; cum tamen illæ litteræ continere ſoleant non vnam, ſed plures difficultates, non niſi ex legum Canonicarum præſcripto decidendas *cap. 1. de conſanguin. & affin. in fine.* Cenſet ergo S. Pænitentiaria etiam à Theologis, qui nullum minerual vlli Iureconſulto debent, poſſe expediri difficultates
299. Canonum. Confirmatur rurſum judicio Concilij Tridentini ac totius Eccleſiæ, quæ Theologiæ Doctores cenſet idoneos ad Epiſcopalem dignitatem, officiumque,

vt

vt videbimus *Sect.* 16. Hi sane Episcopi, & eorum Vicarij, cum quotidie illis occurrant controuersiæ forenses, easque, vt supponit Ecclesia, possint communiter definire ex sacrorum statutorum norma, poterunt etiam de multis illarum doctè, prudentérque differere, aut scribere, licet neglexerint lapides discipulatus in scholis Iuristarum.

Hoc tamen fateor lubens, ab ijs Theologis, qui tres, quatuorue annos impenderunt frequentandis priuatis, aut publicis scholis ICtorum, longe, (si cætera sint paria) expeditius, securius, certius pertractari quæstiones juridicas, quam ab alijs; re enim vera viui præceptoris vox magis erudit, quam mortui. Plura in hanc rem *sect.* 15; sicuti & hactenus dicta confirmabuntur dicendis *sect. seq.* & 16. 300.

SECTIO XIV.

Proponuntur, ac dissoluuntur argumenta, quæ contra superiores resolutiones præsertim sect. 8. & 13. traditas obijci possunt.

INauditum, indefensumque condemnare nefas esse patet ex *Act.* 25. *vers.* 16. & ex certa conclusione juris, vt testatur Clarus *in pract. crim.* q. 49. n. 13; quare au- 301.

 diendi

diendi sunt etiam in præsenti causa ICti nobis aduersantes. Qui licet vix ullum pro se argumentum adferant, quò tamen clarior euadat veritas dictorum, agam ego ipsorum causam, & proferam pro ijs, quæ forte prolaturi essent, si præsentes forent. Nec timeo, ne causæ Theologicæ præuaricator dicar. Potissimùm autem petunt ij resolutiones traditas *in sect. præced.* & 8. Incipiam ab hac.

301. Obijciunt itaque I. illud triuiale: *Tractant fabrilia fabri*; quod ab Horatio *l. 2. ep. 1.* expressum videntur desumsisse ex prolog. Hieron. *in Pentateuch.* quo indicatur, ea sola tractanda esse à quouis, quæ ejus sunt professionis. Vtitur hoc telo perfrequenter D. Manrrique, & confirma-

303. ri inde potest; tum quia culpa est imiscere se rei ad se non pertinenti *l. culpa ff. de reg. iur.*; tum quia nemo debet falcem mittere in messem, quæ alteri videtur esse

304. commissa, text. *cap. scriptum 6. q. 3*; tum quia non oportet pedem in alieno choro ponere. Plutar. *in lib. de laud. suijpsius*; & denique non feruntur in naui, aut militia ij, qui se ingerunt in officium alterius.

305. Atqui Canonum, legúmque explicatio pertinet ad professionem Iureconsultorum, non Theologorum. Idque probatur validè; quia prouincia explicandi leges ciui-

ciuiles est ab Imperatoribus, & Pontificibus demandata Iureconsultis; nam Iu- 306.
stinianus *in proœm. Digestorum* suas Pandectas commendat Antecessoribus, id est legum Professoribus. Gl. & patet ex textu.
Qua propter Vlpianus *l. 1. ff. de iust. & iur.* 307.
ICtos vocat Iuris sacerdotes. Idem Iusti- 308.
nianus suas Institutiones inscripsit *studiosæ legum iuuentuti* vt liquet ex præf. Et 309.
Gregorius IX. ac Bonifacius VIII. ille *in proœm. Decretal.* hic *in proœm. Sexti* commendarunt, miseruntque Decretales Doctoribus Bononiæ, vtique Iuris, explicandas ab ipsis. Ac denique vsus omnium Vniuersitatum idipsum confirmat. Ergo Thgi reuera officium alienum occupant, dum leges, & Canones explicant ex professo.

R. I. certum esse, hoc argumento nimis 310.
multum probari, scil. illas quoque materias, quæ de reb. Fidei decernentes habentur in Cod. & Decretal. debere præteriri à Theologis, cujus tamen contrarium ostensum est *sect.* 8.

R. II. eo non probari, nefas esse Thgis 311.
tractare extra scholas de prædictis materijs; nec enim jus, aut consuetudo habet, vt soli ICti scribant de quæstionibus juridicis. Ostendatur textus id vetans. Atqui omnia sunt licita, quæ non sunt lege

prohibita. Nellus *de testibus n.* 1. Seu expresse prohibita. Gl. notabilis *in c.* 2. *de trãsl. Episcop. verb. non inuenitur.*

312. R. III. eo argumento demonstrari, ICtos habere jus, prædictas materias tum extra, tũ singulariter intra suas scholas edisserendi ex professo; cum illa tamen moderatiõe, quam circa res Fidei adhibendam dixi *n.* 128. Vnde fit, vt si Theologi in suis auditorijs eas explicarent, attrahendo ad se, & abstrahendo à Iureconsultis auditores, merito querelam instituere possent ICti, suo officio bene, vtiliterque fungentes.

313. R. IV. eo argumento directè, & per se solum probari, esse officij ICtorum explicare in scholis totum Ius; non autem probatur, esse alijs illicitum, quasdam illius partes etiam in scholis explanare, auditoribúsque dictare. Probo I. Quia alioqui claudendæ forent, aut potius eliminandæ scholæ Ethicæ; etenim in Ethica edisse-
314. runtur plurima contenta Iure ciuili. II. Quia similiter obserandæ forent scholæ Theologiæ Moralis, vt pote in quibus traduntur longe plurima, Corpori vtriusque Iuris inclusa; has autem scholas ap-
315. probat vniuersus orbis. III. Quia in toto orbe explicatur à Thgis Summa D. Thomæ, in cujus tamen parte secunda continetur medulla ipsius Iuris Cæsarei; Iuris

vero

vero Pontificij notabilis pars exhibetur tum in eadem secunda parte, tum in tertia, & Supplemento. IV. Quia nemo inficiabitur, ea, quæ in alterutro Iure proponuntur ex Fidei principijs, esse Theologici fori, potius quam juridici. *Suprà n. 128.* Sicuti & ea, quæ ex jure naturæ manifestè profluunt. *Supra n. 132.*

Dices: Quas ergo materias nefas est 316.
Theologis tractare, intra scholæ parietes?

R. Plerasque illas, quæ processum judicialem distinctè, & minutè concernunt; quæ in foro conscientiæ non obligant; quæ in vsu raro versantur. Ratio est, quia 317.
incumbunt Thgis explicandæ tam multæ aliæ materiæ vsus quotidiani, & conscientias constringentes, vt sine harum detrimento non possint alijs vacare. Dein- 318.
de plerarumque legum, & Canonum ex solo Iure humano pendentium, distinctam, accuratámque explicationem ita sibi vendicarunt Iuristæ, vt ea abstinere debeant in scholis Theologi, contenti quadam generaliore, aut summaria, nisi quatenus aliud circa quasdam, non tamen vsque adeo multas obtinuit vsus, qui vti in reliquis rebus humanis dijudicandis, ita & in hac plurimum valet; cum etiam hic *consuetudinis, vsusque longæui non sit leuis autoritas.* text. cap. *cum consuetudinis de consuet.*

319. Vrgebis: Obiectum Iurisprudentiæ Ciuilis vniuersim sunt leges ciuiles, seu Politicæ. Tannerus Theol. *to.* 1. *q.* 4. *dub.* 5. *n.* 6. sicut Iurisprudentiæ Canonicæ obiectum adæquatum sunt Canones Ecclesiastici. Idem Tanner. *n.* 7. ergo Theologi inuadunt obiectum Iurisperitorum, quando scripto, vel voce exequuntur leges, vel Canones.

320. R. Non inuadunt, sed manent in possessione iuris, circa illud se occupandi; circa totum quidem expendendo illud ad normam Euangelicam. *Sup. n.* 100. & 101. circa partes vero, explanando illarum multas secundum dicta *sect.* 8. sub alia tamen ratione formali quam Iuristæ. *Sup. n.* 90. Nec rarò fit, vt duo habitus habeant idem obiectum materiale. Adde, quod

321. sicuti frequenter euenit, vt Dominus certa de causa perficiat ea, quæ sunt famuli, & præcingat se, ministrétque huic. *Luc.* 18. Ita etiam Theologo, cui ancillantur cæteræ scientiæ, S. Th. relatus *n.* 118. fas est, ex ijs materijs, quas ICti explicare deberent, illas sibi explicandas desumere, quas judicat, hic & nunc edisseri prudenter, vtiliterque ad suum finem, qui est procurare salutem animarum. *Sup. n.* 174. Manet nihilominus discrimen inter Theologiam, & Iurisprudentiam, quale indicatum est *sect.* 6.

Obij-

Obijciunt II. Iureconsulti non tractant materias Theologicas, & si tractarent, ferrent perægre Theologi; ergo nec hi ferendi sunt, quando juridicas explicant. Hoc argumento non semel Thgos petit Manrrique, & roboratur decisione leg. 1. *ff. quod quisque, & c. cum omnes de constit.* quibus dicitur: *Quod quisque iuris in alterum statuerit, ipse eodem vtatur.* 322.

R. I. Etiam ipsi ICti quandoque saltant in choro alieno. *Infra n. 481.* II. A diuersis non valet illatio *l. Papinianus ff. de minor.* est autem hic diuersissima ratio; tum quia pro ICtis non militant ea motiua, quæ pro Thgis; tum quia longè majus periculum grauium, salutique publicæ, & priuatæ perniciosorum errorum subest, si ICti tractent sacram Doctrinam, quàm si Thgi legalem, aut Canonicam. Etenim praua explicatio Fidei articulorum, doctrinarúmque, directè concernentium ipsam conscientiam, longè magis noxia est, quàm inepta, falsaque explicatio quæstionum, forum externum directè spectantium, & variabilium; quippe sicut *peius est errare in via morum, quam in via pedum*, vt ex aliena phrasi loquitur S. Thomas *quodlib. 1. a. 13.* ita peius est, errare in via fori interni, quam externi, quia toto Cælo errat, qui in illa errat, vt magis declarabo infrà *n. 513.* 323. 324. 325.

Adde

326. Adde quod bono Theologo sit, cæteris paribus, longe facilius euadere in præstantem Iureconsultum, quam huic in præstantem Theologum; nam ne mediocris quidem Theologus euadet, nisi qui Philosophicis disciplinis probe excultus, iudicio, ingenio, memoria saltem mediocrib. instructus contemplationi multum
327. temporis tribuat. At quotusquisque ICtus Theologos æquat Philosophicarum rerum scientia? quotúsquisque labore speculandi? De ingenij maturitate, memoriæ facilitate nil assero, nil inficior, cum non habeam, cur illos his, hos illis
328. in hoc genere præferam. Tametsi fateor, à ICtis plura, quam à Thgis dari specimina memoriæ tenacis, promptæque; idque necessarium esse, tum quia eis erubescendum est sine lege loqui. authent. *de trien. & sem. §. consideremus coll.* 3. tum quia Petrus Aureolus *in* 1. *Sentent. q.* 1. *prol. a.* 3. scripsit, scientiam legalem, aut Canonicam, non esse in positiuis scientiam, sed memoratiuam retentionem legum. Quanquam Ponzinibus *in tract. de lamijs* operosè, doctèque contendit, esse scientiam. Certè Iureconsultos in causarum indagatione longè superant Theologi, vt ex Molina referam, *n.* 393.

319. Obijciunt III. Theologos sæpe errare in

in expositione legum, ergo debere his explicandis supersedere.

R. Sicut non diffiteor, Theologos quandoque hallucinari in interpretatione quarundam legum, quandoquidem ipsimet ICti non rarò in earund. explicatione falluntur; ita aio, à permultis Theologis plurimas illarum æquè benè edisseri, quam à Iuristis. Credunt hoc, imo sciunt litterati; credent hujus rei imperiti tum ex dictis *sect. præced.* tum ex dicendis *sect. seq.*

Obijci potest IV. ex S. Th. quod *quodlib. 9. q. 7. a. 14.* expresse dicat, illam quæstionem, an mortaliter peccet, qui absque dispensatione duas præbendas sine cura animarum habet, pertinere ad Iuristas, in quantum ea pendet ex jure positiuo; ergo etiam omnes aliæ quæstiones Iuridicæ pendentes ex mero jure humano pertinent ad Iuristas. 330.

R. Concedo totum. *Instabis*: Ergo non ad Thgos, ergo Theologi officium alienum inuadunt, dum eas explicant. Distinguo primum consequens: non pertinent ad Thgos primario, Conc. secundario, Nego; pertinent enim talia ad Iuristas primario, & ita quidem vt explicandi non modo jus, sed mandatum habeant; Theologi jus habeant sine mandato; nisi 331. 332.
in

in quantum & deficiunt Iuriſtæ, & exigit ſalus animarum, ideo hoc ſenſu poteſt dici, tales materias pertinere ad Thgos tantum ſecundario; quamuis alio etiam ſenſu dicitur, tantū ſecundario ad eos pertinere, quia ſcil. Theologi primariò, & per ſe agunt tantum de ijs, quæ ſubſunt rationi formali Theologiæ, ſcilicet reuelationi; de alijs ſolum ſecundariò, & quaſi per accidens; ſicuti Phyſica habet alia obiecta primaria, alia ſecundaria.

333. Atque hæ ſunt præcipuæ rationes, quibus impugnari poteſt noſtra Sectio octaua, in qua docuimus, fas eſſe Thgis, verbo & ſcripto reſoluere quæſtiones, controuerſiáſque juridicas. Iam videndum eſt, quid obijciant aduerſarij contra doctrinam Sectionis præcedentis, qua diximus, ad prædictas quæſtiones reſoluendas opus non eſſe, ſcholas Iuriſtarum frequentaſſe.

334. Obijciunt itaque ICti contra Theologos id factitantes, dicuntque, vt vidimus *n.* 39. intra ſe: *Vnde iſti litteras Canonicas, & legales ſciunt, cum non didicerint?* Alludunt videl. ICti ad illud impiorum Iudæorum: *Quomodo hic litteras ſcit, cum non didicerit?* Ioan. 7. Quod dictum Iudæorum videtur eſſe conforme communi judicio hominum, cenſentium, neminem ſcire

re litteras, qui non didicerit ab aliquo viuo præceptore.

Confirmari id potest authoritate S. Hieronymi, qui *in epist. ad Paulinum* præfixa sacris Biblijs sic disserit: *Taceo de Grammaticis, Rhetoribus, Philosophis, Geometris, Astronomis &c. Ad minores artes veniam, & quæ non tam lingua, quam manu administrantum: Agricolæ, cæmentarij, fabri metallorum, lignorúmque cæsores, lanarij quoque, & fullones & cæteri, qui variam supellectilem, & vilia opuscula fabricantur, absque doctore esse non possunt, quod cupiunt: quod Medicorum est, promittunt Medici; tractant fabrilia fabri; Sola Scripturæ* (sola Iurisprudentiæ) *ars est, quam sibi paßim omnes* (Theologi) *vendicant.* 335.

Et nonne videmus in vrbibus, in quib. Politia viget, non permitti, vt quisquam exerceat opificium, quod ipse non didicerit à Magistro? Nonne antiquo prouerbio fertur, remigem prius esse oportere, quàm clauum tenere? 337.

Rursum confirmatur opinio aduersariorum authoritate M. Tullij, qui de ipsa Iurisprudentia scribens ad Trebatium disertè ait, jus ciuile ex libris quasi *αὐτοδίδακτον* (quanquam plurimi sint) cognosci haud posse, sed doctorem, aut interpretem, ceu lumen requirere. 338.

339. Ad hoc ab aduerſarijs propoſitum, à nobis ita confirmatum argumentum non eſt ita difficile reſpondere; quando enim quærunt aduerſarij, vnde Theologi litteras legales, & Canonicas ſciant, cum non didicerint

R. I. Nullo modo neceſſe eſt, vt illas ipſas quæſtiones, quas Theol. IC. Medicus, Philoſophus, Mathematicus reſoluit, earumue immediata, propria, ſpecialia principia audierit aliquando ex ore cujuſquam hominis, nedum earum facultatum
340. Profeſſoris. Probat id vſus quotidianus, adſtipulatur ratio; etenim concluſiones particulares latent in principijs generalibus, nam *in toto partem non eſt dubium contineri. reg. 60. in 6.* Et quidem non in ſolis proximis & immediatis, ſed etiam in remotis, mediatis, & valde vniuerſalibus; è quibus, quia illas deduxerunt noſtri majores ſine præceptore, alioqui dabitur proceſſus in infinitum, fit, vt & nos etiam
341. poſſimus abſque Magiſtro deducere. Nec enim natura ſe nouercam adeo parcam oſtendit erga hujus ætatis Theologos, Iureconſultos, Medicos. &c. vt neget eis vim penetrandi per ſe ea, quæ priſci penetrauerunt ſolo ductu rationis, directæ generalibus principijs. Ergo potuit Diana, potuêre alij innumeri ex ſola definitione

vſuræ

vsuræ (ad quam probè intelligendam, necesse non est, Vlpiano Hecatombe litare) probabiliter pronunciare de illis duabus quæstionib. vsurarijs, quas à Theologis non vult tangi Manrrique, & quas indicaui *n.* 49. *&* 51.

R. II. Didicerunt magnam partem à 342. suis in Theologia professis Doctoribus, vt cum Cassiodoro loquar. Possem ego exprimere aliquot cẽturias resolutionum, ex vtroque Iure desumptarum, & deductarum, quas à meis præceptoribus accepi. Hinc

R. III. Didicerunt, & didicimus à Iuris 343. peritis viuis, inque eorum scholis; sicut enim *non verbis, sed ipsis rebus leges imponimus* text. *l.* 2. *Cod. Communia de legat*; ita etiam illos rectè Iuris peritos nũcupamus, non qui inanes titulos I. V. Doctorum 344. pretio, vel prece emptos ostentant, sed etiam qui veram peritiam Iuris habẽt, habẽt autem etiam Thgiæ professores; est enim 345. Iurisprudentia aliud nihil teste Vlpiano *l.* 1. *ff. de iust. & iur.* quam *rerum diuinarum, humanarumque notitia, iusti & iniusti scientia*; hac autem præditi sunt Theologiæ permulti professores, æque atque plerique recèns creati Doctores I. V. quos tamen Iurisperitos nemo non vocat. Quare si pro- 346. priè, & non vulgari, communique modo

loquendum sit, fuere S. Thomas, Sotus, Siluester, Molina, Lessius, Malderus, Diana: *& vocabulo, & merito. cap. fin. dist. 36.* Iurisperiti, & qui eis operam dederunt in Athenæis Theologicis, propriè dicendi sunt, operam dedisse Iurisperitis, in Iurisperitorum scholis; licet ea locutio à communi modo loquendi abhorreat, qui Iurisperitum non adjectiuè, sed substantiuè solet accipere. Verum de verbis contendendum non est, quando res habetur, quia *non sermoni res, sed rei sermo est subiectus.* cap. intelligentia *de verb. signif.*

347. Nec obest, quod multi Th$\bar{g}$iæ Professores lõgè plurima, aut etiam pleraque ignorent in Iure; ignorãt enim etiam recens creati Doctores Iuris plurima, & idquod scimus nõ esse cẽtesimam partem eorum quę ignoramus, constat ex Platone. Atque hinc tantum sequitur, Theologos communiter non esse perfectos Iureconsultos.

348. R. IV. Didicerunt à Theologis mortuis, à ICtis mortuis. Etenim longe plurimæ difficultates legales, & Canonicæ sunt à Theologis, & Iureconsultis tam perspicuè, editis libris, dissolutæ, vt talpam, non Theologum merito dixeris, qui illarum veritatem in eorum monumentis non

349. perspexerit. Si aduersarij perpendissent, quam exercitato, multarumque disciplinarum capaci ingenio, quámque sano judicio

dicio oporteat esse eum, qui omnium scientiarum principem in publicis Lyceis, ad formandos peritos administratores Sacramentorum, cum satisfactione atque laude explicat, sanè aduertissent, à se de Thgis nimis abjectè sentiri, dum toties insinuant, non posse ab ijs rectè pronunciari de materijs juridicis, etiam postquam copiosissimi Couarruuiæ, sole clarioris Menochij, Nauarri, Iulij Clari, Andreæ Gaill, atque aliorum ejusmodi Practicas resolutiones, Concilia, Casus, Obseruationes &c. super ijs diligenter, meditateque consuluerunt.

R. V. Discunt, & hauriunt ex ipsis fon- 350.
tibus; Decretalibus, inquam, Digestis &c. Didicerunt quippe Theologi verba latina tum inflectere, tum etiam intelligere; & ea quoque, quibus Ius conditum est. Quæ vt intelligant non solum sensu Grammatico, sed legali, juxta leg. *nominis 6. §. verbum ff. de verb. signif.* lumen petunt ab Institutionum, Glossarúmque lectione; ab antecedentibus, & consequentibus, juxta doctrinam S. August. *l. 3. de doctr. Christian. c. 2.* & ab ipso suo ingenio tam multis alijs disciplinis exercitato.
Non omnes leges, aut Canones sunt ejus- 351.
modi nodi Gordij, vt non nisi Bartoli, Ioannis Andreæ, Felini, & aliorum colle-

garum gladijs dissolui possint. Tentarunt id, & quidem felicissimo euentu quamplurimi Theologi, & eodem successu perficient alij, præsertim si suos gladios acuerint cote optimorum Iureconsultorum, quos Religiosorum quoque bibliothecæ suppeditant. Certè Couarruuiam, & Nauarrum, vix est accuratus Theologiæ Moralis Professor, qui non perpetuò ad manum, creberrimè in oculis habeat.

352. R. VI. Didicerunt denique à seipsis, adeóque nobilissimo modo. Etenim obseruat ex Aristotele 1. *eth. c.4.* S. Th. 3. *p.q.9. a.* 4. duplicem esse modum acquirendi scientiam; scilicet inueniendo, & addiscendo à præceptore; priorem modum, qui est per inuentionem, esse præcipuum; at qui est per disciplinam, esse solùm secundarium.

353. Hinc Aristoteles *loc. cit.* refert ex Hesiodo hosce versus:

Optimus est, sese qui nouit cuncta magistro.
Ille etiam bonus est, alium qui recta monentem
Audit, & inuentis ponit vestigia lætus.

Scimus, facile esse inuentis addere. Quidni igitur possint Theologi principijs, quæ à Iureconsultis tam præclarè explicata sunt, addere suopte Marte conclusiones in nul-
354. lo autore lectas? Nonne *miserrimi ingenij est, nolle, aut non posse nisi inuentis vti?* Boetius *de discipl. scholast.*

Nec

Nec obsunt huic responsioni ea, quæ tum ex communi judicio hominum, tum ex S. Hieronymi enumeratione protuli *n.* 335. Etenim in primis non est commune hominum judicium, quod planè nemo litteras sciat, id est intelligat, qui non didicerit ab alio; nam, vt cæteros taceam, S. Augustinus Categorias Aristotelis sine præceptore intellexit, vt testatur ipse in lib. Confess. Deinde S. Antoninus *in procemio suæ Summæ* testis locuples est, se in nulla facultate præceptorem vllum habuisse, præterquam in Grammatica, & parte Dialecticæ. P. Leonardus Lessius Græcas Litteras nullo doctore addidicit teste P. Alegambe *in bibliotheca Societatis*; sed solum hoc est commune judicium, neminem facilè, qui absque doctore multum litteratus euadat, neminem absolutè, qui absque doctore legere sciat, reperiri. Dicitur verò is litteras nescire, qui nec legere, nec scribere nouit. *l. athletæ. §. fin. ff. de excus. tutor.* 355. 356. 357. 358.

359. Nec mirabantur tantoperè Iudæi, quod Christus Dñus vtcunque aptè dissereret de diuinis oraculis, pro quibus discendis nec ad Gamalielis, nec ad alterius Scribæ, aut Pharisæi pedes sederat, sed id mirabantur, quod S. Augustinus *tr. 29. in Ioannem* expressit hisce verbis: *Cum docet,*

ret, mirabantur Iudæi; sed vnde admiratio? Quia multi nouerant, vbi natus, quemadmodum fuerit educatus. Nunquam eum viderant litteras discentem: audiebant autem de lege (subtilissimè) *disputantem, legis testimonia proferentem, quæ nemo posset proferre, nisi legisset; nemo legeret, nisi litteras* (id est alphabetum) *didicisset.*

360. Deinde verum est, neminem forte excellere in ijs liberalibus, & mechanicis artibus, quas exprimit S. Hieronymus, qui nunquam vllum in ijs magistrum habuerit; at non pauci in ijs excellunt, qui non nisi paucas præceptiones, pauca elementa acceperunt à Magistris. Et quia fateor, neminem Theologum euadere in præstantem ICtum, si nulli plane Iurisperito Iustinianeo, Thomistico, aut Scotistico. &c. operam vllam dedit, idcirco nil momenti contra me habet authoritas S. Hieronymi.

361. Adde quod, qui legerit ea, quæ de rerum inuentoribus scribunt Polydorus Virgilius, Majolus, atque alij, dicturus sit, S. Hieronymi sententiam esse cum auxesi, aut hyperbole prolatam. Tulit sanè nostra ætas homines, qui absque Magistro didicêre Musicas cantiones componere, imagines æri incidere, vel coloribus exprimere, perspicilia conficere, ædes sacras

cras

cras & profanas struere &c. idque affabre, & ex arte sine præceptis artis.

Ad Tullij authoritatem respondeo, jus ciuile totum haud posse à quoquam, qui diuino ingenio præditus non sit, intelligi absque omni Magistro, atque interprete; posse autem magna ex parte. Et, amabo, quis primo interpreti legum singularum fuit interpres? 362.

Ex hactenus disputatis inferes, laudandos quidem Theologos & Confessarios, qui pro occurrentibus dubijs circa materias juridicas, consulunt viuos Iureconsultos, quoad commode possunt; attamen raro id necessarium esse; quandoquidem suppetunt tot mortui ICti, tot viui Theologi. 363.

Et verò non facilè suaserim, vt quis in dubio concernente sacros Canones à strepitu forensi liberos, adeat Iureconsultum consilij causa, nisi hic professor juris sit; pauci enim è ceteris Doctoribus, aut Licentiatis juris ejusmodi Canones callent: nam & pauci in scholis Canonicis tantum profecerunt, quantum in Iustinianeis; & plerique in lites profanas excitandas, dirimendas intenti sunt. Questus fuit olim Tullius *in 3. de Oratore, neminem discere Pontificium ius*; meritò querimur, à paucis etiam Iureconsultis illud disci, vt par est. 364.

SECTIO XV.

De authoritate Theologorum in materijs juridicis.

365. QVæritur hic I. *Vtrum sequi tutò quis valeat Theologorum opiniones de materijs Iuris differentium.*

Negat apertè satis Garcia, & Manrrique, vt ostendi *n. 76.* Videtur & negare Aluarus Pelagius *de planctu. Eccles. l. 2. c. 20. vers. Tricesimum* dicens: *recurrat igitur quilibet pro casibus ad Iurisperitos, non ad Religiosos, quia tractant fabrilia fabri.*

366. Confirmari potest hæc negatiua pars inde, quod in obscuris inspiciamus, & sequamur id, quod plerumque fieri solet. *c. inspicimus in 6. & l. in obscuris. ff. de reg. iur.* Cum ergo plerumque fieri, opinione horum Doctorum, soleat, vt Thgi labantur in materijs Iuris, debemus, quoties aliunde nobis de contrario non constat, meritò habere Theologos suspectos de errore, & lapsu circa illas materias, & proinde illos non sequi, præsertim cum soleant sine fundamento loqui, & omnes prudentes nôrint, in sequendis tutò opinionibus non esse numeranda suffragia, sed ponderanda.

Respondendum tamen est, falli haud dubiè aduersarios.

I. Quia

I. Quia repugnant judicio ipsorummet. ICtorum Scholasticorum, seu Classicorum. Etenim Nauarrus, Couarruuias, Zerola, Graffijs, Vgolinus suas sententias Canonicas firmant autoritate S. Thomæ, Caietani, Syluestri, Armillæ, Emanuel Rodriquez, Gutierez, Bonacina, Laymannus, Barbosa, Moronus suas itidem à jure Canonico pendentes opiniones calculis plurimorum Theologorum assiduè roborant, sicuti & perpetuo in materia de irregularitate Riccius; id minimè facturi, si cum Manrrique, & Garcia putarent, Theologos in materia juris solerè sine fundamento loqui. Sed & videmus scholas Theologorum à Iuris ciuilis studiosis magno numero frequentari tunc, cum ab ijs materia de iustitia explicatur. Et nonne eruditissimi ICti Ingolstadienses, atque (vt stylo Iustinianeo se inscripsit ejusdem Academiæ præclarum sidus Nicol. Euerhardus) Antecessores D. Ferdin. VVaizenegger, D. Arn. Rath, D. Casp. Manzius in suis sanè quam elaboratis libris, tractatibus, disputationibus, & dissertationibus, suarum opinionum seu antesignanos, seu asseclas crebrò laudant Molinam Theologum, Lessium Theologum? Alios? 367.

II. Quia repugnant judicio Iuristarum forensium, & practicorum. Audi, quid 368.

de

de Ludouico Molina nostro, quem Manrique non præfert cuiquam Legulæo primum heri nato, testetur Siluester Maurolycus *lib. 1. Oceani Relig. Ipse vero Molina,* inquit, *in Theologia Morali tantæ est autoritatis, tantæque æstimationis in tribunalibus, & apud Iuristas, vt sine vllo adminiculo, aut copia aliorum autorum adferat lumen veritati, decisionem causæ, terminum litigijs.* Ita Maurolycus. Et certe si quis consideret, quam erudite, ac sapienter doctrinas juridicas ad sua principia reducat Molina, quam exactas definitiones possessionis, aliarumque rerum tradat, explicet, defendat, fateri cogetur esse ab ipso magnopere illustratam Iurisprudentiam.

369. Lessium quoque permagni fieri à Iureconsultis ipsis perspicuum est ex singularibus elogijs, quibus omnia ejus opera condecorant tres celeberrimi ICti, Iustus Lipsius in peculiari Epigraphe, Andreas Valerius Dessélius in sua Bibliotheca Belgica, & Nicolaus Vernuleus in sua Academia, vbi inter reliqua de Lessio hæc leges: *Quidquid publici iuris scribendo fecit, omnium Applausum tulit; quidquid è Cathedra dictauit, ab omnibus quæritur, describitur, asseruatur. Ita dignum prælo iudicatur, quidquid ab eius ore, vel calamo prodit.* Quis jam dicat Lessium, & ei similes Thgos *solere sine*

fun-

fundamento loqui, ſcribereque de Iuſtitia & jure, de contractibus, de beneficijs Eccleſiaſticis &c.

370. Adde quòd ipſemet Leſſius *in præfat. ſui operis de iuſtit.* teſtetur, antequam illud imprimeretur, fuiſſe magno labore, vel ſumptu à plurimis deſcriptum. Et audiui ego abhinc annos 32. quendam Syndicum referentem, ſe in pleriſque dubijs, quæ ratione officij coram Capitulo Cathedrali N. cui ſeruiebat ipſe, reſoluenda erant, confugere ad Leſſium, ab eo ita juuari, atque doceri, vt non ſine commendatione doctrinæ, & prudentiæ audiretur.

371. Quin locuples teſtis eſt Riccius *in praxi irregularitatis deciſ.* 424. fuiſſe ob autoritatem Suarij, Emanuelis Sa, & Henriquez Theologorum in curia Neapolitana contra Nauarrum, alióſque Iuriſtas reſolutum, homicidam eſſe, & fuiſſe capacem penſionis Eccleſiaſticæ.

372. Caroli Scribanij judicium, & ſententiam fuiſſe omnibus mercatoribus Antuerpienſibus, in difficultatibus mercatorijs pro norma irrefragabili affirmat Alegambe in Bibliotheca.

373. Non ignoro, eſſe, fuiſſéque complures Profeſſores, Doctoreſque juris, qui ne quidem nictante oculo inſpiciant, aut inſpexerint Sotúm de Iure & juſtitia, Suarium

rium de censuris, & legibus, Molinam de contractibus, alios Theologos de alijs argumentis juris, quasi vel puderet eos, à Theologis quidpiam discere, aut desperarent, posse se quidquam ab ijs doceri. Verum hos erroris damnant periti rerum, illos rideret Vespasianus, si viueret, cujus illa gnome : Ex *quouis lucro bonus odor.*

374. III. Quia repugnant judicio omnium Theol. hujus atque superioris sæculi; illi enim omnes, dum suas opiniones, & judicia de quæstionibus juridicis proponunt, aliorum quoque Theologorum arbitrijs eas firmant. Neque idcirco Theo-
375. logos alios in suum patrocinium aduocant, & laudant, quod ea ratione laudari & ipsi, citarique cupiant, sicuti de suæ ætatis Iureconsultis sentit Ferrarius *in pract. Crim. in form. product. test. ad æternam rei memor. verb. vsque ad Calendas n.* 8. facta enim *quæ dubium est* (multo magis quando dubium non est de bono.) *quo animo fiant, in meliorem partem interpretari debemus.* reg. 2. de reg. jur. in 5.

376. IV. Quia repugnant judicio ipsorummet Summorum Pontificum, adeoque apertæ decisioni Clement. *etsi principalis de rescriptis*, vbi statuitur, & in hodiernum vsque diem obseruatur, vt Superiores Religiosorum, Priores Conuentuales, Guardiani,

diani, Rectores assumantur in judices causarum Apostolicarum; sciunt autem Pontifices, plerosqne ex his Superiorib. esse Theologos, non autem ICtos.

V. Quia repugnant judicio totius Europæ Vniuersitatum, sapientissimorum Religiosorum, Principum, Episcoporum, sacræ Pœnitentiariæ, totius Ecclesiæ, vt deduces ex dictis, probatisque *Sect.* 12. 13. 14. 377.

VI. Quia repugnant rationi: siquidem ex parte illorum, qui sententiæ cuipiam probabilitatem sua autoritate conciliare debent, sufficiunt tres conditiones, vt scil. sint pij, prudentes, & docti in ea materia, in qua conciliare debent probabilitatem. Dd. *in materia de opinione probabili* cum Sanchez *lib.* 1. *mor. c.* 9. Atqui aduersarij non negabunt vtique Theologis eam pietatem, & prudentiam veram, quam nos vltro fatemur præsumi debere de quouis IC. de quo nil constet in contrarium. De doctrina, quam haud dubie inficiabuntur aduersarij, probo, tum judicio omnium, quos paulo ante nominaui, tum rationibus hactenus factis, tum quia licet argumentum à potentia ad actum communiter non valeat, vt norunt etiam rudes, valet hic tamen, & valide stringit; eámque ob rem sic argumentor: Theologi, 378. 379. 380.

qui

qui suum judicium proferunt de materijs Canonicis, & Ciuilibus possunt, si velint, illas materias bene intelligere, & de ijs prudenter judicare, ergo reipsa illas saltem à toto genere intelligunt, & prudenter de ijs communiter, & à toto genere judicant, quando de ijs suam sententiam, præsertim scripto promunt.

381. Antecedentis veritas patet ex hactenus dictis. Consequentia probatur, quia alioqui non leuiter DEVM offenderent, si ferrent publicum testimonium atque judicium de rebus, quas non intelligunt; non enim ignorant illam regulam juris *Imperitia culpæ annumeratur. l.* imperitia *ff. de reg. iur.* sicut nec illam: *Non est sine culpa, qui rei, quæ ad eum non pertinet, se immiscet. reg.* 19. *in* 6. qui, inquam, suscipit tractandum negotium destitutus scientia debita, sicuti exemplo Iudicis, de quo *l. si iudex ff. de var. cogn.* Medici, de quo *l. illicitas §. sicuti. ff. de offic. præsid.* Artificis, de quo *l. si quis fundum. ff. de locat.* Assessoris, de quo *l.* 11. *ff. quod quisque iur.*; declarant Dynus *in cit. reg.* 19. & Ferrarius *in l. culpa est ff.*

382. *de reg. iur.* Non nesciunt illud S. Hieronymi: *Puerile est, docere quod ignores.* Sæpè expēderunt illud Oseæ. 4. *Quia tu scientiam repulisti.* &c. Sed & sciunt, longè plurimos viros bonos, ac prudentes sentire,

tire, atque loqui de se melius, quam scribant Garcia, & Manrrique, ac proinde esse plurimos, qui acquiescant in praxi decisionibus juridicis Theologorum, quique sint consequenter in perniciosum errorem inducendi, si Theologi scribant, quæ non intelligunt. Atqui, sicuti de 383.
nullo alio facilè debemus præsumere delictum, *l. merito. ff. pro socio,* sed quemque reputare bonum, donec probetur esse malus, *l. omnimodo. ff. de inoff. testam. & l. cum, quidam. ff. de legat.* 2. Dynus, & Canisius *in c. semel malus. de reg. iur. in* 6. ita etiam de Theologis non est præsumendum, quod negligant intelligentiam legum, & Canonum, quam tenentur habere, dum de illis ferunt judicium, argum. c. *in nostra de procurat.*

384. Non obest, quod Thgi quandoque admodum ineptè, & ridiculè, improbabiliterque nonnullas leges intelligant, atque explicent. Non enim hinc sequitur, eorum autoritatem esse communiter nihili, aut parui faciendam. Tum quia ipsimet 385.
conditores legum quandoque turpiter in ijs condendis errarunt, vt dum approbant concubinatum, vsuras, repudium, præscriptionem cum mala fide, destitutionem liberorum ex incesto concubitu natorum, atque alia, quæ Henricus Canisius IC. in

præfat. suarum institut. edit. 2. Io. Azor Theo-
logus *part. 1. instit. moral. l. 5. c. 20.* conge-
386. runt; Tum quia & ipsi ICti, interque
eos Gratianus ipse, quandoque cum bo-
no Homero dormitant, ac proinde ab alijs
excitantur conuitio; & ferè singuli San-
ctorum Patrum nonnulla improbabilia
docuêre; nec tamen inde sequitur, ho-
rum, aut illorum autoritatem esse vilipen-
dendam.
387. Nego autem id, quod cum suo Nico-
lao Garcia toties ingerit Manrrique, scil.
Theologos *solere sine fundamento loqui*. Ni-
si fortè eo sensu hoc de ijs pronunciet, quo
388. Gelasius Papa relatus *c. fin. 25. q. 2.* pro-
nunciauit, duorum Episcoporum cædem
à proprijs subditis patratam, esse vsum,
& consuetudinem mactandi, scil. pro-
389. prios Episcopos. Bis, ter, decies, quin &
vicies errasse Theologos in interpretatio-
ne Canonum, & legum facilè do; at ni-
hilominus sexcenties rem acu tetigisse
contendo, indeque infero, eorum respon-
sa esse pro sanis, jurique conformibus ha-
benda, quoties non constat, esse diffor-
mia. juxta *l. semper in stipulationibus ff. de
reg. iur. l. in obscuris. eod. c. inspicimus eod.
in 6.*

Patebunt hæc omnia magis ex respon-
sis ad quæstionem sequentem.

Quæ-

Quæritur enim II. *ſitne Theologorum iudicium de materijs alterutro iure comprehenſis, præferendum, poſtponendum, æquiparandum iudicio ICtorum.* 390.

Silueſter *verb. opinio. quæſ. 2.* Nauarrus *in manuali c. 27. n. 287.* Paſqualigus *in decis. moral. decis. 366.* Baldellus *in Theolog. Moral. lib. 4. diſp. 11. n. 16.* alijque plures, abſolutè dicunt, Canoniſtas in materia Canonica, legiſtas in legali præferendos eſſe Thgis. Emanuel Rodr. *tom. 1. qq. regul. q. 11. a. 4.* Hieron. Rodr. *reſol. 90. n. 47.* Azor. *part. 1. l. 2. c. 17. quæſt. 3.* Henriq. *l. 7. c. 29. n. 3. litt.* T. dicunt, Theologos anteponendos in caſibus conſcientiam concernentibus; at in dubijs inſurgentibus circa Canonum, & jurium declarationem, ſi Theologus non eſt ſufficienter in hac Iuriſperitia inſtructus, videtur, quod ſit præferendus Canoniſta, inquit, vterque Rodriq. *loc. cit.* Quo ſenſu videtur etiam locutus Azor, cùm *l. c.* ſcripſit, in re juris Canonici, quales ſunt cenſuræ, & pœnæ Eccleſiaſticæ, *aliquando* juris Pontificij interpretum opinionem præponi Theologorum ſententiæ. Ego vero

Dico I. In quæſtionibus fidem Catholicam concernentibus audiendi ſunt Theologi præ Canoniſtis, eſto illæ quæſtiones fortè contineantur in iure Canonico. Ita 391.

Canus *lib. 8. loc. Theol. c. 7. concl.* 1. nec dissentiunt citati. Ratio est, quia principia, è quibus illæ quæstiones resoluendæ sunt, proprio jure spectant ad Theologos. *Supr. n.* 127. & longè pensiculatius examinantur ab his, quam à ICtis, vt demonstrant eorum libri; adferuntque plus facultatis ad peruestigandam veritatem illorum, quam ICti; ergo Theologis est multo major fides habenda circa hæc, quàm Canonistis.

392. Dico II. Circa debitum, tolerabilem, seu vitio carẽtem sensum legum, & Canonum pendentium è lumine naturæ, præferenda quoque est opinio, & expositio Theologorum, opinioni & interpretationi Iurisperitorum. Ita in reipsa sentit Canus *l. c. concl.* 2. itemque Rodriq. Azor, Henriquez, Pasqualigus suprà relati, post S. Tho-

393. mam citatum *n.* 130. Ratio est, quia manifesta experientia docet, verum esse, quod Ludou. Molina *tract.* 1. *ante disp. primam* scripsit his verbis: *Theologi via, & ratione, ex suisque prrncipijs res* (ad leges, justitiamque spectantes) *intelligunt, atque in hoc longo*

394. *interuallo Iurisperitos superant.* Quo etiam sensu locutus est grauissimus Præsul Ioan. Malderus *in proœm. tractat.* 1. *de iustit.* cum dixit: De iustitia (addo ego de voto, to, juramento, vi, metus ve causa factis, sacri-

sacrilegio, matrimonio &c.) multa quæ apud ICtos intacta, vel minus explicata erant, ad normam diuinæ doctrinæ, ea methodo ex fundamentis, & principijs proprijs tradiderunt Thgi, vt vel hoc ipsorum exemplo commodius, breuius, absolutius, perspicacius, quantum praxi Theologicæ sufficiat, istud subsidij conscientiarum directores petere jam posse ex Theologica institutione satis jam compertum sit. Ita Malderus. Non tamen nego, 395.
quin Ponzinibus *tract. de Lamijs*, rectè ostendat, ipsos etiam ICtos non rarò argumenta ducere à veris causis. Quia tamen Thgi magis penetrant fundamenta legum, ex jure naturæ claré, vel probabiliter deductarum, sicuti ostendit vsus; quia insuper ipsi illas proprio jure explicant. *Suprà n.* 129. fit, vt earumdem honestatem ac turpitudinem, si qua insit, certius deprehendant; ergo maiorem fidem merentur.

396. Dixi autem: *circa debitum, tolerabilémque sensum &c.* quod est perinde, ac si dixissem, quando quæritur quomodò interpretandæ sint leges, vt peccatum non contineant, standum esse judicio Theologorum; re enim vera ipsorum propriè, præcipuéque est definire, vtrum hoc, aut illud sit peccatum, nec ne; totáq; Ecclesia in surgeret

 in

in Iureconsultos, si sibi arrogarent jus ejusmodi definitionis. Si verò solùm quæratur, quomodo eæ sint interpretandæ litteraliter, & præcisè ex mente legislatoris, abstrahendo, vtrùm inde sequatur quidpiam, legi naturali, aut diuinæ repugnans, necne, tum per se loquendo amplectenda est interpretatio Iureconsultorum.

397. Probatur exemplo desumpto e materia sequentis conclusionis, declaraturo vtramque. E. G. quæritur vtrum leges 20. 22. 23. *ff. de adult.* disponentes de patre, deprehendente filiam in flagranti adulterio, intelligendæ sint eo sensu, vt per eas fiat potestas patri necandi adulterum, & adulteram, an vero, ita vt præcisè indicetur, ei non posse actionem vllam intentari, etsi

398. vtrumque perimat. In hoc casu si dicant Legistæ, eas leges esse intelligendas primo sensu, patebit ex dicendis *num. seq.* esse eis credendum; quod si vero vlterius quæratur, vtrum illæ leges eo sensu intellectæ contineant iniquitatem, necne, credendum est Theologis post S. Th. *in* 4. *dist.* 37. *q.* 2. *a.* 1. contra Iulium Clarum §. *homicidium n.* 48. *& seqq.* asserentibus, esse vt sic iniquas. Rationem attuli in ipsa conclusione.

399. Dico III. Per se loquendo est Iureconsultorum autoritas in explicatione legum, &

& Canonum è mero jure humano pendentium pluris facienda, quam Theologorum. Ratio est, quia cuilibet perito in sua 400.
scientia credendum est. *c. fraternitatis de frig. & malefici. l. 1. ff. de ventr. inspic. l. septimo mense ff. de stat. hom.* & Gloss. *ibid.* Sunt 401.
autem Iurisperiti periti, & experti in ejusmodi legibus, & Canonibus, vt demonstrant doctissimi eorum commentarij, & quidem tanquam in propria scientia. *Supra sect.* 14. Vnde vnam legem per 402.
aliam, vnum casum per alium similem declarare possunt conformiter *l. non possunt ff. de legibus*; & quidem melius quam Thgi, cùm leges habeant in longe promptiore memoria, quemadmodum testantur libri, & tractatus siue à Classicis, siue etiam à Proletarijs ICtis conscripti. Ad- 403.
de, quod cum optima legum interpres sit consuetudo. *cap. cum dilectus de consuet.* censendi sint illi per se loquendo, melius interpretari leges, qui consuetudines, & praxes earum melius nôrunt; norunt autem communiter ICti melius quàm Theologi; quia ad tribunalia Principum secularium sedent Iureconsulti ferè soli; & in Curijs, Consistorijsque Episcopalibus reperire est non paucos ex eorundem numero. Accedit rursum, quod longè maxi- 404.
ma pars Theologorum, qui libros Theo-

logicos constantes quæstionibus juridicis ediderunt, fuerint Religiosi, Religiosorumque septis conclusi, vt quisque rerum peritus nouit; plerique autem è ICtis, qui typis illustrarunt illas quæstiones, sunt sæculares, versantes perpetuò inter seculares, inuolutos litibus; vt proinde longè melius, quam Theologi, sciant quid sacrorum, profanorumque tribunalium vsu, moreque particulari, vel vniuersali receptum sit.

405. Dico nihilominus IV. Fit per accidens, vt non raro sint Theologi Iureconsultis anteponendi etiam in interpretatione legum, Canonumque, prouenientium ex
406. libera voluntate legis latorum. Ratio est, quia quandoque Thgi, meliores, aut plures rationes, pro sua interpretatione adferunt, quam Iureconsulti; quandoque multò plures, grauioresque Theologi, quam ICti tractant ex instituto aliquam quæstionem Canonicam; quandoque Iureconsulti aliquas interpretationes defendunt idcirco solùm, quod sentiant, nihil ex ijs inferri posse aduersus naturale, aut diuinum jus; Theologi autem easdem interpretationes ideo refellunt, quod censeant, leges sic intellectas repugnare legi naturali, vel diuinæ; In his omnibus judico, esse amplectendas explicationes potius

tius Theologorum, quam Iurisperitorum.

Probo de primo; quia si Thgorum 407.
rationes sunt meliores, tum patrocinatur
eis decisio, quæ habetur. *§. item precium. instit. de empt. & vendit.* vbi Proculi sententia dicitur idcirco meritò præualuisse oppositæ Sabini, *quia validioribus rationibus argumentabatur Proculus.* Si vero 408.
non sint quidem nec meliores, nec deteriores, attamen sint plures, facit pro Theologis illud Eccles. 4. *Funiculus triplex difficilè rumpitur*; quo argumento probat Nauarrus *c. 27. n. 286.* illam sententiam (si cætera sint paria) præferendam, quæ pluribus fundamentis, & rationibus nititur, licet satis apertè dissolui queant. 409.

Probo de secundo; quia licet *ex multitudine auctorum iudicare non oporteat, quod melius, aut æquius est.* text. *l. 1. Cod. de vet. iur. enucl.* attamen notabilis excessus in multitudine, & grauitate eorum, qui aliquam opinionem sequuntur, non tanquam oues aliæ alias, quæ præcedunt, sine iudicio sequentes, vt loquitur Nauarrus *loc. cit. n. 289.* sed eius fundamenta perscrutantes, & expendentes, addit tantum pondus illi opinioni, vt præferatur prudenter contrariæ, à multò paucioribus (si cætera sint paria) traditæ, juxta doctrinam *Gl. c. fin. dist. 1. verb. tota fert.* Nec videtur huic ex- 412.

cessui tantopere derogari ob imparitatem interuenientem ex eo, quod ICti soleant esse magis practici, quam Thgi; etenim & Theologis, intra, extraque forum sacramentale proponuntur plurimi casus planè practici cum suis omnibus circumstantijs, & legunt ipsi ea, quæ ICti referunt de varijs consuetudinibus; quæ duo simul iuncta videntur sufficienter defendere allatam responsionem.

413. Probo de tertio; quia Thgi possunt a toto genere melius quam ICti judicare, vtrum aliquid repugnet legi diuinæ, aut naturali, vt patet ex dictis tum paulò superius, tum *sect.* 8. ergo quando dicunt, leges, eo modo, quo explicantur à ICtis, esse contrarias legi diuinæ, vel naturali, oportet fidem habere Theologis, & consequenter admittere eorum communem interpretationem, non repugnantem principijs fidei, aut luminis naturalis; quandoquidem *in ambigua voce legis ea potius est accipienda significatio quæ vitio caret.* text. *l.* 19. *ff. de legibus.*

414. Et profectò, qui absque inuidiâ, æmulatione, aut præjudicio legit, quæ varij Theologi de varijs argumentis Iuris prælo subiecerunt, de ijs pronunciabit, quod Clemens VIII. de P. Thoma Sanchez, videlicet, *nullum vnquam autorem extitisse, qui*

dubias

dubias de Matrimonio. (legibus, contractibus, censuris, horis Canonicis, jejunijs Ecclesiasticis, Rubricis Breuiarij & Missalis, indulgentijs, immunitate Ecclesiastica &c.) *controuersias vberius, & accuratius enodasset*, quemadmodum refertur in præfat. præfixa tomo primo Summæ Sanchezianæ.

Scio equidem, plurimas Iuris Canonici, 415.
ac Ciuilis materias esse à Iureconsultis tam copiosè, distinctè, eruditè enucleatas, vt hactenus non emerserit Theologus, qui eos æquauerit; at simul etiam non ignoro, posse texi longiusculum Catalogum earum, in quarum explanatione Theologos præripuisse palmam Iurisperitis, nemo cum veritate negare possit.

SECTIO XVI.

Oporteatne in Episcopum eligi Theologum, an Iurisperitum.

TEstatur Azor 1. *p. l.* 2. *c.* 17. *q.* 3. *& p.* 416.
2. *l.* 3. *c.* 28. *q.* 10. Pontificij Iuris consultorum communi consensu teneri, in creandis, & eligendis Episcopis, Canonici juris peritum præferri debere Theologo tanquam digniorem, & magis idoneum; contra verò Theologos omnes existimare, Theologum Iurisconsulto esse aptiorem,

& digniorem, atque idcirco anteponendum. Sotus de iustit. *l.* 3. *q.* 6. *a.* 2. hujus litis, & controuersiæ autorem nominat Hostiensem, ignorans quo jure sit ipse eam contestatus.

417. Et videtur probari posse ICtorum opinio I. quia Tridentinum Conc. *sess.* 24. *c.* 16. *de reform.* statuit, vt Capitulum Cathedrale mortuo Episcopo constituat Vicarium *qui saltem iu Iure Canonico sit Doctor, vel Licentiatus.*

418. II. Quia Vicarius Generalis Episcopi, quando ex licentia hujus substituit sibi quempiam, debet hic substitutus esse Doctor, aut Licentiatus juris, vt fusè contendit Manrrique *p.* 1. *q.* 89. post Riccium *in praxi fori Eccles. tit. Vicariatus decis.* 473. *n.* 2.

419. III. Quia quando alicui Theologo aliqua eausa delegatur a sede Apostolica, tenetur is, adhibere assessorem Iureconsultum, nisi ipsemet sit graduatus, aut licentiatus in altero Iurium, sicuti in casu qui contigit, faciendum respondit idem Riccius *tit. causarum delegat. decis.* 619. eò quòd Leo X. in Concil. Lateran. in Bulla, quæ incipit. *Regimini*, ita ordinauerit.

420. IV. Quia Episcopi ratione sui officij tenentur longe plures, & grauiores actiones, requirentes scientiam alterutrius Iuris,

ris, vel vtriusque obire, quam requirentes scientiam Theologiæ; ergo quando nequit haberi Episcopus, qui vtraque scientia sit præditus, eligendus est is, qui magis necessariâ. *c. bonæ 1. de postulat. prælat.* & argum. communis axiomatis: E duobus malis minus est eligendum. *l. quoties nihil. ff. de reg. iur.*; est autem hîc minus malum ignorantia Theologiæ, quam Iurium.

Dicendum nihilominus est, cæteris paribus, esse in Episcopum eligendum Theologum potius, quam ICtum. Ita cum Theologis arbitratur nobilis ICtus Iacobus Menoch. *de arbitr. iud. l. 2. cent. 5. casu 425. n. 25.* 421.

Probo I. Quia Theologia est necessaria Episcopis. *Supra. n.* 145. & 149. ex Paulo *ad Titum. c. 1. vers. 7.* itémque Chrysost. Hieron. August. *ibid.* relatis. Et magis necessariam esse, quam jurisprudentiam patebit ex dicendis. 422.

Probo II. Quia Trident. Concil. *sess.* 24. *c. 1. de reform.* renouat omnes priscos Canones, statuentes de scientia necessaria Episcopo creando; atqui *cap. omnes 6. dist.* 38. quod desumptum est ex Synodo 7. statuitur, vt diligenter à Metropolitano inquiratur, an is, *qui ad Episcopatûs prouehendus est gradum, in promptu habeat legere* 423.

scru-

ſcrutabiliter tam ſacros Canones, & S. Euangelium, quam omnem diuinam ſcripturam;
424. móxque ſubditur: *Subſtantia enim ſummi ſacerdotij noſtri ſunt eloquia diuinitus tradita, id eſt vera diuinarum ſcripturarum diſciplina* Quibus verbis manifeſtum eſt, à Concilio requiri in Epiſcopo magis ſacrarum litterarum, adeóque Theologiæ notitiam,
425. quam ſacrorum Canonum. Vnde etiam à pluribus jam ſæculis obſeruatum fuit, vt ordinandus in Epiſcopum interrogaretur, vtrum ſciret nouum, & vetus Teſtamentum. Quare Richard. *quod lib.* 4. & poſt illum Silueſter. *verb.Epiſcopus.q.*4. quærit, an peccet mortaliter ordinandus in Epiſcopum, ſi ad prædictam quæſtionem reſpondeat aſſertiuè, cum fortè non ſciat illud totum.

426. Probo III. Ex eod. Concil. Trident. *ſeſſ.* 22. *c.* 2. *de reform.* vbi decernit, vt *quicunque poſthac in Eccleſias. Cathedrales* (regendas, atque adeò ad Epiſcopatum, vti intelligunt Azor *cit. q.* 10. Laymann. *qq. Canonicarum q.* 180.) *erit aſſumendus, antea in Vniuerſitate ſtudiorum Magiſter, ſiue Doctor, aut Licentiatus, vel in ſacra Theologia, vel in iure Canonico meritò ſit promotus, aut publico alicuius Academiæ teſtimonio idoneus ad alios docendos oſtendatur.*

427. Ex quibus verbis infero I. illam ſaltem do-

doctrinam exigi in Episcopo, quæ exigitur in Canonico Cathedrali, si quidem velis illam sanctionem Tridentini directè intelligere de assumendo in Canonicum Cathedralem; tum quia secundum Iura *c. cum inter de elect.* & Gl. *ibid. litt. d.* Rectores Ecclesiarum, non nisi ex gremio suæ Ecclesiæ debent eligi; tum quia habent plures functiones magnam doctrinam postulantes, quam habeant Canonici. Vnde vlterius

Infero II. Episcopum esse debere potius Doctorem Theologiæ, quam Canonum. Confirmatur hæc consequentia, tum quia ex ipso modo loquendi patet, à sacra Synodo Theologum Canonistæ præponi, sicuti etiam præponitur tum ab eodem Concilio *sess.* 23. *c.* 18. *sess.* 24. *c.* 12. & 18. *de reform.* vbi statuit de doctrina necessaria Scholastico, Archidiacono, Examinatori parochorum, tum à Concil. Basileensi *sess.* 31. præferente in hac ipsa materia sub disiunctione Theologos Iureconsultis, hos Medicis, istos Magistris artium; tum denique quia verba ambigua vnius dispositionis explicanda sunt per clariora alterius dispositionis. *l.* 1. *ff. de reb. dubijs.* & *l. hæredes palam.* §. *si quid ff. de testibus*, consentiente S. August. *qui lib.* 3. *de doctr. Christian. c.* 26. sic pronunciat: *Cum verba* 428. 429.

Scriptu-

Scripturæ apertius in vno loco loquuntur, ibi diſcendum eſt, quomodo in locis intelligatur obſcu-
430. *ris.* Atqui idem Concil. Baſil. *ead. ſeſſ.* 31. poſt diſpoſitionem ſub dicta diſiunctione factam ita concludit: *Exhortamur tamen ordinarios collatores, quòd in conferendis beneficijs eiuſmodi, præſertim quoad dignitates, reſpectum habeant ſingularem ad Magiſtros, nec non Licentiatos, & Baccalaureos formatos in Theologia.*

431. Probo concluſionem IV. ex vniuerſaliſſima, antiquiſſima praxi Eccleſiæ. Etenim ſanctitate clari Epiſcopi, qui à S. Petro ad noſtra vſque tempora, vel Romanam, vel alias Patriarchales, Archiepiſcopales, Epiſcopales Eccleſias rexerunt, fuere plerique aut omnes ſtudioſiores, peritioreſque Diuinæ ſcripturæ, & conſequenter veræ Theologiæ, quàm Cano-
432. num. Qua de cauſa etiam fit, vt Romæ Examini Epiſcoporum præficiantur Theologi potius, quàm Iureconſulti.

433. Probo conclus. V. quia in Epiſcopum eligendus eſt is per ſe loquendo, qui eſt præditus ſcientia requiſita ad magis neceſſarias, primariáſque functiones Epiſcopales, argum. cap. *bonæ* 1. *de poſtul. Præl.* & Trident. *ſeſſ.* 24. *c.* 1. *de reform.* aliorumque jurium ſtatuentium, vt in Epiſcopos eligantur digniores. Atqui fun-

functiones illæ, ad quas requiritur in Episcopo Theologiæ scientia, sunt magis necessariæ functiones, quàm illæ ad quas exigitur jurisprudentia. Siquidem pri- 434.
mariæ functiones Episcopi sunt verbo, & exemplo subditos ad DEI timorem addùcere; Sacramenta per seipsum administrare; horum vim, & vsum Populis explicare. Probo singula ex Trident. Concil. In primis enim Episcopos teneri per 435.
seipsos verbum DEI prædicare, traditur in Trident. *Seß.* 5. C. 2. *seß.* 23. C. 1. *de reform. seß.* 24. c. 4. De bono exemplo similiter traditur. *seß.* 23. *c.* 1. *& seß.* 25. *c.* 1. *de reform.* De Sacrament. administrat. *cit. seß.* 23. *c.* 1. *&* 3. *de reformat.* Denique de explicatione vis & vsûs Sacramentorum habetur *seß.* 24. *c.* 7. *de reform.* & *c. cum sit de ætat. præfic.* Et hæc ferè omnia exprimuntur *cit. c.* 1. *seß.* 23. hisce verbis.: *Cum præcepto* 436.
diuino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oues suas agnoscere, pro his sacrificium offerre, verbique diuini prædicatione, Sacramentorum administratione, ac bonorum omnium operum exemplo pascere. &c. Accedit hisce, quod Episcopi singulari 437.
studio cauere teneantur, & ne hæreses in eorum diœcesibus pullulent, & vt exortæ eradicentur juxta illud Pauli 2. *ad Tim.* 1. *Argue, obsecra, increpa; erit enim tempus*

438. *cùm ſanam doctrinam non ſuſtinebunt* &c. De-
mum S. Bernardus ad Eugenium multa
de functionibus Epiſcopalibus differens
concludit, *Summam munij Epiſcopalis conti-
neri verbo prædicationis, & vitæ exemplo.*

439. Conſtat vero ad hæc omnia longe magis
neceſſarium eſſe, quadriennem operam
impendiſſe ſtudijs Theologicis, quam Iu-
ridicis, præſertim hac ætate, qua ſolent à
Theologiæ Moralis, & etiam Scholaſticæ
Profeſſoribus tam multa de legibus, iu-
ſtitia, Sacramentis, præſertim Matrimo-
nio, forum externum reſpicientia tradi, vt
qui ea probè, ſicuti ſine ſcholarum juridi-
carum frequentatione fieri poteſt, compre-
henderit, poſſit facili negotio, ſuopte Mar-
te intelligere in Theologorum, Iuriſcon-
ſultorum, aut Decretalium libris ea om-
nia, quæ ad indicatas functiones rite
obeundas ſcitu neceſſaria ſunt.

440. Fateor quidem eſſe ab Epiſcopo tra-
ctandas multas, crebras, frequentes cau-
ſas forenſes, quæ rectè terminari non poſ-
ſint abſque Iuris vtriuſque, ſingulariter
autem Canonici ſcientia. Verum hæc
res non pertinet ad primarias functiones
441. Epiſcopi, ſed ad ſecundarias. Vnde rectè
monet Sotus *l. c.* ſi Epiſcopus non ſit par
obeundis, tum illis prioribus functioni-
bus, tum hiſce forenſibus ſimul, conſen-
taneum

taneum esse rationi, vt exemplo Moysis Exod. 18. tractet ipse ea, quæ sunt ad Deum, Sacratiora, inquam, salutemque animorum propius, vniuersaliusque concernentia, at reliqua per ministros idoneos expediat.

Quod quidem si præstitissent Antistites superioris sæculi, de ijs Ioannes Eckius *in Concione Germ. de S. Stephano* non scripsisset: *Episcopi nostri aiunt, sibi incumbere nimis multas functiones spirituales. Quare Pontificales Vicario in Pontificalibus, Spirituales Vicario in Spiritualibus, forenses Officiali, conciones Monachis, absolutiones mœstorum peccatorum Pœnitentiario demandant. Vbi autem de censibus, & peculio Episcopali agitur* das müß man an meinen Gnädigen Herren bringen. *deferri res debet ad ipsum meum Rdmum Dominum.* 442.

Ad rationes pro Iureconsultis superius allatas non est difficile respondere. 443.

Ad primam dico, licet D. Manrrique *cit. q.* 89. absolutè pronunciet, Vicarium Generalem Episcopi ex dispositione Tridentini *cit. sess.* 24. *cap.* 16. esse debere Doctorem in jure Canonico, vel licentiatum, ego tamen id nego. Illa enim clausula 444. *Saltem*, qua, vt vidimus *cit. n.* 417. vtitur sacrum Concilium, non solet esse absolutè exigitiua qualitatis adiectæ, sed tantum

approbatiua illius, & improbatiua deterioris, atque melioris optatiua, vt constat tum ex omnibus linguis, in quas vertitur particula *Saltem*; tum ex Seruio, cæterisque Grammaticis dicentibus, ea designari defectionem; tum ex varijs exemplis, quæ habemus *Genes.* 16. 2. *Act.* 5. 15. atque alibi; tum ex hoc familiari: Si enim a
445. Pontifice ferretur hæc lex: Calix pro sacrificio Missæ sit *saltem* argenteus, nemo dubitaret, quin ea locutione indicaretur, optari quidem aureum, approbari tamen, & in defectu aurei sufficere argenteum, non sufficere vero viliorem argenteo.

446. Ita in proposito judicat Concilium, non esse in Vicarium Generalem Episcopi assumendum quemquam, qui suæ doctrinæ minus testimonium habeat, quam sit titulus Doctoris, vel Licentiati in jure Canonico; vt si e. g. sit Doctor solius juris Ciuilis, Medicinæ aut Philosophiæ; fore autem tanto aptiorem, quantò habeat aliud testimonium majus isto, scil. Doctoris vel Licentiati in Theologia.

447. Confirmo hanc explicationem I. quia quando statuitur, vt non conferatur aliquod certum beneficium Ecclesiasticum vlli, qui non sit saltem in Philosophia Magister, nemo dubitat, quin insinuetur esse longè promptius conferendum illis, qui

qui sunt Magistri, seu Doctores in Theologia, Iure, aut Medicina; quam postremam qualitatem pro quibusdam beneficijs Cathedralib. & Collegiatis sub disjunctione exigit Concil. Basileense *sess.* 31.

Confirmo II. quia Tridentini Patres non vtique strictiùs requirunt, à Vicario Generali Episcopi scientiam Iuris, quàm ab Archidiacono, vt pote quem non modò ijdem *sess.* 24. *c.* 12. *de reform.* nuncupant Oculum Episcopi, sed etiam prisci Canones *c.* 1. *&* 7. *de offic. Archid.* vbi ejus officia recensentur, nominant tum absolutè Vicarium Episcopi, tum cum addito Vicarium Episcopi *in omnibus.* Atqui ab, & pro Archidiacono non requirunt, nisi vt sit Magister in Theologia, seu Doctor, aut Licentiatus Iuris. *cit. c.* 12. 448.

Verum hæc dicta velim animo potius ostendendi, non rectè adductam fuisse *n.* 443. autoritatem Tridentini, quàm absolutè inficiandi, Vicarium Generalem esse debere potius Canonistam, quàm Theologum, in qua quidem controuersia, a me in medio relicta, sentiunt cum Manrrique Barbosa *de off. & pot. Episc. allegat.* 54. *n.* 54. & alij. 449.

Itaque directè, & absolute respondendo ad argumentum *n.* 443. allatum dico, non valere argumentum: Vicarius Episcopi 450.

in spiritualibus Generalis debet esse potius Canonista, quam Theologus; ergo etiam ipse Episcopus. Etenim primariae functiones ejusmodi Vicarij versantur magis circa obiecta fori externi, quam primariae Episcopi; vt judicabit, qui ea, quae de primarijs, & quasi essentialibus actionibus Episcopi dixi *supra n.* 434. *& seqq.* contulerit cum fine, ob quem creantur Vicarij Generales, quique exprimitur in procemio formae Vicariatûs descriptae ab Azor *p.* 2. *l.* 3. *c.* 46. post Rebuffum. *tract.*
451. *de beneficijs.* ne videl. ob Episcopi occupationes alias, Ecclesia ipsius Episcopi *in defensione suorum iurium, & subditi in auditione causarum, & redditione iustitiae, non modicum recipiant detrimentum, ac laesionem.*

452. Ad alterum argumentum de Substituto Vicarij Generalis, nego, quod ibi asseritur, quia nullo jure probatur.

453. Ad tertium argumentum similiter nego id, quod ibi absolute asseritur; siquidem Bulla Leonis, quam allegat Riccius, ita habet: *Iudices, & conseruatores à Sede Apostolica deputati, si in altero iurium graduati non fuerint, assessorem partibus nō suspectum, ab his partibus, vel earum altera requisiti assumere, & secundum eius relationem iudicare te-*
454. *neantur.* Vbi in primis vides, non absolute statui vt adhibeatur assessor, sed tunc, cum

cum partium vna, aut altera id petit. Vides deinde non dici, illum assessorem debere esse Iureconsultum; sufficit modo sit præditus ea doctrina, vsuque rerum, vt notabiliter superet delegatum. Certe assessor nil 455.
aliud hic significat quam consiliarium. Gl. *in c. statutum §. assessore de rescript. in 6.* Atqui nullum jus statuit, vt consiliarius delegati Apostolici sit IC. Quapropter meo judicio, Riccius adegit Theologum illum ad aliquid, ad quod non tenebatur, contra doctrinam cap. vnic. *de plus petitionibus.*

Ad quartum argumentum respondeo, 456.
licet plures functiones Episcopales requirant scientiam Canonum, quam Theologiæ, primariæ tamen, & quasi essentiales exigunt peritiam sacræ doctrinæ, vt patet ex dictis *n.* 433. Quapropter ignorantia Canonum est in Episcopo minus malum, quam ignorantia Theologiæ.

Hoc tamen argumento rectè probatur, 457.
verum esse, quod docet Laym. *l. c.* videl. ad Episcopatum, vel Episcopatûs administrationem plerumque non satis idoneum censeri posse, nisi qui vtrâque tum sacræ Thgiæ, tum sacrorum Canonum peritia instructus est; & proinde si commodè fieri queat, quærendos esse ad Episcopatum, aut Vicariatum Generalem, tales, qui in vtroque studio versati sunt; Certe in E- 458.

piſcopo requiri tantam ſcientiam, adjuncta prudentia, & rerum experientia, vt errorib. & deceptionibus obnoxius non ſit, ſed inter bonum, & malum, aptum & ineptum à ſuis adjutoribus, ſeu officialibus ſuggeſtum conſilium diſcernere queat. Ita ſapienter Laymannus. Adde his quod dixi *n.* 182. & 183.

SECTIO XVII.

Quid cenſendum de alijs, quæ à ICtis aduerſus Theologos dici retuli ſect. 3. & 4.

459. EXpeditis præcipuis controuerſijs, & litibus, quas ICti nonnulli immerito mouent Theologis, breuiter reſpondebo ad alia; quæ illos de his aſſerere, ab his requirere, in ijſdem carpere oſtendi *ſect.* 3. & 4.

460. I. Itaque falluntur, dum aſſerunt *n.* 22. 23. & 24. à Diana, & alijs Theologis *ſtatim*, atque adeo præcipitanter componi ſententias noxias bono communi: id enim nullo argumento probant; cum tamen accuſator non niſi legitimis probationibus inſtructus comparere debeat. text. *in l. fin. Cod. de probationibus.*

461. II. Falluntur, dum aſſerunt *n.* 25. Theologos ſolere *ſine fundamento* loqui in mate-

materijs juridicis. Falli patet ex dictis *n.* 393.

III. Falluntur, dum asserunt modo, quem retuli *n.* 26. non esse mirum, quod Theologi in materijs juris labantur. Causam, ob quam id asserunt, satis confutaui *sect.* 15. 462.

IV. Falluntur, dum asserunt *n.* 27. quidquid Theologi de materijs Canonicis scribunt, delibare à regulis juris & Dd. Contrarium de materijs juris à lumine Fidei, vel naturæ pendentibus ostendi *sect.* 7. & 8. 463.

V. Falluntur, dum generatim & indistinctè asserunt *n.* 28. Thgos non esse præferendos ICtis in materijs juris. Contrarium demonstraui *sect.* 15. 464.

VI. Falluntur, dum asserunt *n.* 29. nihil posse à Theologis de immunitate Ecclesiastica dici, nisi ex regulis juris; nam immunitas Ecclesiastica est DEI ordinatione constituta. Tridentin. *sess.* 25. *c.* 20. Et *Ecclesiæ, ecclesiasticæque personæ, ac res ipsarum non solum iure humano, quin & diuino à sæcularium personarum exactionib. sunt immunes.* text. *c. quamquam. de censibus in* 6. Adeoque Ecclesiastica libertas est juris diuini. Canonistæ plerique apud Azor *p.* 1. *l.* 5. *c.* 12. & plurimi Theologi; ergo potest, ac debet Theologus de illa disputare sine regu- 465. 466.

lis juris, ſicut diſputauit Suarez in Defenſione Fidei contra Regem Angliæ.

467. VII. Falluntur, dum aſſerunt, *n.* 30. 32. *&* 35. Theologos a Iuriſperitis conuinci de falſitate, introducere, probare, & ſuadere fraudes in foro conſcientiæ; & non comprehendere facillimas quæſtiones de iuſtitia. Etenim hæc omnia aſſeruntur ſine vlla legitima probatione. Atqui actore non probante abſoluitur Reus. *cap. cum*
468. *ecclesia de cauſ. poſſ. & propr.* Certe non probabit quiſquam IC. ſuaderi a me fraudem in foro conſcientiæ, ſi cum Diana, Reginaldo, Bonacina *de contractibus diſp.* 3. *q.* 2. *p.* 5. *n.* 14. atque alijs negauero, à te delinqui aduerſus iuſtitiam, dando hodie Caio centum aureos numos in ſolutionem, dando, inquam, ipſi ſecundum taxam hodie currentem, cum interim ſcias, poſt duos, treſue dies illorum nummorum aureorum pretium notabiliter minutum iri; non enim *videtur quiſquam dolo facere, qui iure ſuo vtitur. l. non videtur. ff. de reg. iur.*

469. VII. Falluntur, dum aſſerunt *n.* 31. Theologos conari ſuffocare juriſprudentiam. Non enim conantur directè; alioquin non impenderent operam illi explicandæ, vel in ſuarum aſſertionum robur
470. adſciſcendæ. Non indirectè, eo modo, quem indicat Manrrique; nam reuera Theo-

Theologi non interponunt se tanquam Patres, & magistri jurisprudentiæ; edat aduersarius nomen vnius puri Theologi, qui id agat. Agit id quidem Siluester, agit Sotus; agunt Molina, Azor, Lessius, Palaus &c. sed hos esse puros Theologos, & non præstantes jureconsultos nemo recte dixerit.

IX. Falluntur, dum asserunt *n.* 33. nul- 471.
lum fere illorum, qui hac ætate Summas scribunt, esse in Iure versatum. Nam fuisse in Iure versatos Toletum, Henriq. Sanchez, Portel, Lezanam, qui Summas scripsêre, nôrunt omnes eruditi. Et Laymanni Theologia Moralis quid aliud est quam Summa? An Manrrique negabit ei locum in subsellijs ICtorum? An inficiabitur Palaum fuisse juris peritissimum? Qui omnes plane, quos citat (citat autem innumeros) textus Iuris, suis oculis legit in ipso Corpore juris, vt testatur ipse *in præfat. 1. partis.* Et quid est, amabo, esse in 472.
Iure versatum? An non ij sunt in Iure versati, qui & legerunt magnam partem illius, & nôrunt longè plurimas ejusdem decisiones, & generaliores titulos legum Canonumúe ita habent comprehensos memoria, vt in occurrentibus dubijs sciant crebrò, quo ex titulo petenda sit resolutio. Certe vulgò dicimus, illum esse in 473.

S. Scriptura versatum, qui magnam ejus partem ita legit, vt memoria teneat multas ejus sententias, historias, parabolas &c. licet neque quouis nominato capite, quid in eo contineatur, extemplo referre queat, vt poterat Arnoldus Cathius, neque etiam nominare queat caput, aut librum, quo ea continentur. Vnde autem constat, nullum fere Summistarum modernorum legisse Decretales? nullum tenere memoria complures resolutiones Canonicas? nullum scire, petere lumen ex jure Canonico in dubijs de materia præsumptionum, testium, accusationum, adulteriorum, qualitatibus ordinandorum &c. Sunt sane Summistarum alij in jure Canonico versati, alij optimè versati.

474. X. Falluntur, dum asserunt *n.* 34. Theologos tractantes de materijs fori externi velle fieri per saltum Doctores juris. Possunt quippe, & optimè quidem multô plurimæ quæstiones forum externum spectantes resolui à Theologo, qui Doctoralem annulum induit nunquam. Patet id euidenter tum ex libris Theologorum, qui sunt præ oculis, tum ex demonstratis *sect.* 13. 14. 15.

475. XI. Falluntur, dum à Thgis requirunt ea quæ indicaui *n.* 36. *& seqq.* Ostendi quippe *sect.* 13. *&* 14. haud quaquam necesse

ſe eſſe, vt Theologi ad fores ICtorum veluti ad Delphicum oraculum ſupplices accedant, dum proponuntur ipſis dubia concernentia materias juris. Poteſt ſæpe inſtar trium Iuriſconſultorum eſſe Molina, 476.
eſſe Azor, eſſe Baſil. Pontius, eſſe Sanchez, eſſe Sayrus, eſſe ipſiſſimus Diana, tametſi nec in juriſprudentia educatus, nec in ipſius Gymnaſijs diſcipulus factus, lapides diſcipulatus juridici neglexerit, vt verbis aduerſariorum vtar; ſi tamen neglexiſſe dicendus eſt is, qui operam dedit illis Doctoribus, quos nominaui *n.* 346.

XII. Falluntur, dum putant reprehenſione dignos Thgos, qui reſoluunt quæſtiones indicatas *ſect.* 4. ſiquidem ſufficienter oſtenſum eſt, nulla lege, aut conſuetudine eſſe id vetitum Theologis, quinimo ſaltem titulo præſcriptionis competere ipſis id juris. Et nominatim certum eſt errare, quiſquis aſſerat, Theologos in alieno choro ſaltare, quando ex inſtituto diſſerunt de illis quæſtionib. vſurarijs, de quibus diximus *n.* 49. & 51. Exploratum quippe eſt, vſuras eſſe vetitas *iure naturali, & pagina vtriuſque Teſtamenti.* text. *c.* 4. *de vſuris.* & proinde Theologos longe potiore jure de ijs diſputare, quam diſſerant ICti; ſicuti patet ex dictis *ſect.* 8. Imo, ſicuti jus ciuile permittens vſuras correctum 477. 478. 479. 480.

eſt

est per jus Canonicum, ita ICti à Theologis corrigendi sunt sæpe circa palliatas vsuras, & tenentur illi horum judicio tanquam legitimorum Censorum acquiescere; est enim Thgi definire, vtrum hoc aut illud sit diuina, naturaliue lege interdictum S. Th. relatus *n.* 135. Et videbimus *sect. seq.* quàm grauiter in hac ipsa materia vsurarum errent nonnulli Iureconsulti.

SECTIO XVIII.

Ostenditur breuiter, Iureconsultos nonnunquam immittere falcem in messem Theologicam.

481. NOrunt omnes illud triuiale: *Turpe est Doctori, cũ culpa redarguit ipsũ.* Theologici instituti impugnatores redarguit eadem culpa, cujus insimulant Theologos mittentes tunc, vt quidem contendunt ipsi, manum in messem alienam, quando materias juridicas explicant ex instituto. Attingam nonnullas quæstiones fori plane Theologici, quas tamen à ICtis ex instituto tractatas, & quidem plerasque infelici successu loquuntur eorum libri.

482. Prima quæstio est, an baptismus valeat, à Latino ministro administratus ea forma, qua Græci vtuntur. Valere negat

In

Innocentius *c.1. de Baptismo*, alijque plures ICti; quam tamen opinionem omni probabilitate carere merito asserit Sotus *in 4. dist. 3. q. 1.* Nam in essentialibus Sacramentorum non est distinctio Iudæi, & Græci. Rom. 10. 12.

II. Vtrum testes jure diuino teneantur jurare. Teneri docet Crottus *part. 7. de testibus n. 228.* cum alijs, etsi obiter hanc materiam tangens, probátque suam sententiam ex *Genes. 31.* vbi Laban à Iacob genero exegit juramentum; quæ probatio minimè Theologica est. Quasi verò factum hominis Idololatræ condat, vel demonstret jus diuinum. 483.

III. De qua culpa in foro conscientiæ teneatur, qui damno, vel injuria quempiam affecit. Hanc quæstionem ventilari à plerisque ICtis docebit te Clarus *in pract. crimin. q. 62. n. 5.* 484.

IV. An sit hæresis, negare vsuras esse illicitas. De quo differunt Iason, Ancharanus, alij ICti cum Ludou. Carerio *tract. de vsuris n. 9.* negantque esse hæreticum, qui asserat, vsuras inter Christianos & Iudæos esse licitas. Et addit idem Carerius *n. 10.* licere Iudæo errare in fide, & Sacramentis Ecclesiæ. Quam hæc aliena à vera Theologia? Quæ ex mente S. Pauli Rom. 3. 8. negat, cuiquam licere facere 485.

mala,

mala, error autem in fide & Sacramentis Ecclesiæ est *grauissimum malum*. S. Th. 2. 2. *q.* 10. *a.* 3. *in Corp. & ad* 2.

486. V. An ex Pontificis dispensatione licitè exerceantur vsuræ. Licitè exerceri tradit contra expressam decisionem cap. *super eo. de vsur.* Iason in *l. cunctos populos* (. *de sum Trinit.* Carerius *l. c. n.* 10. & plures alij ICti negante verâ Theologia post S. Th. 1. 2. *q.* 100. *a.* 8. posse à quoquam dispēsari in actionibus intrinsecè malis.

487. VI. An sit hæresis, negare Imperatorem esse Dominum, & Monarcham totius orbis. Esse forte hæresin censet Bartolus. *in l. hostes ff. de capt. & postlim. reuers.* Esse hæresin absolutè pronunciant Carerius *l. c. n.* 15. alijque ICti apud ipsum, nitentes probare ex Matth. 22. Marci 12. Luc. 2. & 22. Ioan. 19. ad Rom. 13. Verùm Couarruuias *in reg. peccatum part.* 2. §. 9. *n.* 7. affirmat, Bartolum nimis audacter de hæresi locutum, nec satis intellexisse, quid sit hæresis. Azor autem *part.* 2. *l.* 10. *c.* 7. *q.* 4. a fortiore testatur, opinionem Carerij appellari ridiculam a quibusdam Theologis. Certè contraria est communi expositioni scripturæ interpretum, qui sunt hac in re Magistri, & audiendi, vt loquar cum D. Manrrique.

488. VII. An similiter sit hæreticus, qui inuo-

inuocat dæmonem, vt ex eo discat futura. Hæreticum esse tradit Carerius *l. cit. n.* 23. probans ex nouo, & veteri testamento. Verùm ejus probationes infirmas esse aiunt Theologi, docentes cum S. Th. 2. 2. *q.* 10. *a.* 2. *&* *q.* 95. *a.* 3. atque alibi, hæresin ab inuocatione dæmonis differre genere, obiecto, subiecto adæquato.

Alias permultas de hæresi, & Sacramentis quæstiones ex reuelatione diuina pendentes, & proinde à solis Thgis expediendas, à cæteris ICtis tamen operosè, & vitiosè tractatas prætereo, vt referam, quas proposuit, resoluitque D. Manrrique. Suppono autem, ipsum Manrrique non fuisse Theologum; quod quidem videtur ipsemet fateri *q.* 75. *n.* 8. *q.* 109. *n.* 8. & alibi, dum asserit, à se Iureconsulto esse in materia Theologica erroris conuictos Theologos. Certè si ipse fuit ICtus simul & Theologus, non habuit, cur per modum gloriantis diceret, à se ICto conuictos Thgos. Hæc ipsa suppositio confirmabitur, proferendo in medium nonnullas ex ijs quæstionibus Theologicis, quas hic Doctor tractauit, & resoluit contra veram Thgiam errando vel in ipsa resolutione, vel in ratione resolutionis. 489.

I. *Quæst.* 80. docet, Confessarium debere absolutionem negare pœnitenti ho- 490.

micidæ, qui non vult curare fieri Missas pro illo, quem occidit, si hic non habeat necessarios hæredes. Est hæc resolutio contra Thgiam, docentem debere pœnitenti ritè disposito non negari absolutionem. Vide autores apud Henriquez *lib.* 6. *c.* 6. *n.* 5. Est autem talis ritè dispositus, cum nulla lex eum adigat id præstare; hîc vero *erubescendum sit sine lege loqui.* auth. *de trient.* §. *consideremus.* Coll. 3.

491. II. q. 81. Contra Dianam negat, licere etiam ad grauissimum malum euitandum commodare alicui cubiculum ad fornicandum. Et probat hoc argumento, quod scil. illa commodatio sit cooperatio ad peccatum, & proximam occasionem peccati præstet; quorum vtrumque sit in-
492. trinsecè malum, ac nullo casu licitum. Addit quoque negari non posse, quin præbere occasionem peccati sit actus cooperatorius, & affirmatiuus; & clarum esse, *quod tunc formaliter, & non tantum materialiter cooperemur ad peccatum, quando materia & occasio peccati ministratur.* Vnde inferes, Deum cooperari formaliter ad peccatum, quia dat occasiones, & materiam multiplicem peccandi; sicut & qui vendit vinum, carnes, & similia ad peccatum seruientia. Consequenter subinferes, Deum esse propriè causam peccati. Hæc autem ad-

aduersantur veræ Theologiæ, vt videre licet partim apud S. Th. 1. 2. q. 79. a. 1. partim apud Thomã Sanchez *l. 1. Moral. c. 7.*

III. q. 84. negat, excommunicatio- 493.
nem ferendæ sententiæ obligare ad mortale; eo quod ejusmodi excommunicatio sit ferenda in futurum, & proinde non possit obligare de præsenti, cum ipsa de præsenti non sit. Theologi, qui negant censuram ferendam obligare ad culpam mortalem, nec nituntur nec niti possunt illo fundamento, quod censura talis de præsenti non sit. Vide Palaum *tr. 3. d. 1. punct. 15. n. 3.*

IV. q. 94. docet, idem esse jus de causa, 494.
& causato, & proinde vbi peccat contra iustitiam is, qui est causa remota damni, peccare quoque illum, qui est causa proxima ejusdem damni. Quæ doctrina refutatur vel inde, quod dux belli non soluens stipendia, cum posset, sit causa remota injusti damni, quod ejus milites inferunt amicis, ad depellendam extremam necessitatem; hi enim non peccant, peccat tamen ille grauissimè. Lege Coninck *de charit. disp. 31. dub. 7.*

V. q. 104. docet reddendam esse Deo ra- 495.
tionem ad satisfactionem, & pænam non solum de peccatis venialibus, sed etiam de imperfectionibus, idque patere ex illo psal. 138. *imperfectum meum viderunt oculi*

tui; & in libro tuo omnes ſcribentur; idque ideo docet, vt euertat opinionem Theologorum, negantium oriri in conſcientia obligationem ex culpa leuiſſima, niſi de hoc inter partes conuenerit. Theologi aiunt, à Deo puniri ſola peccata juxta illud Rom. 4. *vbi non eſt lex, nec præuaricatio*, & conſequenter nec pœna.

496. VI. *q.* 107. diſſentit à Salas, Diana, & alijs docentibus, ſi in aliqua regiõe res aliqua parui æſtimaretur, poſſe paruo emi, ſicut fecerunt Hiſpani ementes aurum apud Indos. Probat ſuam opinionem hoc argumento, quod ſcil. emptor debeat venditorem monere de valore ſuæ rei. Sed neque Theologi ſcribentes in 2. 2. *q.* 77. neque ipſe S. Th. ibidem tale debitum tam latè patens agnoſcunt.

497. VII. *q.* 112. docet, materiamSacramenti pœnitentiæ eſſe quoad ſigna doloris à Pontifice inſtitutam, atque ei derogaſſe Clementem VIII. quando dedit abſolutionem homini cadenti è tecto Vaticani; nulli autem Sacerdoti permitti à Pontifice, vt in ejuſmodi caſu abſoluat. In hac reſolutione duplicem grauiſſimum errorem Theologicum contineri, nemo eſt Thgus

498. qui non videat; Cui addit ibid. tertium, dum ad abſolutionem etiam ſub conditione requirit materiam certam, negans ſuffi-

sufficere dubiam, etiam in extrema necessitate, nisi forte tunc absoluat Summus Pontifex. Vbi vides non tertium, sed quartum errorem addi, dum Pontifici plus potestatis concedit hic, quam cuiquam alteri Sacerdoti. Vera Theologia post S. Th. 3. *p. q.* 60. *a.* 5. *in Corp.* docet, materias Sacramentorum non posse mutari à Papa; & absolutionem inferioris Papa posse se, æque ac Papæ, extendere ad dubiam materiam, pręsertim in articulo mortis in quo cessat omnis reseruatio. Trident. *sess.* 14. *c.* 7.

IIX. *q.* 114. *n.* 15. tradit, non esse graue onus denuo confiteri peccata jam semel confessa, licet sint atrocissima; probatque hoc argumento, *quia scil. omnes Confessarij sub sigillo manent inclusi.* At Theologi negant consequentiam, docentq; iterationem confessiōis non esse imponendam, nisi clara necessitas exigat. Filliuc. *tr.* 7. *n.* 151. & 154. 499.

IX. *q.* 119. Dianam *p.* 1. *tr.* 2. *miscel. resol.* 47. cum permultis Theologis negantem, teneri quem vitare occasionem proximam peccandi, quando nequit sine magno detrimento in vita, honore, aut pecunia, refutat hac sola ratione, quod proxima occasio sit perinde ac peccatū ipsum; & quemadmodum hoc, sic illa præcisè vitan- 500.

501. da ſit. Et tamen illâ eadem quæſt. circa illum caſum, an filius, qui cum matre ter, vel quater in anno peccat carnaliter, teneatur illam dimittere, dicit: *Sic exequendus hic caſus eſt, vt medius poßibilis diuertendi aſſumatur ſtatim; quod ſi nullus ſit, ſuſpendatur abſolutio, per aliquod tempus, & pœnitentia grauis imponatur in Confeßione.* At hunc inſtructorem non admittent Confeſſarij, vtpote qui neſcire videatur, pænitentiæ injunctionem eſſe ab abſolutione ita pendentem, vt conformiter etiam legi: *Nemo*, 37. *&* *ff. de reg. iur.* qui hic & nunc abſoluendi poteſtatem non habet, careat jure imponendi pœnitentiam; poſſitque pœnitens reſpuere omnem pœnitentiam injunctam à Confeſſario, à quo non abſolui-
502. tur. Etenim ſine abſolutione non conſiſtit Sacramentum pœnitentiæ, cum illa ſit hujus pars eſſentialis. Trident. *ſeſſ.* 14. *c.* 3. pœnitentia vero eſt ipſius Sacramenti pars ſaltem integralis. Trid. *ibid.* & Dd. communiter; igitur habet talem reſpectum ad ipſam abſolutionem, vt illi, cui non impertitur beneficium abſolutionis, non poſſit injungi onus ſatisfactionis. Vide P. Dicaſtillo *de pœnit. d.* 14. *n.* 166.

503. Ex his, alijſque vltrò omiſſis inferes I. non debuiſſe toties, argui ab hoc Doctore Theologos, quaſi mittentes manum in meſſem

messē alienam, quando materias juridicas exequuntur, quandoquidem hic ipse Doctor tam multas merè Theologicas ex instituto ventilauit, insuper disputans contra Theologos *q.* 41. an delectatio vnius conjugis sit licita in absentia alterius; *q.* 71. an per fricationem liceat expellere semen corruptum; *q.* 75. an peccet offerens occasionem peccati propter bonum finem; *q.* 81. an delinquat, qui *minata, vel, non minata* morte defert litteras sui heri ad amasiam; *q.* 85. an similiter culpæ sit reus, qui alteri mortem optat, vel ea gaudet ob speratam hæreditatem; *q.* 112. & 113. an Confessarius possit absoluere moribundum, qui non dedit vllum signum contritionis, nec petijt Confessarium.

Inferes II. summo jure negatam esse à nobis *n.* 373. illam consequentiam: Merito ægre ferunt Theologi, quando ICti tractant materias Theologicas; ergo vicissim meritò queruntur ICti, quando Theol. juridicas tractant. Siquidem vel ex allatis hic exemplis liquet, errores, quos cōtra Theologiā admittunt jurisperiti, extra orbitam juridicam procedentes, multo perniciosiores esse ijs, quos committunt Theologi, malè explicantes Canones, aut leges ex solo jure humano profectas. 504.

Fundamentum est, quia omnes leges diuinæ obligant sub reatu culpæ. Va- 505.

lent. *tom.* 2. *d.* 7. *q.* 7. *p.* 2. & quidem nonnullæ cum necessitate Medij, excludente excusationem omnis ignorantiæ. At nulla humana obligat cum necessitate medij; multę etiam immediatè ad solam pœnam. Nauarr. in Man. c. 23. n. 55.

506. Atque hæc scripta sunt ad solam defensionem Theologorum, à quibusdam ICtis turbatorum in possessione, aut quasi, disputandi ex instituto, voce, vel scripto, intra, vel extra suas scholas, de quæstionibus, & argumentis, quorum tituli, vel decisiones continentur in Corpore Iuris seu ciuilis, seu Canonici.

507. Ex quibus omnib. demum concludes, decipi illos, qui sentiunt, & dictitant, Theologiam Scholasticam parum, aut nihil conducere ad decidendas causas fori Ecclesiastici. Repugnant enim hi in primis judicio omnium illorum, qui Doctores Theologiæ tam in Episcopos, quam in horum Vicarios Generales ritè eligi sentiunt; sentiunt autem & illi, de quibus suprà *sect.* 16. & illi, qui hosce eligunt, ac creant, etiam cum possent absolutè habere
508. Canonistas. Repugnant deinde duplici rationi. Prima est, quam attuli *n.* 439. de multitudine materiarum etiam forensium, quæ hac ætate dictantur à Theologiæ Scholasticæ Professoribus. Altera est, quod Theol. Scholasticæ studium mentem hominis

minis ita illuſtret, vt dum bonos tractatores cauſarum fori Eccleſiaſtici meditatè conſulunt, & legunt Theologi, abſque grandi labore, ac citra graue periculum erroris poſſint perſpicere, quid in hoc, illoue particulari caſu faciendum ſit, præſertim poſtquam nacti ſunt nonnullam praxin, ſine qua ne Canoniſtæ quidem ſemper rem acu tangunt. Sane hoc ipſo, quòd præſtantes Theologi aſſueti ſint ſpeculationi, vera fundamenta, principiáque Iuris facili negotio capiunt, & ex ijs veras practicas concluſiones deducunt forte certius, quam deducat Canoniſta vel Legiſta.

AD MAIOREM DEI NATI GLORIAM.

❧:★★★★★★★★★★★★★★★★:❧

INDICVLVS.

A. B. C.

D. E. F.

G. H. I.

tur

L. M. N.

occiden-

O. P. R.

fuerit

fa-

MENDA	EMENDA.
num. marg. 4. qublico	publico
107. ex	est
138. positium	positiuum
209. f. postul. præl.	electione.
221. nullum	vllum
367. Armillæ,	Armillæ: *punctum.*

Reliqua leuia, & paucula corriget Lector.

5-4

